

ZRÍNYI MIKLÓS
NEMZETVÉDELMI EGYETEM

**A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet lehetőségei és
korlátai egy hadtörténelmi példán keresztül bemutatva**

(„Tavaszi ébredés” 1945. március 06 – 1945. március 15.)

(doktori értekezés)

Készítette: Lippai Péter alezredes

Témavezető: dr. Horváth Csaba alezredes, CSc, egyetemi docens

Budapest, 2009

Bevezeto

A témaválasztás aktualitása

A küldetésorientált katonai vezetés¹ egy olyan újszeru vezetési felfogás, amely meghonosítása a NATO-tagságunk megvalósulásával párhuzamosan követelményként jelentkezett a Magyar Honvédséggel szemben. A hadkötelezettség felfüggesztésével ez az igény felerosödött. A 2004 novembere után meghirdetett szolgálati kultúraváltásnak² a küldetésorientált vezetési felfogás fontos és effektív alapja lehet, amennyiben annak fontosságát és a benne rejlo lehetoségeket kelloképpen felismerjük. Noha ez a vezetési alapelv nem is olyan rég számukra újszeruen bukkant fel, mégsem ismeretlen a magyar katonai gondolkodásban, mert elozményei egyértelmuen kimutathatók a második világháborút megelőző magyar hadtudományban is.

Doktori értekezésem azt a célt szolgálja, hogy a küldetésorientált vezetés lehetoségeit és korlátait egy hadtörténelmi példán keresztül tegyem még érthetőbbé és gyakorlatszerűvé minden katona számára. Munkámmal rá akarom irányítani a figyelmet a küldetésorientált vezetésben rejlo lehetoségekre. Ugyanakkor errol a vezetésszemléletről sem lehet azt állítani, hogy minden gond megoldója. Tisztában kell lenni lehetoségein túl alkalmazásának korlátaival is, amelyeket szintén be kívánok mutatni.

Tanulmányom tartalmánál fogva a hadtörténelem és a katonai vezetéselmélet tudománysszakok határmezsgyéjén született. Az alkalmazott módszerek miatt munkámat inkább hadtörténelmi jellegűnek tekintem, mint sem vezetéselméletinek. A katonai vezetéselmélet tudományos kutatói elsősorban a szociálpszichológia módszereire és eszközrendszerére támaszkodnak kutatásaik során. Meggyozódésem szerint a hadtörténelem gyakorlati tapasztalatokon alapuló megállapításai, terminológiája és főleg a szemléletessége révén hatékonyan alkalmazható a katonai vezetéselmélet egyes eredményeinek katonák felé történő szélesebb közvetítésére is. Tudatosan igyekszem a kissé száraz szociálpszichológiai fogalomrendszer helyett a katonák számára „könnyebben emészthető” katonai terminológiát alkalmazni, hogy elősegítsem a könnyebb megértést. Remélem, hogy ezzel a lépéssel nem váltom ki a vezetéselméletet mélyebben művelő kollégáim ellenérzéseit.

Döntésem a hadtörténelmi példa kiválasztásakor a hazánk területén 1945 márciusában

¹ A nemzetközi és hazai szakirodalomban több néven is találkozhatunk a küldetésorientált katonai vezetéssel, illetve a vele hasonló alapelvek szerint működő vezetési felfogásokkal: feladatorientált vezetés, küldetés- vagy feladatalapú vezetés, vezetés megbízással, vagy megbízáson alapuló vezetés, keret jellegű vezetés, vezetés direktívákkal, vezetés delegálással, stb. A magyar katonai vezetéselmélet a vezetésszemlélet helyett inkább a vezetési stílus és a vezetési kultúra kifejezéseket részesíti előnyben. Tanulmányom a német felfogást követi, amely szerint a vezetésszemléletet (vezetési felfogást) a szervezetben mindent meghatározó filozófiaként kell értelmezni. A német haderóban ennek megfelelően a küldetésorientált vezetés (**Auftragstaktik**) alapelveire építve kerül kialakításra a szervezeti működés minden eleme.

² Szabó János: Kultúraváltás a védelmi szektorban, in <http://feek.pte.hu/feek/feek/index.php?ulink=605>, Szabó János: Önkéntes haderő – a védelmi szektor kultúraváltása Magyarországon, in:

indított utolsó német nagyoffenzívára, az úgynevezett „*Tavaszi ébredés*”³ hadműveletre esett. Ennek két oka is van:

Az egyik az, hogy szinte egységes nemzetközi megítélés szerint a küldetésorientált katonai vezetésszemlélet jelenléte legmarkánsabban a második világháborús német haderoben mutatható ki leginkább, főként a háború első éveiben. Tanulságos tapasztalatokkal szolgálhat, ha megvizsgáljuk, hogy miként alakult az említett vezetésszemlélet által biztosított vezetési fölény a háború utolsó német „nagyátadásában”.⁴ A német katonai vezetésben 1941 decembere után felerősödo negatív változások és az elkövetett hibák rámutattak, hogy milyen korlátjai vannak ennek a korábban szinte „csodákat” produkáló vezetési nézetnek és miként lehet elveszteni a ráépülő vezetési fölényt. A kiválasztott hadművelet német kudarcában ezek a korlátok és hibák jól kimutathatók.

A másik ok a hadtörténelmi példa kiválasztásakor az volt, hogy a rendszerváltozás óta nagyobb lélegzetű munka formájában a téma még nem került újrafeldolgozásra, noha az elmúlt években nagyon sok új dokumentum került elő a hadművelet vonatkozásában. A téma tehát megérett arra, hogy a korábbi források – immár politikamentes – újraértelmezése mellett feldolgozásra kerüljenek az új források által szolgáltatott információk is. Az sem elhanyagolható tényező, hogy a kiválasztott hadműveletről mind a mai napig sok téves adat és információ – nem egyszer legenda – terjeng mind hazai, mind külföldi viszonylatban. A németek Ardenneknél végrehajtott ellentámadása mellett ennek a hadműveletnek a feldolgozása – főként a nyugati szakirodalomban – meglehetősen mostohagyermekként kezelt mind a mai napig.

Annak ellenére, hogy az elmúlt másfél évtizedben sok volt szovjet dokumentum is kutathatóvá vált, a témával foglalkozó újabb orosz munkák még mindig nem mentesek az ideológiai töltéstől és csak ritkán fordul elő, hogy a volt szemben álló fél dokumentumait is összevetnék a sajátjaikkal. Mindenképpen szükségessé vált az eddig szovjet forrásokra koncentráló munkák után egy – immár ideológiamentes – feldolgozása az akkori hadtörténelmi eseményeknek kiegészítve a legfrissebb kutatási eredményekkel.

http://www.zmne.hu/kulso/mhht/hadtudomany/2006/3/2006_3_5.html , 2008. 05. 14.

³ A hadművelet német fedőneve a „Frühlingserwachen”, fordítható „Tavaszi ébredés”-ként is.

⁴ A „nagy támadás” a német „Großoffensive” – kifejezés tükörfordítása, amely a szakterminológia szerint a hadműveletben legalább 20 hadosztály részvételét feltételezi.

A téma hazai szakirodalma

Magával a küldetésorientált katonai vezetéssel, a nemzetközi gyakorlattal szemben mindeddig nagyon kevesen és nagyon keveset foglalkoztak. Pintér István professzor és Nagy Éva az elsők között kezdtek el foglalkozni a küldetésorientált katonai vezetés amerikai irányvonalának tekinthető „Military Leadership”-pel *Leadership – vezetési stílus – katonai vezetési stílus*⁵ című tanulmányukban. A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet bővebb kifejtésével találkozhatunk Novák Gábor és Farkas Imre *Gondolatok a parancsnoki és törzsmunka jövőjéről*⁶ című dolgozatában. Szabó Mária *A civil kontroll német megoldása, A Bundeswehr vezetésfilozófiája: az Innere Führung (1955-1997)*⁷ című munkájában a küldetésorientált katonai vezetésszemlélet egyik nagyon fontos elemével, az emberi tényezőre koncentráló belső vezetéssel foglalkozik részletesen.

A „Tavaszi ébredés” hadművelet feldolgozása mindeddig leginkább a Magyarországon folyó harccselekmények egészét feldolgozó, vagy a hadművészet általános elveit taglaló munkák részeként bukkant fel a magyar nyelvű szakirodalomban. Ez utóbbiakban főként a szovjet védelem világháború végén érvényben lévő elveinek bemutatására hozták fel példaként. A munkák zöme még a rendszerváltás előtt keletkezett és jellemző rájuk, hogy forrásanyaguk leginkább szovjet eredetű és gyakran annak ideológiai elfogultságát is magán viseli. A szovjettől eltérő források csak lassan és fokozatosan jelentek meg a témával foglalkozó írások jegyzet-apparátusában. Mindezek ellenére ezek a munkák kellemő forráskritikával továbbra is sok tekintetben jó háttéranyagot nyújthatnak, mert a szovjet félre vonatkozóan informatív adatokkal szolgálnak.

A teljesség igénye nélkül magyar szerzőktől meg lehet említeni a *Magyarország felszabadítása* című tanulmánykötetet (szerk.: Száva Péter)⁸ valamint Szabó Balázs *A hadművészet története*⁹ című értekezését. Fejezetszinten foglalkozik a témával Szabó Miklós *A magyarországi felszabadító hadműveletek*¹⁰ című könyve. Borus József *Fejér Megye felszabadítása* című tanulmányában¹¹ már német forrásokat is igyekszik felhasználni, de a hadművelet történetét a terjedelmi korlátok miatt csak általánosságban tárgyalja és érezhető rajta a megjelenés korában elvárt politikai felhang is. Tóth Sándor *A Szovjet Hadsereg harcai Magyarországon*¹² című könyve is foglalkozik a hadművelettel, de ő sem kerülhette ki a kor

⁵ Továbbiakban: **Leadership**. In: Új Honvédségi szemle 1997/2 – HM, Budapest 1997; Utalásokat találunk még: Pintér István: A katonai vezetés stílusa – Egyetemi tankönyv – ZMNE, Bp. 1999; Pintér István: Katonai vezetés és szervezés elmélete - Egyetemi jegyzet – ZMNE, Bp. 2000

⁶ In: Hallgatói közlemények 2. évfolyam 3. szám, ZMNE, Budapest, 1998

⁷ Továbbiakban: **Innere Führung**, SVKI, Budapest 1997

⁸ Továbbiakban: **Felszabadítás**, Zrínyi Kiadó – Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1980

⁹ Továbbiakban: **Hadművészet**, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest 1980

¹⁰ Továbbiakban: **Szabó**, Kossuth Kiadó, Budapest 1985

¹¹ Továbbiakban: **Borus**, in: Fehér Megyei Történelmi Évkönyv 4, MSZMP Fehér Megyei Bizottsága és a Fehér Megyei Tanács VB-a, Székesfehérvár 1970

¹² Továbbiakban: **Tóth**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1965

általános ideológiai elvárásait.

A szovjet források alapján a szovjet csapatok harcéljárásaira koncentrálnak Nagy Gábor *A szovjet gépesített- és páncélos csapatok alkalmazása a balatoni védelmi és bécsi támadó hadműveletekben*¹³ című értekezésében. Godó Ágnes a hadművelet másik irányát képező déli arcvonalon történt eseményeket bontja ki alaposan – foként bolgár szempontból - *A Drávától a Muráig*¹⁴ című monográfiájában. Godó Ágnes *A magyarok a jugoszláv népfelszabadító háborúban*¹⁵ című munkája szintén foglalkozik a hadművelet déli szárnyán történetekkel.

A rendszerváltás előtt talán Veress D. Csaba foglalkozik a legrészletesebben a hadművelet eseményeivel *A balatoni csata*¹⁶ és *A Dunántúl hadikrónikája*¹⁷ című munkáiban, de még az ő gazdag és sokoldalú forrásanyagát is túlhaladta az idő.¹⁸ A szerző *Magyarország Hadikrónikája 1944-1945*¹⁹ című nagyszabású munkája már a rendszerváltás után jelent meg és szintén foglalkozik a hadművelettel. A terjedelmi szabadság ellenére még ott is foként a szerző korábbi munkássága során összegyűjtött forrásanyagra épülő eseményleírással találkozhatunk egy rövid alfejezet erejéig. Sajnos a kiadó a köztudottan gazdag jegyzetapparátust nem jelentette meg a munkában, ami azért is fontos lett volna, mert Veress D. Csaba forrásait idonként kritikával kell kezelni.²⁰

Noha szovjet szerzői közösségtől származnak, de a magyar nyelven jelentek meg és mindenképpen említést érdemelnek a témával kapcsolatban *A Nagy Honvédo Háború Története 1941-1945*²¹; és Kornakov (szerk.) *A Szovjet Hadsereg harcászatainak fejlődése a Nagy Honvédo Háborúban*²² című művek, amelyek nagy segítséget nyújtanak az általános alapelvek értelmezésében. Ugyancsak az alkalmazási alapelvek megértését segíti Dr. Lengyel Ferenc: *A fegyveres erők és a hadművészet fejlődése a II. világháborúban* című jegyzete.²³ Rendkívül alapos és sok lexikális adatot is tartalmaz a M.V. Zaharov szerkesztésében magyarul is napvilágot látott *A 2. és 3. Ukrán Front felszabadító hadműveletei Délkelet- és Közép-Európában 1944-1945*²⁴ című munka. Ugyancsak a harcok sok részletét lehet megismerni M.M. Minaszjan *Délkelet-Európa népeinek felszabadítása*²⁵ című művéből, valamint a Simon Sándor szerkesztésében megjelent *Fejezetek hazánk felszabadításának történetéből* című tanulmánygyűjteményből.²⁶

Sz.M. Styemenko *A vezérkar a háború éveiben*²⁷ című könyvében a hadművelet szovjet hadászati hátteréről ismerhetünk meg információkat első kézből. A K.Sz. Kolganov szerkesztésében született *A Szovjet*

¹³ Zrínyi Katonai Akadémia, Budapest 1968

¹⁴ Továbbiakban: **Godó01**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1965

¹⁵ Továbbiakban: **Godó02**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1972

¹⁶ Továbbiakban: **Balatoni csata**, Veszprém Megyei Tanács, Veszprém 1977

¹⁷ Továbbiakban: **Dunántúl**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1984

¹⁸ Veres D. Csaba *A balatoni csata* című könyve 1995-ben kissé bővített változatban újra kiadásra került, de tartalmilag lényegi változásokat nem tartalmazott.

¹⁹ Továbbiakban: **Hadikrónika**, Militaria Kiadó, Budapest 2003

²⁰ Kutatásaim során többször is előfordult, hogy a források adataiban elírásokat tapasztaltam.

²¹ Továbbiakban: **NHHT**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1967

²² Továbbiakban: **Harcászat**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1967

²³ Továbbiakban: **Lengyel**, hadtörténelmi jegyzet, MH ZMKA Hadtörténelem tanszék, Budapest 1995

²⁴ Továbbiakban: **Zaharov**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1973 – Zaharov vezds. a magyarországi harcok idején a 2. UF törzsfőnöke volt.

²⁵ Továbbiakban: **Minaszjan** – részletei a *Hazánk felszabadítása 1944-1945* tanulmánygyűjteményben, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1970

²⁶ Továbbiakban: **Fejezetek**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1960

²⁷ Továbbiakban: **Styemenko**, Zrínyi – Kossuth, Budapest 1975

*Hadsereg harcászatainak fejlődése a nagy honvédo háború éveiben*²⁸ című munkában a szovjet csapatok balatoni védelmi hadműveletének sajátosságaira vonatkozóan találhatunk értékes adatokat és adalékokat.

A rendszerváltás utáni időszakban jelentek meg a magyar könyv piacon Gosztonyi Éter munkái, amelyek közül a *Vihar Kelet-Európa felett*²⁹, több érdekes részlettel is szolgál. A „*Tavaszi ébredés*” fontos német szereplőivel készített interjúi igen olvasmányosak, de az ott leírtakat kellemes forráskritikával kell kezelni szubjektív jellegük miatt. Gosztonyi is csak általánosságban foglalkozik a hadművelet történetével *A Magyar Honvédség a második világháborúban*³⁰ című könyvében. Szintén az általános következtetések szintjén és átfogóan foglalkozik a témával Ravasz István a *Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914 – 1945*³¹ című könyvében. A bolgár Alexander Gjurov *Puskaporos tavasz* című monográfiája³² a kiegészítő támadásnak számító Dráva menti eseményekkel foglalkozik, de csak keretjelleggel. Leginkább az 1. bolgár hadsereg elesett katonáinak állít emléket neveik, emlékhelyeik és sírhelyeik rendszerezésével. Ugyanakkor a munkából több, máshol még nem publikált és jól áttekinthető részletet is megismerhetünk a bolgár csapatok vonatkozásában.

A fiatalabb hadtörténészek generációját képviselő Ungváry Krisztián is csak egy rövid – átfogó jellegű – részt szentel a hadműveletnek *A magyar honvédség a második világháborúban*³³ című munkájában. Számvéber Norbert „*Tavaszi ébredés*”³⁴ cikke a Regiment folyóiratban rövidege ellenére is egy nagyon alapos és a legfrissebb forrásanyagokat is felhasználó tanulmány, amely sok új részletre világít rá. Ez a cikk lényegében a Szabó Péter és Számvéber Norbert által írt *A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945*³⁵ című könyv egyik részletének átdolgozása. A felsoroltak közül a két utolsó munka az, amely terjedelme ellenére legalaposabban foglalkozik a „*Tavaszi ébredés*” konkrét hadműveleti és harcászati kérdések elemzésével. Kovács Zoltán András és Számvéber Norbert *A Waffen-SS Magyarországon*³⁶ című könyvéből a hadműveletben részt vett Waffen-SS hadosztályok harcáról kapunk részletes adalékokat, míg Számvéber Norbert *Konrad 3*³⁷ című monográfiájából a címben említett hadművelet eseményein túl a német és szovjet harcászati eljárásokat is meg lehet ismerni újszerű és objektív megközelítésben.

A doktori értekezés szerkezeti felépítése

Értekezésemet a következő szerkezeti rendben építettem fel:

²⁸ Továbbiakban: **Harcászat**, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1960

²⁹ Továbbiakban: **Vihar**, Népszava Kiadó, Budapest 1990

³⁰ Továbbiakban: **Gosztonyi**, Európa Kiadó, Budapest 1995

³¹ Továbbiakban: **Ravasz**, Püldo Kiadó, Budapest 2003

³² Továbbiakban: **Gjurov**, Balkani, Szófia 2005

³³ Osiris Kiadó, Budapest 2005

³⁴ In: Regiment, Regiment Militária Kft., Budapest 2005/I. szám

³⁵ Továbbiakban: **Keleti hadszíntér**, Püldo Kiadó, Budapest 2003

³⁶ Továbbiakban: **WSS Magyarországon**, Paktum Nyomdaipari Társaság, Budapest 2001

³⁷ Továbbiakban: **Konrad**, Paktum Nyomdaipari Társaság, Budapest 2001

Bevezető: A témaválasztás aktualitása, a hazai szakirodalom áttekintése, az alkalmazott módszerek felsorolása, a munka szerkezeti felépítése tudományos célkitűzése;

1. fejezet: A küldetésorientált, valamint a parancsorientált katonai vezetésszemléletek alapelvei;

2. fejezet: Kialakult helyzet és a szemben álló felek hadmuveleti tervei 1945 tavaszán;

3. fejezet: Eroviszonyok és elokészületek;

4. fejezet: A hadmuvelet lefolyása a támadás súlypontjától eltérő, kiegészítő irányokban;

5. fejezet: A hadmuvelet lefolyása a támadás súlypontjának irányában;

Befejezés: A hadmuvelet jelentősége, a küldetésorientált katonai vezetés megjelenése a hadmuvelet során, tudományos eredmények és ajánlások az értekezés felhasználására.

Mellékletek

Felhasznált források jegyzéke

Publikációs jegyzék

Alkalmazott módszerek és tudományos célkitűzések

Fo célkitűzésemnek tekintetem, hogy a küldetésorientált katonai vezetés angol és német nyelvű irodalmának feldolgozásán túl a kiválasztott hadtörténelmi példa témájában rendelkezésre álló régebben is ismert források újrendszerezését. A témában hozzáférhető újabb magyar és német levéltári adatokat összegyűjtöttem, rendszereztem és feldolgoztam. Ennek megfelelően a cél érdekében nem csak hazai és külföldi szakirodalmat vettem górcső alá, de a HM HIM Hadtörténelmi Levéltárban³⁸ és a német *Bundesarchiv-Militärarchiv* freiburgi levéltárban³⁹ is folytattam kutatásokat. A szakirodalom tekintetében kiemelt hangsúlyt fektettem az itthon kevésbé ismert publikációk feldolgozására, amiben nagy elonyt jelentett számomra, hogy az intézmény hallgatójaként korlátlanul használhattam a *Bundeswehr Führungsakademie*⁴⁰ hamburgi szakkönyvtárát és információs centrumát. Noha orosz levéltári forrásokhoz nem jutottam hozzá, de az elmúlt másfél évtized témával foglalkozó új orosz szakirodalomból sikerült sokat feldolgoznom.

Értekezésem megírása során a fő hangsúlyt arra fektettem, hogy a szemben álló felek szervezetének, fegyverzetének, harceljárásainak és a hadmuvelet történéseinek azokat az összefüggéseit emeljem ki, amelyek befolyással voltak a küldetésorientált vezetés

³⁸ Honvédelmi Minisztérium Hadtörténelmi Intézet és Múzeum Hadtörténelmi Levéltára, továbbiakban: **HL**

³⁹ Német Szövetségi Levéltár – Katonai Levéltár, továbbiakban: **BA/MA**

⁴⁰ Német Szövetségi Védero Vezetési Akadémiája

alapelveinek alkalmazhatóságára. A disszertáció terjedelmi korlátai nem tették lehetővé, hogy a hadmuvelet eseményeit a legapróbb részletekig kibontsam, de a kutató munkám során egészen a harcászati szintig lementem. Az összefüggések feltárásához mindenképpen szükséges volt a hadmuvelti és hadászati vezetési szintek vizsgálata is, mert a küldetésorientált vezetés hatékonyságának fontos mutatója, hogy a katonai vezetés egyes szintjeit milyen mértékben képes áthatni.

A terminológia és a harcászati egyezményes jelek használatában törekedtem arra, hogy a korabeli kifejezéseket megfeleltessem a jelenleg használtaknak, ugyanakkor igyekeztem a hadviselő felek jellegzetességeit megtartani.⁴¹ Ezzel azt céloztam meg, hogy a munkám ne legyen öncélú, hanem a lehető legkisebb energiárfordítással lehessen alkalmazni a katonai képzésben és kiképzésben.

A korábban említetteknek megfelelően a téma feldolgozásánál a könnyebb érthetőség és szemléletesség érdekében hadtörténelem módszereit alkalmaztam. Az általános felől a konkrét felé haladva munkám elején a küldetésorientált katonai vezetés általános történelmi fejlődésének és alapelveinek áttekintése után bemutatom az egymással szemben álló szovjet, illetve német-magyar csapatok kialakult hadmuvelti helyzetét és terveit. A későbbiekben feltárom erőviszonyaikat a hadmuvelet kezdetekor és azok változásait a hadmuvelet folyamán. Ennek érdekében összegyűjtöttem és rendszereztem a résztvevő csapatok szervezeti felépítésére, valamint a harcértékére és a fontosabb parancsnokok személyére vonatkozó adatokat. A hadmuvelet eseményeit napi bontásban mutatom be, kiemelve a szemben álló felek döntéshozatalát befolyásoló legfontosabb tényezőket.

Elemzem a szovjet siker és a német-magyar kudarc okait, összehasonlítom a harcselekmények során elszenvedett veszteségeket, valamint a hadmuvelet következményeit. Az elemzések révén bizonyítani kívánom, hogy a maga korában forradalminak számító küldetésorientált vezetésszemlélet miért nem működhetett olyan hatékonyan és eredményesen a „Tavaszi ébredés” hadmuvelet során, mint ahogy működött a második világháború első időszakában és miért érdemes mégis arra, hogy a német vereség ellenére a korszerű hadseregek meghatározó vezetésszemlélete legyen.

Ennek megfelelően a tudományos célkitűzéseim a következők:

1. **Be kívánom mutatni** a küldetésorientált és parancsorientált katonai vezetésszemlélet közötti különbségeket. A hadtörténelem módszereit segítségül hívva, kialakulásának történetén keresztül **rá akarok mutatni** a küldetésorientált vezetésszemléletben rejlő lehetőségekre és **bizonyítani a manoverező hadviselés terjedéséből adódó**

⁴¹ Ebben nagyban gátolt az a tény, hogy a jelenlegi magyar harcászati – hadmuvelti terminológia közel sem

szükségyszeruségét. A küldetésorientált katonai vezetésszemlélettel foglalkozó legjelentosebb **külföldi forrásanyagok** feldolgozásán és rendszerezésén keresztül **bovítani** szeretném **a téma hazai ismeretanyagát.**

2. A „Tavaszi ébredés” eseményeinek hadtörténelmi módszerekkel történő feldolgozásán keresztül törekszem **feltárni** a küldetésorientált vezetésszemlélet működésének legáltalánosabb alapelveit, valamint **rámutatni** azokra a hibalehetőségekre és korlátokra, amelyek akadályozhatják alkalmazását. Az események és adatok objektív elemzésével és összevetésével – a jelenkor követelményeinek megfelelően – igyekszem **újra fogalmazni** a „Tavaszi ébredés” hadmuveleti és fobb harcászati összefüggéseit.

3. Az elsodleges (levéltári) források, a rendelkezésre álló korábbi, valamint új hazai és külföldi szakirodalom feldolgozásával, rendszerezésével és kritikai összevetésével, valamint a saját kutatásaim eredményeinek ötvözésével **bovítani** szeretném a témában rendelkezésre álló **hazai szakmai ismeretanyagot.** A NATO szabványoknak megfelelő térképázatokkal és gyakorlatban alkalmazott szabályok alkalmazásán keresztül a parancsnokok és csapatok felkészítéséhez **könnyebben alkalmazhatóvá akarom tenni** a kidolgozásra kerülő hadtörténelmi példát. A forrásadatok újrafeldolgozásával és rendszerezésével **pontosítani akarom és elemezni** a harcoló felek **eroviszonyait**, valamint **bovítani** a német támadó hadmuvelet kudarcának okaira vonatkozó **szakmai ismereteket.**

4. Az összefüggések feltárásán keresztül **bizonyítani kívánom**, hogy az önállóan dönteni képes alegységparancsnokok szükséglete mellett a küldetésorientált vezetésszemlélet meghonosítása elengedhetetlen része a Magyar Honvédségben folyó szolgálati kultúráváltásnak

1. Fejezet: A küldetésorientált és parancsorientált katonai vezetésszemlélet alapelvei

1.1. A küldetésorientált vezetés jelentősége

Magyarország már több mint egy évtizede tagja a NATO-nak. Az eltelt időszak döntő jelentőségű változásokat hozott a Magyar Honvédség feladatrendszerében, szervezésében, és vezetési rendjében. Egy új szemléletű professzionális hadero küldetésének kiteljesítése, korunk egyre újabb és összetettebb kihívásainak való megfelelés ugyanakkor - amint azt a HM Honvéd Vezérkar főnöke 2009 évi feladatszabásában az erőkifejtés egyik fő irányaként meghatározta - megköveteli a szolgálati kultúra korszerűsítését és egy új szellemiség megerősítését a parancsnoki vezetési rendszerben.

Az új szellemiség kialakításának, a katonai vezetés megújításának, egyik alapfeltétele a korszerű vezetéselmélet alkalmazása. A huszonegyedik század fő vezetéselméleti irányai napi gyakorlattá tétele nélkül a szövetségi rendszeren belüli szellemi kompatibilitás sem képzelhető el. A gond nem azzal van, hogy ennek szükségességét ne ismertük volna fel. A korszerű elmélet gyakorlati végrehajtása azonban soktényezős folyamat, amelynek során régi szokásokat és megcsontosodott beidegződéseket kell leküzdenünk. Ugyanakkor alapvető fontosságú, hogy letegyük a voksot egy korszerű vezetésszemlélet mellett és megkezdjük ennek érvényesítését a MH teljes rendszerében.

A szükséges vezetési szemléletváltáshoz tehát egyrészt ismerni kell a célokat világosan megfogalmazó elméleti alapokat, másrészt folyamatosan fel kell dolgozni a gyakorlati tapasztalatokat. Noha az elméleti alapokat már többen, több formában megfogalmazták, de azok nem jutottak el széles körben a végrehajtói szintig. Ezért a sikertelenségért részben maguk a szerzők okolhatók, mert a nevezett tanulmányok nem minden esetben születtek meg olyan nyelvezeten, hogy azt a katonai hierarchia alacsonyabb szintjén állók is megértsék.

Másrészt az újszerű szemléletet alkalmazó parancsnokok a napi élet során lépten-nyomon beleütköznek a régi vezetésfelfogás beidegződéseibe. Természetes módon az újfajta szemléletre elsősorban a fiatalabb parancsnoki állomány fogékony, akik azonban, helyzetükből adódóan segítségre szorulnak, hogy az új szemléletmódot meg tudják valósítani a gyakorlatban.

A küldetésorientált vezetésszemlélet a Magyar Honvédségben alig ismert, és alkalmazott – több nyugati hadseregekben is vitát kiváltó – vezetési felfogás egyesek szerint a harc- és szervezeti vezetés legkreatívabb és leghatékonyabb módja. Ugyanakkor mások

szerint magában rejti a vezetés összeomlásának veszélyét is, ha nem megfelelően képzett és felkészített állomány alkalmazza.

A vita ellenére az általában pozitív tapasztalatok alapján egyre több nyugati hadseregben terjedte el. A küldetésorientált vezetésszemlélet nem csak a német „*Bundeswehr*”-ben játszik vezető szerepet, de a NATO több hadseregén kívül az Ausztrál Véderoben, sőt az Izraeli Véderoben is meghatározó jelentőséggel bír. Közben a Bundeswehrben mindent átható filozófiává nőtt ki magát ez a fajta vezetésszemlélet, addig a Holland Hadseregben is doktrinális szintre emelték. Az USA szárazföldi vezetési szabályzata egyenesen a címében szerepelteti a kifejezést.⁴²

Ennek fényében szükségszerűnek tűnik, hogy ezt a vezetési szemléletet a modern Honvédség parancsnokainak és tiszteinek ismerniük és alkalmazására törekedniük kell. Szándékom az elmélet bemutatása, jelentőségének és veszélyeinek ismertetése a brit, az amerikai, és a német szakirodalom, valamint hadtörténelem eszköztárának felhasználásával.

1.2. Küldetésorientált vezetésszemlélet – parancsorientált vezetésszemlélet, avagy a váltás történelmi szükségessége

A második világháborút követő időszakban Magyarországon a mindenkori hadsereg szovjet mintára, egy erősen centralizált jellegű, az alárendeltek számára kevés önállóságot hagyó, úgynevezett parancsorientált vezetési felfogás szellemében működött. Ez a vezetésszemlélet a parancsok szinte gondolkodás nélküli és automatikus végrehajtását preferálta, ami az alárendeltek feltétel nélküli és korlátlan engedelmességére épült. Egy tömeghadsereg megengedhette magának azt a luxust, hogy egy ilyen, viszonylag merev vezetésfilozófia uralja. Az időközben végbement változások – a rendszerváltás és a hadsereg erőteljes redukálása, a szerződéses és hivatásos állományra történő teljes átállás, valamint az ezzel párhuzamosan megcélzott korszerű, de ütöképes hadsereg megteremtése – sürgős változásokat tesznek szükségessé a katonai vezetésszemléletben is.

A parancsorientált vezetési szemléletet fel kell váltani a decentralizált jellegű küldetésorientált vezetésszemléletre, amely szellemiségében jobban megfelel az új követelményeknek. A küldetésorientált vezetés egy emberközpontú vezetési filozófiaként értelmezhető, ahol az elérendő cél meghatározásán túl a végrehajtás mikéntjét az előjáró csak a koordinációhoz szükséges minimális mértékben korlátozza. Ez a tény az alárendeltek

⁴² FM 6-0 Mission Command (Küldetésalapú vezetés): Command and Control of Army Forces.

számára nálunk korábban elképzelhetetlen nagy önállóságot biztosít, ami párosulva a végrehajtás feltételeinek biztosításával nagymértékben növelheti a feladatmegoldás sikerességét a modern hadviselésre jellemző gyorsan változó viszonyok között is.

A küldetésorientált vezetést a katonai vezetélméleten belül gyakran egy vezetési stílusként értelmezik, amelyet azonban a szervezeti kultúra környezetében kell vizsgálni.⁴³ Én célszerűbbnek tartom a fogalmat a németek által alkalmazott „vezetési filozófia” szintjén vizsgálni, amely egységes érték- és normarendszert jelent.⁴⁴

A küldetésorientált katonai vezetés egyik legrégebbi és ezáltal klasszikusnak tekintett változata – az úgynevezett „*Auftragstaktik*” – a XIX. századi porosz-német hadseregben született meg. Eleinte nem annyira tudományos vitákból, mint inkább a katonai gyakorlatból táplálkozott és a fizikai szükségszerűség ösztönözte fejlődését. Poroszországban, majd Németországban⁴⁵ egészen a XX. század közepéig a gyakorlat folyamatosan előtte járt az elméletnek. Ez azonban együtt járt azzal, hogy a küldetésorientált vezetést nem igazán vizsgálták meg tudományos módszerekkel, aminek következtében nem kerültek kello alapossággal megfogalmazásra korlátjai sem. Ez a tény is fontos szerepet játszott abban, hogy a második világháború során a német katonai vezetés a küldetésorientált vezetésszemlélet által biztosított kezdeti vezetési fölénye ellenére elvesztette a háborút.⁴⁶

A németellenes szövetséges hatalmak egy részének katonai vezetőit a háború folyamán elszenvedett vesztes csatáik korábbi nézeteik felülvizsgálatára ösztönözték. A hadifogságba ejtett német tisztek kihallgatásai rádöbbenettkék őket, hogy a német küldetésorientált vezetés és a náluk a civil szférában már egyre elfogadottabb és egyre sikeresebben működő emberközpontú (Human Relations – **HR**) vezetésszemlélet között bizonyos párhuzamok lehet felállítani.⁴⁷ Ennek a felismerésnek a hatására maguk is

⁴³ Leadership 52.o. - A szervezeti kultúra a szervezet tagjai által osztott elofeltevések, hitek és értékek rendszere, amelyek segítségével meghatározzák és megkülönböztetik önmagukat környezetüktől. Ezek az elemek a szervezeti szabályokban, rituálékban, szimbólumokban és tárgyakban jelennek meg.

⁴⁴ Zarthe, Sascha: Die militärischen Führungsphilosophien – doktori disszertáció, Universität der Bundeswehr München 2005, 22.o. – A szerző szerint a vezetési filozófia érték- és normarendszere meghatározza a vezetők alap-beállítottságát. Ugyanezen értékrend és normák szellemében kerülnek meghatározásra a feladat végrehajtására kijelölt erők szervezeti struktúrája, az erők felkészítése (kiképzés), a csapatok felszerelése és fegyverzete, valamint az alkalmazási elvek is. Német felfogás szerint a vezetési filozófia a vezetői gyakorlatban mint vezetési koncepció (vezetési alapelv) nyilvánul meg.

⁴⁵ A császári Németország porosz vezetéssel 1871-ben jött létre.

⁴⁶ Oetting, W. Dirk: Auftragstaktik (továbbiakban: **Oetting**), Bonn, Report Verlag GmbH, 1993, 193-224.o.; Dupuy, Trevor N.: A Genius for war. The German Army and General Staff 1807-1945. (továbbiakban: **Dupuy**) - 2. kiadás - Fairfax/Virginia/USA: K.n., 1977 – a könyv alapjául szolgáló tanulmány az USA Védelmi Minisztériumának megbízásából készült még az 1950-es évek elején.

⁴⁷ Emberközpontú vezetési szemlélet, amelynek megalapozása az ausztrál Elton Mayo nevéhez fűződik. A szemlélet fontos tétele a „humán faktor” meghatározó szerepe, amely a megfelelő motivációval és a túlfeszítettség elkerülésével nagyban növelheti a szervezet működésének sikerét. Kísérleti vizsgálatait 1924 és 1932 között végezte. Az általa megfogalmazott alapelveket a német katonai vezetés már a XIX.sz. második felétől a gyakorlatban is alkalmazta!

foglalkozni kezdtek a témával. Ekkor történt meg először, hogy tudományos kutatóintézetek vették górcso alá a német katonai vezetésfelfogást. Végre kellemő alapossággal kerültek megfogalmazásra a küldetésorientált vezetés korlátjai is, amelyek ismerete nélkül minden forradalminak tekintett újítás kudarchoz vezethet. Az angol és amerikai katonai szakirodalomban ekkor indult nagyarányú fejlődésnek a témával foglalkozó publikációk száma. Eközben a küldetésorientált vezetésszemlélet a civil szférában is egyre inkább teret nyert. Az amerikai hadsereget mégis csak a koreai, majd a vietnámi háború döbbsentette rá, hogy szüksége van a sokkal nagyobb rugalmasságot biztosító, küldetésorientált vezetésszemléletre, amelyre válaszul létrejött a *Military Leadership*.⁴⁸

1.3. A küldetésorientált vezetés fobb jellemzoi és működésének feltételei

A küldetésorientált katonai vezetés lényege, hogy az alárendeltek számára csak egy keretjellegű célt határoznak meg a feladatszabás során, de a célhoz vezető utat nem. Az előljáró azokon a területeken, amelyeket a jól felkészült alárendeltjei – már csak helyzetüknél fogva is – jobban ismernek, rájuk hagyja a döntés jogát. A döntési jogkör átadása (delegálása) az alárendeltek számára kedvez azok önállóságának, motivációjának, fejleszti azok kezdeményezőkészségét, és nem utolsósorban – harcban – növeli a túlélési esélyeiket. Az alárendeltek önálló döntései nagyon fontosak a katonai tevékenységek gyorsasága szempontjából. Az idő egyike annak a három tényezőnek (erő, tér, idő), amelyek háborús helyzetben alapvetően meghatározzák a katonai tevékenységek sikerét. Az időért folytatott versenyfutás a katonai tevékenységek egyik fontos sajátossága. A katonai tevékenységek területi kiterjedése a haditechnika fejlődésével párhuzamosan jelentősen megnőtt, míg a reagálásra fordítható idő nagymértékben csökkent. A helyzetek képesek élesen, gyorsan, és nem egyszer előre nem látható módon változni. Az idő tényezője még inkább felértékelődik, ha a rendelkezésre álló erők korlátozottak és a nagy műveleti térben folyó katonai tevékenységeket a manőverező jelleg határozza meg.

A küldetésorientált vezetés egyik alaptétele, hogy a feltétlen engedelmség csak a legvégso esetben legyen szükségszerű. Ennek megfelelően a parancsnok csak akkor avatkozik

Benyó György: A repülőbiztonságról II., in: Honvédségi Szemle 2009/4., HM HVK, Budapest 2009, 26-27.o.

⁴⁸ Murinkó Attila: A katonai leadership, mint a személyes példával való közvetlen vezetés vizsgálata a nyugati és keleti katonai gondolkodásban. – A 2003. november 21-i magyar-amerikai Leadership szeminárium előadás háttéranyaga. (továbbiakban: **Murinkó**) – Bp.: HM HVK Hdm-i és Kik-i CSF, Bp. 2003, 9.o.; Bárány Zoltán: Az angol vezetéselmélet alapjai, In: Szárazföldi Haderó, I. évfolyam 2. szám – Székesfehérvár: MH SZFP, 2003, 40.o.; Vermillion, John: Tactical implications of the adaption of Auftragstaktik for command and control of the airland battlefield (tanulmány), School of Advanced Military Studies, Fort Leavenworth 1985.

be alárendeltjei illetékességi körébe, ha az előljárójárai szándék megvalósulását az alárendelt döntése által veszélyeztetve látja. A manoverezó jellegű hadviselésnek sokkal inkább megfelel, ha az alárendeltnek megfelelő mértékben képesek az önállóságra. A korszerű alkalmi kötelékek szervezetük és felszerelésük alapján egyre alacsonyabb szinten is alkalmasak az önálló tevékenységre. Ez az adottságuk csak akkor használható ki hatékonyan, ha parancsnokaik képesek az önálló döntésekre.

A harc nem engedi meg azt a „fényuzást”, hogy alárendelt parancsra várjanak olyan helyzetekben, ahol a helyzet természetéből fakadóan egyszerűen nem várható időben érkező parancs. A fegyveres küzdelem során a vezetési rendszer fellazul és a harc egységes vezetése nagymértékben megnehezül. Az alárendelt kötelékek önállósága gyakran szükségszerűvé válik. A döntésben és cselekvésben jelentkező önállóság egyidejűleg a teljesítménymotiváltság növekedését is eredményezi. Az alárendelt döntési szabadsága nagyobb esélyt ad nem csak a feladat eredményes végrehajtására, de az erők megővésére – a túlélésre – is. Ez egyértelműen magyarázza, hogy miért hat pozitívan az alárendelt motivációjára, ami nagyon fontos pszichés tényező a harcban.⁴⁹

Az alárendelt számára hagyott döntési szabadság soha sem szabad, hogy veszélyeztesse a felsőbb vezetés céljait, amit úgy is modellezhetünk, hogy a „rész” nem veszélyeztetheti az „egész” sikerét. A feladat címzettjének jellemében, gyakorlati és elméleti felkészültségében egyaránt képesnek kell lennie a feladat helyes és eredményes végrehajtására. Az alárendelt parancsnokokat olyan gondolkozó munkatársnak kell nevelni, aki a mindenkori helyzet függvényében képes felfogni önállóságának határait és korlátjait. A parancsnoki képzés során el kell érni a harctevékenységek sikeréhez elengedhetetlenül szükséges egységes szemléletet is, amely azonban nem jelenthet sablonosságot.⁵⁰

Az egyformán értelmezett, egységes alkalmazási elvek fontos feltételét jelentik annak, hogy, hogy az alárendelt önállóan meghozott döntései ne vezessenek káoszhoz. Az alárendeltet meg kell tanítani az egységes alapelvek mentén az előljáróik fejével gondolkodni, hogy képesek legyenek átlátni azt az „egészet”, amelynek saját kötelességük a részét képezi. A küldetésorientált katonai vezetésszemlélet talán legfontosabb alappillére, hogy csak egységes elvek alapján és kiválóan felkészült alárendelttel tud működni. A katonai szervezetben így alakulhat ki az a kölcsönös szakmai bizalom az előljáró és az

⁴⁹ Lossow, Walter von: Auftragstaktik am Beispiel der Operationsführung einer Division des Heeres. Möglichkeiten und Grenzen der Auftragstaktik in unserer Zeit (továbbiakban: **Lossow**) – in: Wehrwissenschaftliche Rundschau, Bonn, K.n., 5/76., 147.o.

⁵⁰ Leistschneider, Stephan: Normalangriff oder Freiheit der Form? – Die Entstehung der Auftragstaktik im preußisch-deutschen Heer 1871-1914 (továbbiakban: **Leistschneider**), Universität der Bundeswehr, München-Neubiberg 1992, 111.o.

alárendelt között, amely nélkül a küldetésorientált vezetésszemlélet nem képes működni! A nagyfokú döntési és cselekvési szabadság megköveteli a felkészültségen és a teljesítményen alapuló minél objektívebb kiválasztást és szakmai elömenetelt. Ellenkezo esetben csorbát szenved az elöljáró és az alárendelt közötti kölcsönös bizalom, amely nélkül a rendszer megint csak nem működhet.⁵¹

Ezért is lenne égetoen szükség, hogy a Magyar Honvédségben az egységes katonai terminológián alapuló új szabályzatok, doktrínák és normagyűjtemények mihamarabb megszülessenek. Ezek hiányában sem egységes elvekről, sem objektíven mérhető teljesítményekről nem beszélhetünk!

A korszerű csapatvezetésben a nagy mozgékonyaságú kötelékek irányítása komoly kihívást jelento feladat. A csapatoknak maximális gyorsasággal a helyzetváltozásoknak megfeleloen kell tevékenykedniük, ha ki akarják használni az időtényezőben rejlo előnyöket. A gyors tevékenység gyors döntéseket tesz szükségessé. Ennek akkor is meg kell valósulnia, ha az elöljárónak még nincsenek birtokában azok az információk, amelyek alapján az eseményekre megfeleloen reagálni tudna, illetve ha a vele való kapcsolat megszakadt. Az elöljárói utasításokra való tétlen várakozás bűnnek számít olyan helyzetben, amikor a gyors döntés létfontosságú. Az alárendeltek gyors döntéséhez az elöljárónak világosan és egyértelműen kell megfogalmaznia szándékát az alárendeltek felé, hogy azok értelmezésével ne lehessen probléma. Ugyanakkor a feladatot tartalmazó parancsoknak olyannyira elasztikusnak kell lenniük, hogy ne gátolják az alárendeltek önállóságát.

Ezekből is kitunik, hogy a küldetésorientált vezetésben nagy nyomatókot kap az elöljárói szándék. Még szerencsésebb, ha az alárendelt a két vezetési szinttel magasabb szintu elöljárója szándékát is ismeri. Az önálló döntéshozatal képessége ugyanis nem jelent önfejuséget és teljes önállóságot, hanem azt, hogy az aktuális helyzet függvényében, de az elöljárói szándékot – az „egészet” – szem előtt tartva születhetnek a gyors, önálló döntések.⁵²

Ezen alapelvek betartásával egy cél- és helyzetorientált, rugalmas csapatvezetés jöhet létre. A küldetésorientált vezetésnek azonban nem csak a csapatvezetés szintjein (harcászati és hadműveleti vezetés) van létjogosultsága, de a hadászati szinten is.⁵³ Ugyanakkor megfigyelhető a jelenség, hogy a katonai vezetés egyes szintjein felfelé haladva ez a vezetési elv még olyan hadseregekben is csorbát szenvedhet, ahol pedig már generációk óta

⁵¹ Oetting, 251-278.o.

⁵² HDv. „Truppenführung“ (továbbiakban: **Truppenführung**), Berlin: K.n., 1936, 37.pont.

⁵³ A magyar terminológia harcászati – hadműveleti – hadászati kifejezéseinek a NATO-terminológia taktikai-operatív és katonastratégiai kifejezései felelnek meg leginkább. Az utolsó esetben többször találkozhatunk egyszerűen a stratégiai kifejezéssel is, amely azonban már egyértelműen a politikai vezetés szintje, melynek csak egy része a katonastratégia, azaz a hadászat. .

meghatározó vezetési felfogásként működik. Ennek okai összetettek és feltárásuk külön kutatásokat igényelne, amelyek már a politikatudomány területére nyúlnának át. Amennyiben a vezetés felső szintjein nem érvényesülnek a küldetésorientált vezetés alapelvei, az negatívan befolyásolja annak működését a katonai vezetés alacsonyabb szintjein. Ez a küldetésorientált vezetésszemlélet egyik legmeghatározóbb korlátja.

Egy sokat vitatott jellegzetessége a küldetésorientált vezetésnek, hogy szükség esetén a kapott parancstól eltérő végrehajtást is tolerálja, sőt a helyzet függvényében el is várja. Ez természetesen csak kivételes esetekben történhet meg. Az ilyen döntések meghozatala teljesen idegen a parancsorientált vezetési felfogástól és nem egyszerű még az ilyen szellemiségben nevelkedett parancsnokok számára sem. Az erosen hierarchikus hadseregben különösen vékony az a mezsgye, amely elválasztja a célszerű önállóságot az önfajuságtól és az engedetlenségtől. Sok esetben azonban éppen az ilyen döntések jelentik az utolsó lehetőséget egy fenyegető veszély elkerülésére illetve a pillanat adta kedvező helyzet kihasználására.⁵⁴

A kiképzés magas szintje és a megfelelő szellemiségű nevelés elengedhetetlen előfeltétele a katonák önbizalma és magabiztossága szempontjából is. Az önmagában és tudásában kételkedő alárendelt nem képes önálló döntésekre és a kezdeményezésre. Ehhez a témakörhöz tartozik az alárendelt megbecsülésének kérdése is. Egy semmibe vett és nem kellően motivált alárendelt elhanyagolja kötelességeit és könnyen szembe is fordulhat előljárójával, ami a harcban katasztrofális következményekkel járhat.

A küldetésorientáltság szellemiségének meg kell nyilvánulnia a katonák nevelésében. Az önállóságra és a kezdeményezésre való képesség rendkívül fontos helyet kell, hogy kapjanak a kitűzött nevelési célok között. Az olyan katona, aki egy állandóan kontrollált környezetben nevelkedett nehéz helyzetekben nehézkesen fog reagálni, ha nem kap parancsot. Ilyenkor csak lassan, vagy egyáltalán nem fejlődik ki benne a kockázattal járó helyzetek megoldó képessége és az önállóság. A nevelés másik fontos célja a megfelelő parancsnoki karakter kialakítása. A parancsnokok ugyanis nem csak alárendelt, de egyben vezetők is, akiknek a kezdeményezést és önállóságot ugyanúgy kell tolerálniuk alárendeltjeikkel szemben, mint ahogy a saját előljáróiktól is elvárják. A parancsnokok egy személyben kell, hogy legyenek harci vezetők, közösségi vezetők és nevelők. Ehhez a szerepkörhöz szükséges jellemvonások kialakítása egy nagyon alapos és egymással összhangban lévő nevelési és képzési programot feltételez, amelynek kialakítása a katonai tanintézetek legfőbb feladata. Ez a fajta nevelómunka azonban nem érhet véget a csapatoknál sem, ahol a parancsnokoknak folytatniuk kell ezt a folyamatot. Ennek módszerei lehetnek a konzulens-rendszer, a formális

⁵⁴Schwier, Cord: Gemeinsame historische Wurzeln von Auftragstaktik und Innerer Führung. – in: Beiträge zu

és informális összejövetelek, a jól működő belső kommunikáció, de legfőbbképpen a mindennapok személyes parancsnoki példamutatása minden szinten!

Összegezve úgy fogalmazhatunk, hogy a küldetésorientált katonai vezetés nem más, mint a helyzet függvényében képesnek lenni önállóan dönteni és cselekedni azt, ami az előjáró szándékának is a legjobban megfelel. Mivel a mi hadseregünkben az eltelt évtizedekben nem volt hangsúlyos az önálló és felelősségteljes döntéshozatalra történő felkészítés, ezért nem is lesz egyszerű annak meghonosítása.

A küldetésorientált vezetés legfőbb feltételeit a következőképpen lehet összefoglalni:

- egységes elvek és szabályzók alapján, kiválóan felkészült parancsnoki állomány;
- önmagukban bízó, önállóan gondolkodni, dönteni, cselekedni is képes és tudó alárendeltek;
- parancsnok és beosztott között fennálló, egymás tiszteletén és tényleges teljesítményen alapuló kölcsönös bizalom;
- jól működő belső kommunikáció, nyílt és őszinte emberi viszonyok parancsnokok és beosztottak között;
- egyértelmű és világos parancsnoki szándék.

1.4. A küldetésorientált vezetés születése – *Auftragstaktik*, avagy a német út

Az egymás ellentettjeként értelmezett két klasszikus vezetési felfogás (parancs- és küldetésorientált vezetés) eddigi legnagyobb összecsapására a második világháborúban került sor. Noha a győztes hatalmakat alapvetően a parancsorientált vezetési elvek jellemezték, mégis a háború után a nyugati hadikultúrához tartozó hadseregek zöme fokozatosan áttért a küldetésorientált vezetésre, amely pedig a vesztes német hadsereg jellemző vezetési felfogása volt. Idővel a küldetésorientált katonai vezetésszemlélet a NATO meghatározó vezetési felfogásává nőtte ki magát. Ennek a látszólagos logikai bukásnak a megértéséhez a történelem ad magyarázatot.

Noha a küldetésorientált katonai vezetésszemlélet leginkább a második világháború során értékelődött fel, mégis elmondható, hogy több évszázados katonai hagyományokra vezethető vissza. A benne rejlő elonyök miatt több nemzet is szeretné magának tudni a küldetésorientált vezetés legmélyebb gyökereit. Az amerikaiak arra hivatkoznak, hogy ok az indiánoktól elerett, korábban rendhagyónak számító, manoverező harcmodor során alakították ki a küldetésorientált vezetés alapelveit, melyek szellemében harcoltak a függetlenségi háború

során alkalmazott *ranger*-alakulataik.⁵⁵ A franciák szeretnék bebizonyítani, hogy I. Napóleon (1769-1821) volt az, aki már tudatosan vezette reguláris csapatait ilyen szellemiségben. Az oroszok viszont azt állítják, hogy Alekszandr V. Szuvorov (1730-1800) tábornok volt az első, aki olyan új iskolát teremtett, ahol a kötelmek mechanikus teljesítése helyett a kezdeményezés és a leleményesség állt az első helyen.⁵⁶

Ugyanakkor a témában megjelent nemzetközi publikációk zöme egyetért abban, hogy a mai értelemben vett küldetésorientált katonai vezetésszemlélet elször a németeknél (poroszoknál) vált általános katonai vezetési felfogássá. Az egykori porosz-német hadsereg volt az első, ahol ez a vezetési filozófia a hadsereg egészét áthatotta, a katonai vezetés minden szintjét beleértve. Ennek ma is élő megnyilvánulása az úgynevezett *Auftragstaktik*, amely a küldetésorientált vezetés talán ma is legteljesebb formája.⁵⁷ Trevor N. Dupuy amerikai ezredes, a később róla elnevezett hírneves amerikai hadtudományi kutatóintézet (Dupuy Intézet) vezetője is többek között ezzel a vezetésszemlélettel indokolta a porosz-német hadsereg általa megállapított minőségi fölényét 1807 és 1945 között. Számára a küldetésorientált vezetés a múlt német katonai teljesítményeinek egyik fő eleme volt.⁵⁸ Hasonló eredményre jutott az izraeli Martin van Creveld hadtörténész is, aki az amerikai védelmi minisztérium felkérésére írt tanulmányában ugyancsak kiemelte a küldetésorientált vezetés rendkívüli jelentőségét a német hadtörténelemben.⁵⁹

A porosz-német hadseregben a küldetésorientált vezetésszemlélet alkalmazása kimagaslóan nagy eredményekhez vezetett. Az izraeli Creveld szerint ez volt az a tényező, amely korábban elképzelhetetlen mértékben emelte a porosz-német csapatok harci hatékonyságát.⁶⁰ A küldetésorientált katonai vezetés fogalma – csakúgy, mint a parancsorientált vezetésé – jó ideig nem szerepelt szabályzatokban. Az *Auftragstaktik* kifejezés a *Bundeswehr* felállításáig (1956) csupán hadtudományi írásokban bukkant fel, de

⁵⁵ Murinkó Attila: A katonák különleges helyzetekre történő hazai felkészítésének tudományos alapozása – doktori (PhD) értekezés tervezet – Bp., ZMNE, 2004, 68-75.o.

⁵⁶ Füzi Imre szerkesztésében: Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig. – Bp., Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1986, 30.o.

⁵⁷ Amíg Napóleon még csak a hadtest- és hadosztályparancsnokainak adott szabad kezét, addig a porosz hadseregben már a tiszthelyettesek is döntési szabadsággal bírhattak a saját területükön, ami megreformálta a harcászatot. Maga az elnevezés – *Auftragstaktik* – is küldetés-harcászatot jelent, ami utal arra, hogy az igazi áttörést az jelentette, amikor ez a vezetésszemlélet már a legalacsonyabb harcászati szinten is hatást tudott gyakorolni.

⁵⁸ Dupuy 307.o.

⁵⁹ Creveld, Martin: On learning from the Wehrmacht and other things – in: *Military Review* LXVIII Nr.1., 1985/1, 62-71.o.

⁶⁰ Creveld, Martin: *Kampfkraft. Militärische Organisation und militärische Leistung 1939-1945*, in: *Einzelschriften zur Militärgeschichte* 31. kötet – 2. kiadás – Freiburg: MGFA, Freiburg 1992, 206.o.

alapelvei már fellelhetők a XIX. század végének német szabályzataiban is. A küldetésorientált vezetésszemlélet mind a mai napig a német hadsereg alapvető katonai vezetésszempontja.⁶¹

A háborúkkal terhelt porosz-német történelem során az arcvonalban szolgáló tisztek és altisztek szabad döntési és cselekvési joga rendkívüli teljesítményeket eredményezett nehéz helyzetekben. A kezdeményezés lehetősége és a felelősségtudat motiválta a katonai vezeteket minden szinten és még a számbeli fölényben lévő ellenséggel szemben is gyakran sikerhez vezetett. Erre pedig a németeknek nagy szükségük volt, mert nagyhatalmi törekvéseik során szinte mindig olyan ellenségekkel kerültek szembe, akik általános számbeli túlerőben voltak. Egy olyan vezetési filozófiáról van szó, amelyet német katonanemzedékek egész sora ismert meg és sajátított el azáltal, hogy kiemelt figyelemmel alkalmazták a kiképzésben, a nevelésben, a fegyveres erők struktúrájának és alkalmazási elveinek kidolgozásában.⁶²

Noha Helmut von Moltke tábornok⁶³ volt az, aki ezt az újszerű vezetési elvet a német-porosz hadseregbe bevezette, mégsem ő tartja az *Auftragstaktik* atyjának.⁶⁴ A küldetésorientált vezetés első írásos elveit Gerhard von Scharnhorst (1763-1813) tábornok vetette papírra, akit elsősorban a francia forradalmi háborúk tapasztalatai vezettek munkája során.⁶⁵ Ehhez közeli felfogás az, amely szerint az *Auftragstaktik* a német egyesítési háborúk által kiváltott reakció, amely azonban mindenképpen összeköttetésben áll a Scharnhorst nevével is fémjelzett ún. porosz hadsereg-reformerekkel.⁶⁶ A kiképzés és a harc teljes szabályozottságról történő lemondás – az ún. “formai szabadság” – nagy szerepet játszott a küldetésorientált vezetés keletkezésében és elterjedésében.⁶⁷

Az *Auftragstaktik* elméletének ugrásszerű fejlődésére az 1870-71-es porosz-francia háború után került sor. Ez a fellendülés leginkább Sigismund von Schlichting (1829-1909) és

⁶¹ Elser, Gerhard: Führen durch Auftrag und das Unvorhergesagte - in: Truppendienst, Wien, BML, 2/1998, 120.o.; Wilmann, Helmut: Gedanken zur Operationsführung im deutschen Heer – Der neue Ansatz (továbbiakban: **Wilmann**) – a német szárazföldi csapatok központi értekezletének alkalmi kiadánya, 1998, 92.o., Busse, Theodor: Befehl und Weisung – Gedanken zur Befehlserteilung, in: Wehrkunde Nr. 3, Bonn, K.n. 1954, 293-294.o.,

⁶² Löser, Hans-Joachim: Möglichkeiten und Grenzen der Auftragstaktik in unserer Zeit, in: Wehrwissenschaftliche Rundschau, 5/76 Bonn, K.n., 141.o.

⁶³ Helmut von Moltke tábornagy (1800-1891), az „idősebb Moltke”. 1857 és 1888 között a porosz nagyvezérkar főnöke. Gyakorlattá tette a küldetésorientált vezetést a porosz-német hadseregben. Németország Franciaország fölött aratott 1871-es győzelmének fő okát a nyugati hadtörténészek közül sokan a jól képzett német parancsnoki kar (elsősorban az altiszti kar!) kezdeményezésére kész szerepvállalásában látják. Brand, Dieter: Plädoyer für freie Operationen - in: Österreichische Militärische Zeitschrift, Wien, BML 2/98, 152.o.

⁶⁴ Frieser, Karl-Heinz: Blitzkrieg-Legende (továbbiakban: **Frieser**) Oldenbourg, Verlag München, 1995, 421.o.

⁶⁵ Bertele, Manfred: Beiträge des Generals von Scharnhorst zur Weisungsführung der preußischen Armee, Hamburg, FüAkBw, 1970, 34-35.o.; Wilmann 91.o.

⁶⁶ Leistschneider 29.o.; Millotat, Christian: Auftragstaktik im Deutschen Heer im Spiegel neuer Vorschriften und Grundlagen, in: Europäische Sicherheit, K.n., Bonn 8/2000, 9.o.

⁶⁷ Uhle-Wetter, Franz: Auftragstaktik. Was ist das? Können wir sie wiederbeleben? in: Truppenpraxis Nr.36, Bonn, K.n., 1992, 131-133.o.

Rudolf von Caemmerer (1845-1911) tábornokok nevei által fémjelezhető, akik számos a témával foglalkozó publikációt jelentettek meg a kor katonai folyóirataiban. Az *Auftragstaktik* fogalmi megszületése szorosan összefügg a porosz, illetve később már német gyalogság számára készült kiképzési szabályzat fejlődésével. Különösen nagy hatással volt a további tartalmi fejlődésére az 1888. szeptember 1-én kiadott gyalogsági szabályzat, amelyben már egyértelműen felfedezhetők a küldetésorientált vezetésszemlélet nyomai.⁶⁸ A szaklapokban folytatott szakmai viták és az ezek kapcsán alakuló új szabályzatok nagyon fontos szerepet játszottak abban, hogy az egységes terminológia és alkalmazási alapelvek áthassák az egész porosz, majd német hadsereget.

A téma német kutatóinak egy része szerint a küldetésorientált vezetés egy reakció volt a német egyesítési háborúk problémáira, amelynek csírái elsősorban a porosz hadseregreformok hagyományteremtő korszakában jelentek meg. A Napoleontól Jenánál (1806) elszenvedett porosz vereség bebizonyította, hogy a porosz harcászati elvek és harcvezetés elavultak. Napóleon és tábornokainak vezetése ezzel szemben rugalmas volt és jól alkalmazkodott a gyorsan változó helyzetek követelményeihez. A poroszok által alakiatlannak tartott francia manőverek értetlenséget és tanácstalanságot váltottak ki a porosz tisztek többségéből.⁶⁹ A porosz hadsereg vezetési elveinek hozzáigazítása a modern hadviselés követelményeihez égetően szükségesszerűvé vált. A reform természetesen nem ment zökkenőmentesen. A porosz hadseregben belül jelentős ellenzékre akadt.⁷⁰

A porosz hadseregben megerősödő konzervatív reformellenes erőknek köszönhetően 1888-ig egyöntetűen a gyakorlóterek harcászati-alaki alapelvei és az ezen alapuló ún. „revü-harcászat” dominált a porosz hadsereg szabályzataiban. Ennek ellenére a XIX. század közepétől a gyakorlat egyre inkább eltért ettől. Az 1888-ban kiadott gyalogsági szabályzat végre már az új vezetési elvek szellemében íródott, amely létjogosultságát az 1870-1871-es porosz-francia háború már a gyakorlatban is igazolta.⁷¹

A korszerű küldetésorientált vezetés fontos elemeként meg kell még említeni az ún. „belső vezetés” (*innere Führung*)⁷² koncepcióját, amely nagyban elősegítette az alárendeltek

⁶⁸ Helmut Schnitter: *Militärwesen und Militärpublizistik*, in: *Militärhistorische Studien*, 9. kötet, k.n., Berlin 1967, 10.o.; Leistenschneider 24-28.o.

⁶⁹ Leistenschneider 29-37.o.

⁷⁰ Nietschke, Heinz G.: *Die Preußischen Militärreformen 1807-1813* (továbbiakban: **Nietschke**) - 2. kiadás, k.n., Berlin 1983, 137.o.

⁷¹ Nietschke 133-135.o., Leistenschneider 38-39.o.

⁷² *Innere Führung* 9.o. – Komplex fogalom, amely az ötvenes években jött létre a Bundeswehr születésével párhuzamosan. A szemlélet, az alapelvek és a követelmények szintjén megfelel a nyugati indíttatású civil kontrollnak. Azon alkotmányos jogi normák, erkölcsi értékek összessége, valamint politikai és közigazgatási gyakorlat egyvelege, amely összekapcsolja a civil társadalmat és a katonákat. Célja, hogy megakadályozza a német hadsereg II. világháború előtt végbement értéktorulását. Történelmi gyökereit von Scharnhorst „egyenruhás állampolgár” elméletében is meg lehet találni.

öntudatosságának, önbizalmának és egyéni kezdeményező képességének kialakulását. A küldetésorientált vezetés egyik fontos pillére az emberközpontúság, amely nem csak az egyéni kezdeményezőkészségnek enged teret, de fontos tényező az emberi élet megóvása szempontjából is. Ez a szemlélet jelenik meg a katonákról való mindenoldalú gondoskodás fokozott hangsúlyozásában is. Ennek alapjait a szintén porosz hadseregreformerek közé sorolt August von Gneisenau (1760-1831) fektette le a XIX. század elején „polgár és katona” elméletével. Ennek egyik legtisztább bizonyítéka, hogy a világon elször a porosz hadseregben szüntették meg a katonák testi fenyítését 1841-ben.

Az elmélet jelenléte végigkísérhető az *Auftragstaktik* fejlődéstörténetében, de tudományos alapossággal csak 1956 után – a *Bundeswehr* megszületésével – kezdtek vele foglalkozni. Az ekkor létrejött „belso vezetés” koncepciója a hadsereg emberi viszonyait a demokratikus társadalom szintjére emelte, hogy megakadályozza a küldetésorientált vezetés azon „elfajulását”, amelyet a II. világháborúban figyelhettünk meg a német haderóban. A belso vezetés egyik alaptétele, hogy a katonák engedelmissége a politikával szemben nem korlátlan és nem feltétel nélküli, de nem is válhat állammá az államban. Az engedelmisségnek a nemzeti és nemzetközi jogrendszerhez kell igazodnia.⁷³

1.5. A küldetésorientált katonai vezetés „tündöklése és bukása”

„A paranccsal az ember egy menetjegyet kap a végállomás feltüntetésével. A legmegfelelőbb útvonalat, a különböző kerüloket az utazóra kell bízni.”⁷⁴ (Heinz Guderian, 1888-1954)

A küldetésorientált vezetés a XIX. század végére a német császári hadsereg domináns vezetési szemléletévé vált. Eloször az első világháború világított rá, hogy a sokak által csodákra is képesnek tartott vezetési élfogásnak is vannak bizonyos korlátjai. Mivel eredetileg a mozgékonyabbá váló hadviselés tette szükségessé létrejöttét, ezért bizonyos fajta krízist jelentett számára, amikor a háború kirobbanása után pár héttel megmerevedtek az arcvonalak és lehetetlenné váltak a mozgékony hadmuveletek. Ugyanakkor, ha lehetőség nyílt mozgó hadmuveletekre, ott a német katonai vezetés általában hatékonyabban szerepelt. (tannenbergi csata, capporettoi áttörés, stb.). A háború utolsó időszakában alkalmazott német „rohamharcászat” megpróbálta növelni a német csapatok mozgékonyágát, de ez még mindig csak harcászati szintu próbálkozás volt az áttörés problematikájának megoldására, amely nem hozta meg az elvárt eredményt. A harcászati szinten kidolgozott elvei a hadmuveleti szinten

⁷³ Innere Führung 20-21.o.

⁷⁴ Guderian, Heinz: Panzer – Marsch! Oskar Munzel, München 1956 – 45.o.

már nem tudtak érvényesülni. A II. világháború több sikeres német tábornoka⁷⁵ szerzett fiatal tisztként meghatározó tapasztalatokat egy-egy rohamcsoport parancsnokaként.

Összességében megállapítható, hogy az első világháború visszalépést jelentett a küldetésorientált vezetés szempontjából. Ennek fő okát többen is úgy fogalmazzák meg, hogy a mozgó hadviselés erő – tér – idő tényezői között hadmuvelleti szinten nem sikerült létrehozni a szükséges összhangot, amit leginkább a támadók technikai és harceljárásai hiányosságaira vezetnek vissza.⁷⁶

A I. világháborút a németek számára lezáró versailles-i békeszerződés Németország részére csupán egy 100 000 fős, könnyű fegyverzetű hadsereget engedélyezett. A korlátozott technikai lehetőségeket a németek az elméleti felkészülés tökéletesítésével próbálták kompenzálni. A Weimari Köztársaság hadseregének (*Reichswehr*) egykori foparancsnoka, Hans von Seeckt (1866-1936) megfogalmazta azokat a korszerű hadsereg-szervezési és vezetési alapelveket, amelyeket Hitler hatalomátvétele után a *Wehrmacht* kialakításánál is követtek. Seeckt tábornok nagyon nagy hangsúlyt fektetett a parancsnoki kar képzésére, amelynek során kiemelt szerepet kapott a gépesített hadseregek összhaderonemi és összefegyvernemi alkalmazásához nélkülözhetetlen új harceljárások és technikai ismeretek mellett a hadmuvelleti (operatív) tervezés és vezetés, valamint a küldetésorientált szellemiségben folyó nevelés is.⁷⁷

Az 1935. október 15-én életre hívott *Wehrmacht* –ot a korábbi rendszernek megfelelően területi alapon szervezték, ami pozitívan hatott a csapatok moráljára és belső emberi viszonyaira. A német katonák az ifjúsági eloképzéstől a hadkötelezettségük végéig ugyanahhoz az alakulathoz tartoztak, mint lakókönyezetük többi férfi tagja. Ennek következményeként a katonák között szoros emberi kapcsolatok alakulhattak ki. A kiképzés és katonai nevelés során hagyományosan nagy hangsúlyt fektettek a kis alegységek összetartásának fokozására és alparancsnoki állomány (raj-, szakaszparancsnok) kiválasztására és felkészítésére. Ez is jelentősen közrejátszott abban, hogy a II. világháború kitörésekor a német csapatok morálja a jóval erősebb kohézió miatt felülmúlta a velük szemben álló csapatokét. A német altiszti kar felkészültségéről még Németország ellenségei is csak pozitívan nyilatkoztak.

⁷⁵ Az egyik legismertebb példa erre Erwin Rommel tábornok, aki fohadnagyként Capporetto-nál tüntette ki magát vakmeró vállalkozásával.

⁷⁶ Oetting 141-167.o.

⁷⁷ Oetting 180-187.o. – A harceljárások és technikai fejlesztések érdekében egészen 1933-ig komoly együttműködést folytatott Németország és a “kiközösített” Szovjetunió. Ennek keretében a Szovjetunió területén olyan kísérleti telepeket hoztak létre, amelyeken főként a légiere és a páncélos csapatok számára fejlesztettek ki új típusokat és eljárásokat. Rendszeresek voltak a két hadere közötti “tanulmányutak” és több tiszt is tanult a másik fél különböző szintű katonai iskoláiban. Lásd még: Zeidler, Manfred: *Reichswehr und Rote Armee 1920-*

Minden szintu német parancsnokot képzésük során hozzászoktattak az önálló döntésekhez és az ezzel járó felelőség vállalásához. Ennek a nevelomunkának az eredményeként gyorsan tudtak alkalmazkodni a váratlan szituációkhoz.⁷⁸ Már a második világháború legelején egyértelművé vált, hogy az új háborút nem a megmerevedett frontvonalak mentén vívott anyagcsaták, hanem a gyors lefolyású és mozgékony „szabad hadmuveletek” (*freie Operationen*) fogják meghatározni. A katonai vezetésszemléletet és a vezetési rendszereket is ehhez kellett alakítani. A németek ezen a területen egyértelmű elonyben voltak. A német parancsnokok a háború kezdetétől fogva igyekeztek „előlről vezetni” csapataikat és villámgyors döntésekkel kihasználni a pillanat adta elonyös helyzeteket.⁷⁹ Érdemes minden esetet külön-külön is megvizsgálni, hogy mennyire érvényesültek benne a küldetésorientált vezetés alapelvei és hamar felfedezhetjük, hogy mekkora szerep jutott az alkalmazott vezetésszemléletnek nem csak gyozelmekben, de később a vereségekben is.

A háború kezdeti időszakában a németek az ellenséges számbeli és többször minoségi fölényét is hatásosabb szervezeti struktúrával, az új technikai eszközökben rejlo lehetoségek jobb kiaknázásával és korszerűbb katonai vezetésszemlélettel igyekeztek ellensúlyozni. A háború elején a németek egyértelmű vezetési fölényben voltak ellenségeikkel szemben a katonai vezetés minden szintjén.⁸⁰

Az németekkel szemben álló hadseregek katonai vezetői ezzel szemben – legalábbis a második világháború első éveiben – korlátozó jellegű parancsok útján, a parancsorientált vezetés elvei alapján irányították alárendeltjeiket. Ennek az lett a következménye, hogy az alárendeltek még kezdeti sikerek esetén sem voltak képesek, hogy önálló döntést hozva sikereiket gyorsan kifejlesszék az ellenség mélységébe. Gondolataikat és kezeiket megkötötte

1933, R. Oldenbourg Verlag, München 1993

⁷⁸ Frieser 422.o., Raesfeld, Werner v.: Führung durch Auftrag oder durch bindenden Befehl (továbbiakban: **Raesfeld**) - in: Wehrkunde, 5/1960, 167-168.o.

⁷⁹ Frieser, 423.o.

⁸⁰ Raesfeld, 167-168.o. - Az alkalmazási alapelvek vonatkozásában például Európa legtöbb hadseregében a harcokocsikat a gyalogság támogatására tervezték alkalmazni, ezért azokat kis kötelékekben szétosztották közöttük. Ezzel szemben a németek harcokocsikat önálló páncéloshadoszályokba, azokat pedig páncéloscsoportokba osztották be és azt vallották, hogy a többi fegyvernemnek hozzájuk kell igazodnia. A szárazföldi hadmuveletek köz-vetlen légi támogatására széleskörűen alkalmazták a légierőt, de fontos szerepet kaptak a légideszant- és a diverziós csapatok is. Ennek köszönhetően a német csapatok a szovjeteket jóval megelőzve a gyakorlatban bizonyították az eredetileg M.Ny. Tuhacsevszkij (1893-1937) nevéhez fűződő „mély hadmuveletek” elméletének létjogosultságát, amely szerint a teljes hadmuveleti mélységben egyidejűleg kell csapást mérni. A legnagyobb áttűtőerőt a németek igyekeztek gyorsan, a lehető legváratlanabb és az ellenség leggyengébb pontján alkalmazni, ezzel általában számbeli hátrány esetén is biztosítani a szükséges helyi erőfölényt. A harcászati áttörést követő siker kifejlésztő időszakban különösen nagy szerephez jutottak a merész manóverekre épülő „szabad hadmuveletek”, amelyek nagyfokú manóverező képességet feltételeztek a csapatoktól és megfelelő önállóságot, rugalmasságot és kezdeményezőkézséget a kötelékek parancsnokaitól.

a beljük nevelt parancsorientált vezetés béklyói. Általánosságban nem voltak kelően kezdeményezők és önállóak.

A Lengyelország elleni hadjáratban a németek ugyan egyértelmű számbeli fölényben voltak ellenfeleikkel szemben, de már ott igazolódni látszott a német katonai vezetés minőségi fölénye, amely gyors lefolyású, átkaroló hadműveletekben nyilvánult meg. A német katonai vezetés minőségi fölénye a nyugat-európai hadjáratban valósult meg legtisztább formában, ahol is a számbelileg és több területen minőségben is fölényben lévő belga – brit – francia – holland csapatokat a németek még önmaguk számára is meglepő gyorsasággal kényszerítette térdre.⁸¹ A másik oldalon néhány fiatal tiszt – mint például a francia Charles de Gaulle ezredes – maga is megfogalmazta azokat a németekéhez nagyon hasonló alapelveket, amelyek a korszerű hadviseléshez szükséges új szellemiségu vezetést kellett volna, hogy jellemezzék. A francia katonai felső vezetést azonban az első világháború állásharcainak parancsorientált szellemisége uralta. Továbbra is hittek a védelem prioritásában és hosszan tartó háborúra készültek. Így nem csoda, hogy a helyzetek gyors változásaihoz nem szoktatott katonai vezetésük 1940-ben csodót mondott.

De nem volt jobb a helyzet a németek ellen harcoló többi hadsereg vezetésében sem. Később az afrikai hadszíntéren például megtörtént, hogy angol ezredek lehetőségeik ellenére tétlenül nézték, amint német csapatok semmisítik meg a szomszéd brit ezredet, csak azért, mert nem kaptak parancsot a beavatkozásra. Még a háború későbbi szakaszaiban is gyakran megtörtént, hogy kezdeti sikereik gyümölcsét egyszerűen kiadták kezükből, mert a további előrenyomulást jóváhagyó előjárói parancs későn érkezett. Részben ezekkel a vezetésszemléletbeli hiányosságokkal is magyarázható, hogy a számbelileg sokkal gyengébb német csapatok még a háború utolsó időszakában is viszonylag eredményes ellenállást tudtak tanúsítani velük szemben.⁸²

A nyugat-európai hadjáratához hasonló volt az alaphelyzet a Szovjetunió elleni támadás kezdetekor is, ahol az erőviszonyok még kedvezőtlenebbek voltak a németek számára. A kezdeti hatalmas német győzelmek után mégis történt valami, amely előre vetítette a német

⁸¹ Frieser 65.o. – Erőviszonyok német és a vele szemben álló országok (B, F, GB, NL) között 1940.05.10-én: hadosztályok 135/151, tüzérségi eszközök 7378/14 000, harckocsik 2439/4204, bombázó és vadász repülőgépek 3578/4469 – ebből bevethető az arcvonal körzetében 2589/1453. A számadatokból kitunik, hogy a németek a bevethető repülőgépek kivételével jelentős számbeli hátrányban voltak a szövetségesekkel szemben. A közhiedelemmel ellentétben a francia harckocsik egy jó része – elsősorban a nehéz harckocsik – minőségben is felülmúlta a német páncélosokat.

⁸² Raesfeld 166.o.

vereséget. Ennek a változásnak az elemzése segíthet abban, hogy megértsük a küldetésorientált vezetés korlátjait.⁸³

A már kimondottan „villámháborúnak” tervezett Szovjetunió elleni német hadjárat kudarcot vallott. Nem azért, mert a német hadmuveleti, vagy harcászati alapelvek rosszak lettek volna, hanem azért, mert a német politikai vezetés, elsősorban Hitler – túlméretezett feladatot rótt katonáira. Azaz a német stratégia volt rossz. Egyszerűen számításon kívül hagyta az idő, a tér, és az erők nagysága közötti összefüggések törvényszerűségeit. A kezdetben nagy helyi erőfölénnyel, keskeny támadási sávokban támadó német csapatok egyre súlytalanabbá váltak a kitáguló orosz térben. A „*Barbarossa*” hadművelet kezdetén az aktív arcvonal még az 1000 kilométert sem érte el, míg 1942 nyarán már közel 6000 kilométer volt.⁸⁴

A gyors győzelem helyett tartós logisztikai hadviselés várt a német hadvezetésre, amelyre nem volt felkészülve. A nagy mélységben előrenyomult csapataikat nem tudták időben és kellő mennyiségben utánpótlással ellátni. Németország csak a sztálingrádi vereséget követően - 1943-ban - tért át a teljes hadigazdálkodásra és hirdette meg a teljes nemzetgazdaságot mozgósító „totális háborút”.

1941/42 telére kialakult az első krízishelyzet a keleti arcvonalon. A német hadero elé kitűzött túlméretezett feladatokhoz hozzájárult, hogy a német hadvezetés a szovjet Vörös Hadsereg képességeit alábecsülte. A szovjet ellenállást nem sikerült a tervezett időpontra megtörni. A krízishelyzet azt eredményezte, hogy 1941. december 19-én Hitler átvette a német szárazföldi csapatok (*Heer*) főparancsnoki posztját. Ez egyben a vezetés centralizációjának kezdetét is jelentette, ahol a fontos döntések szinte kivétel nélkül egyetlen személy által születtek, még hozzá autokratikus módon. Hitler gyakran extrém elképzelései szabadon érvényesülhettek és nem voltak olyan jellegű megbeszélések, ahol az alárendelt parancsnokok szinte véleménye ellensúlyozhatta volna ezeket a valóságtól gyakran elrugaszkodott hitleri elképzeléseket.⁸⁵

⁸³ Post, Walter: *Unternehmen Barbarossa, Mittler & Sohn, Hamburg-Berlin-Bonn 1996, 420-421.o.* - Az eróviszonyok alakulása 1941.06.22-én a következő volt a szovjet és vele szemben álló erők vonatkozásában: hadosztályok - 237/209, harckocsik - 12 800/5639, tüzérségi eszközök - 34 695/32 710, harci repülőgépek 9917/5714. Ezekből az adatokból kitűnik, hogy a támadók főleg a páncélosok és a harci repülőgépek vonatkozásában jelentős hátrányban voltak a védőkkel szemben. A fegyverzet minőségének tekintetében a szovjetek több korszerű harckocsival (T-34, KV-1, KV-2) rendelkeztek és a korszerű repülőgépek területén sem volt egyértelmű a német fölény. A német és szövetségesei oldalán a hadjáratra felvonult valamennyi erő vonatkoznak a számok, míg szovjet oldalon csak az első hadászati lépcsőben elhelyezkedő erők.

⁸⁴ A német légierő a Szovjetunióknak csak kis részét tudta bénítani, mivel a német légierő (*Luftwaffe*) csak igen korlátozott számban rendelkezett megfelelő hatótávolságú stratégiai bombázó repülőgéppel. Így nem tudta megakadályozni a haditermelés beindítását, a tartalékosok bevonulását és újabb hadseregek felállítását a mélyen fekvő szovjet hátszágban.

⁸⁵ Oetting 215.o.; Balck, Hermann: *Ordnung im Chaos* (továbbiakban: **Balck**), Biblio Verlag, Osnabrück 1981,

Ezzel a lépéssel Hitler a *Wehrmacht* hadászati vezetési szintjéről a szárazföldi csapatok vezetésének hadmuveleti szintjére lépett. Döntéseit gyakran politikai, sőt ideológiai alapon hozta ezen a vezetési szinten is, miközben a harcászati – hadmuveleti következményeket figyelmen kívül hagyta. Közvetlen beavatkozásaival a háború második felére a hadseregcsoportok parancsnokainak döntési szabadságát erosen korlátozta. Az idő múlásával Hitler egyre gyakrabban avatkozott be egyes hadosztályok alkalmazásának részleteibe is és ezzel már a harcászati szint parancsnokainak önállóságát is sértette. Több száz kilométerrel akart olyan részletekben dönteni, amelyeket a helyszínen lévő, alárendelt parancsnok ismert igazán. Ez az eljárás erosen rombolta a parancsnoki állomány morálját, valamint az előljáró és beosztott közötti bizalmat.⁸⁶ Hitler – a német társadalom egészéhez hasonlóan – az eddig még viszonylag érintetlen hadseregen belül is lépésről lépésre egy diktatórikus rendszert vezetett be, amely az átfogó és állandó kontrollt célozta. Ez a jelenség egyre erosebben korlátozta a küldetésorientált szellemiséget.⁸⁷

A katonai vezetők egyszeruen nem kaptak Hitlertől elegendő jogkört ahhoz, hogy a megváltozott helyzetnek megfelelő gyorsasággal alkalmazhassák erőiket. A fontos döntések javaslatait érvénybe lépésük előtt legalább 36 órával fel kellett terjeszteni személyesen Hitlernek, hogy lehetősége legyen az esetleges módosításokra. Ilyen viszonyok között egyszeruen lehetetlen volt a csapatok rugalmas vezetése és a döntések csak késve születhettek meg. Hitler döntéseit gyakran minden katonai magyarázat nélkül utólag visszavonta, ami tovább rombolta tekintélyét tábormokai előtt. A kölcsönös bizalom romlását csak tetézte Hitler egyre eroteljesebb – már-már beteges – bizalmatlansága tábormokáival szemben.⁸⁸

A németek már 1943-ban elvesztették a hadászati kezdeményezést, amely kényszerpályákat jelölt ki számukra a döntésekben. A hadászati és hadmuveleti szintek túlzott centralizáció lévén létrejött összemosása károsan befolyásolta a küldetésorientált vezetésszemlélet működését. A nagyvonalú, kreatív és operatív megoldásokra szinte semmi lehetőség nem maradt. Ez a jelenség akadályozta a csapatparancsnokok önálló kezdeményezéseit. A háború utolsó éveiben a csapatok sokat szenvedtek ettől és parancsnokaik rákényszerültek, hogy súlyos helyzetekben a saját szakállukra cselekedjenek az

656.o.

⁸⁶ Goebbels, Joseph: Tagebücher 1945, Hoffmann und Campe, Dortmund 1992, 84.o.

Oetting 217.o.; Franz Halder: Hitler als Feldherr (továbbiakban: **Halder**), k.n., München, 1949, 24.o.

⁸⁷ Brand, Dieter: Freie Operationen - in Truppenpraxis 1-2./1998, 766-769.o.

⁸⁸ Schramm, Percy Ernst: Hitler als militärischer Führer (továbbiakban: **Schramm**), Athenäum Verlag, Frankfurt a.M.–Bonn, 1962, 53.o.; Maier, Georg: Drama zwischen Budapest und Wien (továbbiakban: **Meier**) Munin Verlag, Osnabrück 1985, 421.o.

előjáróik tudta nélkül. Ez viszont már nem a küldetésorientált vezetés, hanem az engedetlenség kategóriájába tartozott.⁸⁹

A háború második felében Hitler vezetési stílusa nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a német szárazföldi csapatok egységes vezetése lépésről lépésre megnyirbálásra, majd szétrombolásra került. Hitler a maga brutális akaraterejével szétrombolta a német hadsereg addigi vezetési alapját – a bizalmat.⁹⁰ Néhány józanul gondolkozó katona megpróbált élni a lehetőséggel és kifejezésre juttatta saját nézetét és megpróbáltak szót emelni a történések ellen. Ezen véleménynyilvánítások eredménye igen gyakran az volt, hogy felmentették őket beosztásukból és kevésbé tapasztalt tiszteket ültettek a helyükre, akik készek voltak feltétel nélkül végrehajtani Hitler akaratát.⁹¹

Veszélyes hadmuveleti helyzetekben Hitler gyakran vétózta meg tábornokai döntéseit és ezzel lehetetlenné tette az időben történő katonai lépéseket. Ezzel akaratlanul is ellenfelei kezére játszott, mert ezáltal a németek az idő tényezőjében rejlő lehetőségeket sem használhatták ki. Ebben a diktatórikus politikai rendszerben a küldetésorientált vezetést nem lehetett gyakorolni, mert közte és a hatalmi rendszer között alapvető különbségek álltak fent.

A német katonai gépezet azonban mégis a végsőkig működött, hajtva egyrészt a parancsmegtagadás következményeitől és az ellenségtől való félelemtől, a belső kohéziótól, másrészt a beléjük nevelt, államfőnek járó feltétlen lojalitástól. A német hadmuveletek sorra buktak el az egyre nyomasztóbb ellenséges fölény következtében. A parancsok egyre inkább teljesíthetetlenek voltak és túlhajszolták a német hadosztályokat. A német csapatok nem tudtak hosszú távon eredményesen harcolni a friss szövetséges tartalékokkal szemben.⁹² Már Karl von Clausewitz is hangsúlyozta, hogy a politika (államférfi) nem állíthat olyan követelményeket a háború (hadsereg) elé, amelyek meghaladják annak képességeit, anélkül, hogy ennek ne lennének káros következményei. A második világháború bebizonyította, hogy Hitler hadvezéri gondolatai és valóságtól elrugaszkodott politikai célkitűzései az évek folyamán milyen romboló hatással voltak a német hadsereg vezetési fölényt biztosító, hagyományos vezetésfilozófiájára.

Mindezek ellenére harcászati szinten a németek mindvégig megőrizték vezetési fölényüket ellenfeleikkel szemben, ami részben magyarázhatja a számadatokkal nem indokolható hatékony védelmi harcaikat. Ezen a vezetési szinten még működtek a több generáción át folyó vezetői nevelés ösztönös reakciói. Ez a csapatok ekkorra már jelentős mértékben megnövekedett gépesítettségével párhuzamosan elegendőnek bizonyult a

⁸⁹ Halder 25., 59.o.; Raesfeld 168.o.

⁹⁰ Halder 48.o.

⁹¹ Oetting 214.o.; Westphal 86.o.

harcászati krízishelyzetek idoleges megoldására. Hosszú távon azonban ez már nem jelenthetett megoldást. Ráadásul a háború vége felé Hitler egyre gyakoribbá váló drakonikus „kitartási parancsai“ (*Haltebefehle*) a parancsnoki önállóság e maradékát is tovább korlátozták.⁹³

A manoverező hadviselésben az a fél hatékonyabb, amely jobban tudja összehangba hozni az erőt, a tér és az idő tényezőit. A háború második felének német támadó hadműveletei során ezen tényezők közül szinte mindig probléma adódott valamelyikkel, sőt egyre gyakrabban fordult elő olyan is, hogy egyszerre mindhárom tényezővel. A németellenes koalíció ereje egyre jobban kitöltötte a teret, miközben a német erők egyre kevésbé voltak képesek erejüket megfelelően összpontosítani a több arcvonalon vívott küzdelemben. Ebben a vonatkozásban a tér a német csapatok számára beszűkült. A német páncélos hadosztályok bárhol is támadtak, a védők zárt, mélyen tagolt „phalanx“-ába ütköztek. Az esetleges kezdeti sikereket egyszerűen nem tudták továbbfejleszteni, mert ahhoz már nem volt elegendő tartalékuk. A kezdeti helyi erőfölény az idő elhaladtával gyorsan elolvadt.⁹⁴

Az ilyen körülmények között kialakuló kimerítő anyagcsaták a németek ellenfeleinek kedveztek, akik a korlátozott helyi német tartalékok kimerülése után általában rögtön támadásba mentek át és idővel maguk is próbálták alkalmazni a háború során éppen a németektől ellesett „szabad hadműveletek” alapelveit. A németek ellenfeleinek soraiban a háború második felére egyre nagyobb tapasztalattal rendelkező, tanulékony tiszték jelentek meg a parancsnoki posztokon, akik viszonyaikhoz képest igyekeztek önállóan cselekedni. Míg a német *Wehrmacht* vezetési színvonala a háború előrehaladtával csökkenő tendenciát mutatott, addig az antifasiszta koalíció hadseregeiben ez a színvonal emelkedő pályán volt.

A második világháború tapasztalatai alapján levonható az a következtetés, hogy a küldetésorientált vezetés sikereinek legfontosabb korlátjait a működési feltételek megszűnése jelenti:

- ***diktatórikus politikai hatalom***, amely gátja az önállóan gondolkodni, dönteni és cselekedni is képes és tudó alárendelt parancsnoki kar kialakulásának és fennmaradásának, valamint a nyílt és színter emberi viszonyoknak;

⁹² Westphal 82.o.; Schramm 51.,59.o.

⁹³ Halder 47.o. – Ezek az úgynevezett „kitartási parancsok” az addig vezetési alapelvektől való elfordulást jelentették és a parancsorientált vezetésszemlélet előretörését.

⁹⁴ Maier 421.o. – „A tér, az idő és erő közötti viszonyt rosszul ítélték meg. Szinte minden késon történt. Csaknem minden esetben a kitűzött cél meghaladta a rendelkezésre álló erők lehetőségeit.”

- **túlméretezett feladatok**, amelyek alaposan megtépzák az önállósághoz szükséges önbizalmat és megbontják az előljáró és az alárendelt között fennálló, egymás tiszteletén és tényleges teljesítményen alapuló kölcsönös bizalmat az által, hogy megkérdőjelezzik a parancsnoki szándék helyességét;
- **képzett állomány hiánya**, amely háborúban leginkább a nagy emberveszteségekkel magyarázható, miközben nem lehet biztosítani a kiválóan felkészült parancsnoki állomány utánpótlását sem; (békében hasonló jelenséget okozhat a képzett állomány gyors kiáramlása);
- **átlagosnál magasabb koordinációs igény**, amely révén bizonyos harc helyzetekben, vagy azok egyes szakaszaiban nincs lehetőség semmiféle önálló manőverre és döntési szabadságra, mert az eredményes végrehajtás megköveteli a szoros szinkronizációt.⁹⁵

A küldetésorientált vezetés tapasztalati elemzésével további veszélyeket is ki lehet mutatni, amelyek akadályozzák működését:

- kivételezés – a valós teljesítményeken alapuló teljesítményértékelés mellozása megbontja az előljáró és alárendelt közötti kölcsönös bizalmat;
- arrogancia – a túlzott magabiztosság következtében feszültségek keletkezhetnek nem csak előljáró és beosztott, de az azonos szinten álló katonai vezetők között is, mert csökken az esély az eloremutató és kulturált szakmai vitára;
- „A háború köde” („*Fog of War*”) – amikor a nem megfelelő információs zűrés következtében fellépi túl sok információban elvesz a parancsnok, és hajlamossá válik alárendeltjeinek hatáskörébe beavatkozni;
- a politika túlsúlya, amikor a politika lekorlátozza a katonai vezetők döntési szabadságát. (Műveletek közben megváltoztatott „végállapot”,⁹⁶ nagy hatású fegyverrendszerek alkalmazási engedélyezésének fenntartása, stb.)

1.6. Összefoglalás

A történelem azt mutatja, hogy bizonyos helyzetekben a parancsorientált vezetésnek még mindig van létjogosultsága. Mégis mindent egybe vetve, a decentralizált küldetésorientált vezetésnek kell lennie a normál helyzetekben alkalmazott vezetési

⁹⁵ Ilyen lehet az előre előkészített, mélyen tagolt védelem áttörése, vagy nagyobb méretű légi deszant hadművelet.

⁹⁶ Angolul: *End State*, a hadműveleti és hadászati tervezés során végül célként kitűzött hadműveleti/hadászati

filozófiának a hadseregen belül, míg a parancsorientált vezetést csak kivételes és indokolt esetben kaphat teret. A Nemzeti Katonai Stratégia képességalapú haderofejlesztést irányoz elő a Magyar Honvédségben, úgy, hogy kimondja: „a Magyar Köztársaság ... nem törekszik a katonai képességek teljes spektrumának kialakítására” Ennek megvalósíthatósága érdekében növelni kell az ütőképességet és alkalmazhatóságot, ezért különösen fontos a fenntartott erők minél hatékonyabb kihasználása. Kis hadsereg csak akkor tudja hatékonyan megoldani feladatát, ha mozgékony, rugalmasan, a helyzetnek leginkább megfelelő módon és gyorsan képes reagálni. Ezért van kiemelkedően nagy szerepe nálunk is a küldetésorientált vezetés meghonosításának. Ehhez azonban egy gyökeres szemléletváltásra van szükség, amely lehetővé teszi a szükséges érték- és normarendszer kialakulását. Következésképpen a hadsereg számára a célokat kitűző politikai döntéshozóknak is azonosulniuk kell ezzel a filozófiával.

A küldetésorientált vezetésre történő áttérés nem tud egyik nappal a másikra végbemenni. Valószínűleg generációk kellenek ahhoz, hogy kézzelfogható látszata legyen a szemléletváltásnak. Elso lépésekben a küldetésorientált vezetésszemlélet feltételeinek megteremtésére kell a hangsúlyt helyezni. Ennek keretében törekedni kell az állomány önbizalmának alapjául szolgáló egységes és magas szintű kiképzésére, a személyes példával is támogatott megfelelő szellemiségu nevelésre, az objektív teljesítményértékelésen alapuló parancsnoki kiválasztásra, amelyre fel lehet építeni az előljáró és alárendelt közötti kölcsönös bizalmat, nem elfeledve, hogy az egész rendszer alappillére az egyén, azaz az ember. A kitűzött feladatokból egyöntetűen és tisztán ki kell tünnie az előljárói szándéknak. A folyamatos vezetői tréningeknek fel kell készítenie a parancsnoki állományt az előljárói szándék vezérfonala mentén, váratlan helyzetekben hozott önálló döntések felvállalására.

A küldetésorientált vezetésszemlélet a vezetés legmagasabb szintjének elérésével kecsegtet, de alkalmazását gondos és tudatos elokészítés kell, hogy megelőzze. Alapelveinek ismerete és működtetésének igénye a szervezeti kultúra szintjén kell, hogy beivódjon a katonai vezetokbe. A missziók nemzetközi környezetében már megtapasztalt vezetési filozófiát célszerű lenne minél hamarabb a hazai viszonyok között is meghonosítani. A szövetségi kötelezettségeink magas szintű követelményei egyfajta kényszert is jelentenek arra, hogy a katonai vezetésszemléletben szükséges ilyen irányú váltást következetesen végrehajtsuk.

Új alapelvek és fogalmak bemutatására, tartalmuk megértésére a hadtörténelem már évezredek óta kiváló eszköztárral rendelkezik. A sokak számára új küldetésorientált

vezetésszemlélet alapelveinek megismertetésére és működésének korlátait erosen befolyásoló veszélyek megértésére is célszeru egy hadtörténelmi példát kidolgozni. A következokben bemutatott „Tavaszi ébredés” hadmuvelet – azon túl, hogy a II. világháború méltánytalanul elhanyagolt egyik mozzanata – képes jól szemléltetni ezeket a tényezeket. A hadmuvelet eseményeinek feldolgozása során az objektivitás és az autentikusság megorzése, valamint a katonai képzésben történo könnyebb alkalmazhatóság összehangolása komoly kihívást jelent. A cél érdekében igyekeztem az adott esemény érintettjeinek sajátos katonai terminológiáját alkalmazni, miközben a térképvázlatok már a NATO egyezményes jelzésrendszerével készültek.

Mivel a küldetésorientált vezetés meghonosítását erosen felgyorsítaná, ha a katonai vezetés középszintjén (hadmuveleti szint) tevékenykedok minél szélesebb körben megértenék ennek a vezetésszemléletnek a fontosságát, ezért a hadtörténelmi események kidolgozásánál is a hadmuveleti szintre koncentráltam. Az kiválasztott hadmuvelet harcászati szintu részleteinek a kidolgozása erosen meghaladná a disszertáció a terjedelmét, ezért csak az összefüggések megértéséhez szükséges mértékben foglalkoztam vele, mint ahogy a hadászati szintu kérdésekkel is. Még a hadmuveleti szinten is mélyebben el lehet merülni a döntéshozatali folyamatok elemzésében, de terjedelmi okok miatt igyekeztem megtalálni az egyensúlyt a tervezés, az elokészítés, valamint a harc- és hadmuveleti vezetés fázisai között. A hangsúlyt a tervezésnek és elokészítésnek, valamint a harc- és hadmuveleti vezetésnek a végrehajtás eredményességére gyakorolt hatásaira fektettem.

2. fejezet: Kialakult helyzet és a szemben álló felek hadműveleti tervei 1945 tavaszán

2.1. A kialakult helyzet Nyugat-Magyarországon 1945 elején

1944 decemberében a németek az Ardennekből indított támadás során felhasználták utolsó hadászati tartalékaikat is, amelyeket eredetileg a keleti arcvonalon terveztek bevetni. Ezzel megszűnt annak a reális esélye, hogy keleten még egyszer tartósan stabilizálni tudják az arcvonalat.⁹⁷ Heinz Guderian vezérezredes – a német szárazföldi csapatok akkori vezérkari főnöke – 1944. december 24-én megpróbálta rávenni Hitlert arra, hogy szüntessék be a támadást az Ardennekből, és valamennyi kivonható csapatot vessenek be a keleten várható szovjet támadás fociapásának irányában. Kezdeményezése zárt fülekre talált.⁹⁸ Hitler csak 1945. január 8-án adott parancsot a csapásméret zömét adó 6. (SS-)pc.hds.⁹⁹ arcvonalból történő kivonására. Ezzel a lépésével kezdetben az volt a szándéka, hogy a nyugati arcvonalon hoz létre egy erős tartalékot. 1945. január 16-án azonban újabb parancsot adott ki a két SS-páncéloshadtestből álló seregtest gyors ütemben történő feltöltésére, immár azzal a céllal, hogy átcsoportosítás után keleten újra be lehessen vetni azokat. Szándéka azonban továbbra sem egyezett Guderian elképzelésével, mert az értékes tartalékokat hadászati, gazdasági és politikai okokra hivatkozva elszőr Magyarországon akarta bevetni.¹⁰⁰

1945. január 12-én a Vörös Hadsereg megkezdte támadását a berlini fociapás irányába, amely Baranovnál hamarosan áttöréshez vezetett, miközben a nyugati szövetségesek január 13-án végre szintén támadásba lendültek. A Harmadik Birodalom bukása elérhető közelségbe került. A Varsó–Berlin fő hadászati irányban 1945. február második felében a szovjet csapatok több helyen elérték az Odera–Neiße vonalát, ami már 70 km-t sem jelentett Berlinig. Nagy erőfeszítések árán ott átmenetileg sikerült megállítani a szovjet előrenyomulást. A nyugati szövetségesek a Rajna vonalában már szintén birodalmi területen harcoltak.¹⁰¹

A látszat ellenére a Budapest–Bécs irány fontos szereppel bírt mindkét fél számára, mert a védők erejének megosztását és a fociapás irányából történő német csapatelvonásokat eredményezhetett. Ugyanakkor

⁹⁷ Rauchensteiner, Manfred: Der Krieg in Österreich 1945 (továbbiakban: **Rauchensteiner**), Österreichischer Bundesverlag, Wien 1995, 103.o.

⁹⁸ Maier, Georg: Drama zwischen Budapest und Wien (továbbiakban: **Maier**), Munin Verlag, Osnabrück 1985, 127.o. – A szerző a 6. (SS-)pc.hds. 1. (hadműveleti) tisztjeként szolgált az adott időszakban.

⁹⁹ Keleti hadszíntér 171.o. – A seregtest elnevezése a német iratokban sem volt egységes. Ennek oka, hogy csak 1945 januárjában kapta meg az „SS-” jelzót a korábban csak 6.pc.hds.-nek nevezett kötelék. Georg Maier szerint a gyakorlatban mindkét elnevezést használták a „Tavaszi ébredés” idején. A „Dél” Hadseregcsoport (továbbiakban: HDSCS) hadinaplója és ő is ennek ellenére következetesen a 6. pc.hds. megnevezést alkalmazta. Számvéber Norberttel egyetértve magam is hasznosnak ítélem a "(SS-)" használatát, utalva a nem egyértelmű korabeli megnevezésre. Vihar 115-116.o.; Sipos Péter (főszerk.): Magyarok a II. világháborúban (továbbiakban: **Lexikon**), Petit Real Kiadó, Budapest 1997, 189.o.; - A hadsereg parancsnoka Josef (Sepp) Dietrich (Hawangen/Allgau, 1892.május 28. – Ludwigsburg, 1966. április 21.) SS-Oberstgruppenführer, a Waffen-SS vezérezredese volt.

¹⁰⁰ BA/MA: RH2/328 KTB OKH (A német szárazföldi csapatok foparancsnokságának – Oberkommando des Heeres – továbbiakban: **KTB OKH**) hadinaplója - FS 20.01.45 – I.SS.PzK sofort nach Osten; BA-MA RH 2/328 KTB OKH FS 24.01. – I.SS.PzK in den Raum Wien–Wienerneustadt–Ödenburg–Pressburg als Versammlungsraum; Stein, Georg H.: Geschichte der Waffen-SS (továbbiakban: **Stein**), Droste Verlag, Düsseldorf 1967, 210.o.; Rauchensteiner 105.o.; Minaszjan 105.o., Maier 128.o. – Guderian minden meggyőzőségi szándéka ellenére is Hitler kitartott amellett, hogy elszőr Magyarországon kell sikereket elérni és csak ezután lehetséges a tartalékok átcsoportosítása Berlin térségébe.

¹⁰¹ Adonyi-Naredy, Franz: Ungarns Armee im Zweiten Weltkrieg (továbbiakban: **Adonyi**), Neckargemünd 1971, 176.o.; Shilin, P.A.: Die wichtigsten Operationen des Grossen Vaterländischen Krieges 1941-45 (továbbiakban: **Shilin**), Verlag des Ministeriums für Nationale Verteidigung, Berlin 1958, 584.o.; Vihar 115.o. – Dietrich szintén szívesebben látta volna csapatait a Berlin felé töرو szovjet csapatokkal szemben.

veszélyeztette a stratégiaiul fontos zalai és osztrák olajvidékeket, a dunántúli egyéb nyersanyagforrásokat (bauxit, mangán, élelmiszertartalekok) valamint az ugyancsak a Nyugat-Magyarországon, valamint Ausztria területén és a Cseh-Morva-medencében elhelyezkedő hadiipari kapacitást. A Dunántúl szovjet megszállása magában hordozta a lehetőséget, hogy a Balkánon harcoló jelentős német erők utánpótlási és visszavonulási útvonalaikat is elvágják és közvetve felgyorsul az olaszországi német arcvonalszakasz összeomlása is. Magyarország elfoglalása a fő hadászati irányban védő német erők délről történő átkarolási lehetőségét is magában hordozta!¹⁰²

Ezek a szempontok nagyon fontos szerepet töltek be Hitler azon döntésében, hogy a háború meghosszabbításának érdekében éppen itt vesse be utolsó tartalékait. Emellett az sem elhanyagolható tény, hogy a végso harchoz makacsul ragaszkodó Hitler számára ez a támadás presztízskérdést jelentett, amitől a német nép háborús moráljának erősödését várta. Miután kudarcot vallott nyugaton, égetően nagy szüksége lett volna egy sikeres hadmuveletre, amelytől egyrészt egész Nyugat-Magyarország visszaszerzését várta, valamint a Bécsei-medence gazdasági kapacitásának biztosítását.¹⁰³

A hadmuvelet sikereitől azt is remélte, hogy ezzel időt nyer, amely alatt az antifasiszta koalíció belüli ellentétek kiéleződnek. A német politikai vezetés köreiben olyan gondolatok is felmerültek, hogy egy sikeres támadás eredményeképpen konfliktus jöhet létre a szovjet csapatok és a Görögországban partra szállt angol csapatok között. Hitler mindvégig hitt abban, hogy az ellenségei között az érdekkülönbségek előbb, vagy utóbb töréshez vezetnek, ami a koalíció felbomlást eredményezheti. Így egy keleten indított sikeres támadástól a nyugati hatalmakkal való kedvezőbb tárgyalási alapot is remélt. A sikerben már csak azért is bízott, mert a felderítési adatok alapján a Dunántúlon másodrangúnak ítélt szovjet és szövetséges jugoszláv illetve bolgár csapatok tartózkodásával számolt.¹⁰⁴

A hadászati védelem másik irányának számító Magyarországon és a mai Szlovákia területén harcoló „Dél” HDSCS¹⁰⁵ 1945 februárjának közepén védelembe kényszerült. A Budapesten védő német és magyar csapatok megsegítésére indított német felmentési kísérletek januárban és február elején nem hozták meg a kívánt

¹⁰² BA/MA: RH2/328 OKH GenStdH OpAbt, 122. felvétel – Chefsache – Fernschreiben – Weisung für den Abwehrkampf der H.Gr. Süd; Ivanov S.: Die gescheiterte Gegenoffensive der deutsch-faschistischen Truppen am Plattensee, (továbbiakban: **Ivanov**) E 0238 sz. fordítás, Bundessprachenamt, Euskirchen 1969, 4-5.o. – 1944. október 29-tól Ivanov vezérezredes volt a 3. Ukrán Front törzsfőnöke. Guderian, Franz: Erinnerungen eines Soldaten (továbbiakban: **Guderian**), Motorbuch Verlag, Stuttgart 1986, 379.o., Fejezetek 109.o.; Rauchensteiner 105.o., Minaszjan 105-106.o.; Shilin 585.o. – Nyugat-Magyarországon és Ausztriában ekkor több mint 350 hadiipari üzem működött, amelyekben havonta mintegy 900 harci repülőgépet, 1600 repülőgépmotort, 850 harcokcsit és rohamlöveget, kb. 2000 db löveget és 15 millió tüzérségi loszert, illetve bombát állítottak elő. Erre a területre telepítették át a korábban Kelet-Poroszországban működő üzemeket is. Szem előtt kell tartani a német üzemanyaghány problémáját is, mert ekkor a zalai és zistersdorfi olajmezők biztosították a német üzemanyaggyártás nyersolajigényének zömét (80%). 1945. január végére a szövetséges légitámadások a német szintetikus üzemanyaggyártást szinte teljesen szétrombolták. A meglévő üzemanyagkészletek az 1944. augusztusi készleteknek már csak alig több mint negyedét (28%) tették ki, miközben a repülőbenzin készletek 1944 májusa óta 94 %-kal csökkentek.

¹⁰³ BA/MA: RH2/328 OKH GenStdH OpAbt, 114. felvétel. – Planung und Kräfteberechnung für die Operation Süd; Shilin 585.o.; Görlitz, Walter: Der deutsche Generalstab, Verlag der frankfurter Hefte, 2. Auflage, Frankfurt a. M., 1953, 691.o. – A szerző szerint Hitler vágyai között - a korábbi „Konrad” felmentési kísérletekhez hasonlóan - Budapest visszafoglalása is ott szerepelt. Hitler távlati célként állítólag a román olajmezők visszavételét sem tartotta kizártnak. Ezeket az információkat más források nem erősítik meg.

¹⁰⁴ Ravasz 151-152.o.; Felszabadítás 290.o.; Vihar 66.o.; Styemenko 300-301.o.; Dunántúl 202.o.; Minaszjan 105.o. – A szovjet hadvezetés nem zárta ki, hogy a németek a védelem fő erőkifejtését – kb. 100 hadosztályt - az arra különösen alkalmas osztrák-német magashegyvidéki területre helyezik át. („A lpesi erőd”) és a „Tavaszi ébredés” ennek előterét hivatott fedezni és időt nyerni.

¹⁰⁵ Heeresgruppe Süd – parancsnoka Otto Wöhler gyalogsági tábornok volt. Wöhler 1894. július 12-én született Grossburgwedelben és ott is hunyt el 1987. február 5-én.

eredményt, pedig a siker érdekében jelentos eroket csoportosítottak át ide még a keleti arcvonal más szakaszairól is.¹⁰⁶ Végül a védok elkeseredett kitörési kísérlete is vérbe fulladt. 1945. február 13-án befejeződött a magyar fováros ostroma és ezzel komoly szovjet erok szabadultak fel a Bécs irányába történó elorenymuláshoz. Budapestet a 2. Ukrán Front¹⁰⁷ (továbbiakban: UF) vette be. Tevékenységét a Dunántúlon a 3. UF¹⁰⁸ biztosította. 1945. február 17-én a Legfelsobb Foparancsnokság Fohadiszállása (továbbiakban: SZTAVKA)¹⁰⁹ direktívát adott ki a további hadmuveletekre, amelyben a 2. és 3. UF-k azt a feladatot kapták, hogy együttműködve a tolük északabbra harcoló 4. UF-tal éjjezzék be az ország „felszabadítását”, foglalják el Pozsonyt és Bécset, majd Cseh-Morva-medencén át ÉNy-i irányba folytassák az elorenymulást Prága irányába. A bécsi támadó hadmuvelet kezdetét március 16-ra tuzték ki.¹¹⁰

Annak ellenére, hogy a szovjet csapatok már közvetlenül a német fovárost veszélyeztették, Hitler január 22-én véglegesítette döntését, hogy vállalva az Odera-arcvonalon súlyosbodó helyzet kockázatát, a 6. (SS-)pc.hds.-t Magyarországon fogja alkalmazni. Az átcsoportosítás részleteire vonatkozó OKH-intézkedés két nappal késobb került kiadásra.¹¹¹ Noha ebben a helyzetben tábornokainak zöme egy Nyugat-Magyarországon kialakított álló védelemre szavazott volna, Hitler mégis a támadás mellett döntött és parancsot adott a 6. (SS-)pc.hds. Dunántúlra történó átcsoportosítására.¹¹² A csapatok kivonása az Ardennek térségéből február 07-én kezdődött meg, de az átcsoportosítás célpontjáról a döntés csak február közepén született meg. Hitler e döntése mind a mai napig vita tárgya még a szakemberek körében is. A „Dél” HDSCS törzsének nem sok ido állt rendelkezésére, hogy a még januárban született „Dél” hadmuvelet tervének átdolgozásával a részletes terveket kidolgozza. A támadás is akkor kapta a „Tavaszi ébredés” fedonevet.¹¹³

A Budapestért folytatott harc meglehetősen kimerítette a szemben álló feleket. Ez érvényes volt az itt harcoló szovjet csapatokra is, amelyek készletei jelentosen leapadtak. Egy új támadás előtt szükséges volt ezen csapatok pihentetésére és feltöltésére. Ez még inkább nyilvánvalóvá válik, ha figyelembe vesszük, hogy a jasi-kisinyovi hadmuvelet kezdete óta gyakorlatilag nem tarhattak hadmuveleti pihenot. A szovjet támadásban adódó kényszeru pihenot akarta a német hadvezetés kihasználni, amikor február 17-én az Esztergomtól északra folyó Garam nyugati partján létrehozott szovjet hídfó felszámolása céljából eros támadást indított. Mivel a Magyarországon harcoló német és magyar csapatok olyannyira leharcoltak voltak, hogy egyedül nem voltak képesek egy ilyen méretu támadás végrehajtására, erosítés kellett a végrehajtáshoz. Ennek érdekében a 6. (SS-

¹⁰⁶ Guderian 350.o. – Guderian javaslata ellenére Lengyelországból csoportosították át a felmentési kísérletek – Konrad-hadmuveletek - érdekében a H.O. Gille SS-Gruppenführer és a Waffen-SS vezérornagya által vezetett IV. SS-pc.hdt.-t.

¹⁰⁷ Parancsnoka R.J. Malinovszkij marsall. (Odessza, 1898. november 23. – Moszkva, 1967. március 31.) Támadásban csapatait általában széles arcvonalon elosztva alkalmazta.

¹⁰⁸ Parancsnoka F.I. Tolbuhin marsall. (Androniki 1894. június 16. – Moszkva 1949. október 17.) Támadásban törekedett csapatainak koncentrált – keskeny áttörési szakaszon történó – alkalmazására.

¹⁰⁹ Élén Sztálin állt, mint a Vörös Hadsereg legfelsobb foparancsnoka állt.

¹¹⁰ A hadmuvelet eredeti teljes megnevezése bécs-brünni támadó hadmuvelet. Telpuchowski (szerk.): Die sowjetische Geschichte des Großen Vaterländischen Krieges 1941-1945 (továbbiakban: **Telpuhovszkij**), Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, Frankfurt am Main 1961, 452.o. – A budapesti védok februárban még mindig mintegy 20 szovjet hadosztályt és kb. 1000 repülőgépet kötöttek le. Minaszjan 104.o. – A 2. UF számára megszabott feladatban a SZTAVKA a front parancsnokának az alkalmazandó hadmuveleti felépítést is megszabta. Az alárendelt parancsnok döntési szabadságának ilyen fajta korlátozása a parancsorientált vezetés egyik jellegetessége!

¹¹¹ BA/MA: RH2/328 KTB OKH FS 24.01. - I.SS PzK in den Raum Wien–Wienerneustadt–Odenburg–Pressburg als Versammlungsraum

¹¹² Minaszjan 105.o.

¹¹³ Maier 128-136., 165.o.; Stein 210.o.; Steiner, Felix: Die Armee der Geächteten (továbbiakban: **Steiner**), Plesse Verlag, Göttingen 1963, 215.o.

)pc.hds. I. SS-pc.hdt.-ét ebbe a térségbe irányították.¹¹⁴

Az offenzíva a „Déli szél” (Südwind) nevet kapta. A támadás célja a Garam folyó nyugati partján kialakított szovjet hídfok felszámolásával egyrészt a Komárom térségében lévő koolaj-finomítók biztosítása, másrészt egy esetleges Pozsony-Bécs irányú szovjet támadás megelőzése és elodázása volt.¹¹⁵ A németek szándéka szerint a szovjet hídfok felszámolása után átkeltek volna a Garamon, hogy egy, a keleti parton kialakított hídfóval a „Tavaszi ébredés”-t északról biztosítsák.¹¹⁶ A német támadás meglepetésként érte az ott védő szovjet 7. gd.hds.-et.¹¹⁷ A február 17-én megindult német támadás hat napos heves harcok után a szovjet hídfok kiürítését eredményezte. A német sikerben az is közrejátszott, hogy a védők nem rendelkeztek jelentős mozgékony erőkkel a Garam nyugati oldalán. Az éppen a német támadás kezdonapján¹¹⁸ eldöntött bécsi támadó hadműveletre tartalékolta szovjet 6. gd.hk.hds.¹¹⁹ idő előtti bevetését a SZTAVKA nem engedélyezte. A 7. gd.hds.-nek önállóan kellett feltartóztatnia a német támadást, amit viszont csak a Garam keleti partja mentén létrehozott új védelmi vonalon sikerült megvalósítania. Ez ugyanakkor azt is jelentette, hogy a németek azon másodlagos szándéka – miszerint a készülő „nagyoffenzívájuk” érdekében szovjet erőt vonjanak el a Dunántúlról – nem sikerült.¹²⁰

A „Déli szél” – sikere ellenére – a németek számára súlyos következményekkel járt, amelyek csak később kaptak értelmet. Ezek közül az egyik az, hogy a garami hídfoben tanúsított kemény szovjet ellenállás olyan súlyos veszteségeket okozott a támadóknak, hogy az I. SS-pc.hdt. harcértéke a „Tavaszi ébredés” kezdetéig nem érte el a kívánt szintet.¹²¹ De még ennél is súlyosabb következményt jelentett az a tény, hogy az I. SS-pc.hdt. bevetésével a szovjet felderítés rájött arra, hogy a 6. (SS-)pc.hds. többi kötelékének a felbukkanása is várható a térségben. A harcok során ejtett hadifoglyoktól szerzett információkat, valamint a szövetségesektől kapott híreket elemezve pár nap után világossá vált a szovjet hadvezetés előtt, hogy a térségben jelentős német hadművelet várható. Ez annyit jelentett, hogy németek már ekkor elvesztették a korlátozott saját erők esetén elengedhetetlenül fontos meglepetés-tényezőt a „Tavaszi ébredés” vonatkozásában. Ráadásul a támadás legfontosabb időszakában (a meginduláskor) nem tudták a maximális erőt összpontosítani a gyors áttöréshez.¹²²

2.2. A szemben álló felek hadműveleti tervei

¹¹⁴ BA/MA: RH2/328 FS 06.02. 2. SS-PzDiv sofort nach Komarno-Gran; Maier 160.o.; Guderian 379.o.; Styemenko 313.o., Minaszjan 106., 110.o.

¹¹⁵ BA/MA: RH2/328 FS 15.02. „Südwind“

¹¹⁶ BA/MA: RH2/328 OKH GenStdH OpAbt, – Chefsache – Fernschreiben – Weisung für den Abwehrkampf der HGr Süd, 122. felvétel; Minaszjan 107.o.

¹¹⁷ Shilin 586.o. – Parancsnoka M.Sz. Sumilov vezérornagy.

¹¹⁸ Ivanov 3.o.; Svirin – Baranov – Kolomic – Nedogonov: Bitva u Balatona (továbbiakban: **Bitva**), k.n., Moszkva 1998, 42.o.

¹¹⁹ Parancsnoka A.G. Kravcsenko altbgy.

¹²⁰ Maier 161.o.; Rauchensteiner 104.o.

¹²¹ Maier 162.o.

¹²² Dunántúl 206.o.; Styemenko 313.o.; Shilin 586.o.; Ivanov 8-10.o.; Maier 162.o.; Bitva 42.o. – Amikor a 3. UF vezetése a SZTAVKÁ-tól először értesült a tervezett német támadásról, nem akartak hinni az információnak. A várható német ellentámadásról az első hír az amerikai vezérkari főnökötől – G.C. Marschall tábornoktól – származott, aki tájékoztatta szovjet kollégáját – Antonov hadseregtábornokot – hogy hírszerzésük szerint a keleti arcvonalon német ellentámadást készítenek elő. Ennek két lehetséges helyszínéül Poroszországot, vagy a Bécs felé keletre eső térséget adták meg. Február 12-én – a szovjet vezetés brit oldalról is hasonló jelentést kapott. A 3. UF vezetése azonban csak a saját felderítési adatok után kezdett valóban hinni abban, hogy a német támadás súlypontja az ő sávjában várható. Ennek a felismerésnek döntő szerepe lett abban, hogy német támadást egy jól előkészített szovjet védelem várta. Még maga Sztálin is meglepődött, amikor tudomást szerzett a tervezett német

A tervezett hadmuvelet terveit a „Dél” HDSCS törzse készítette el. Túl sok idő nem állt rendelkezésre. A cselekvési változatokat február 22-én mutatták be a német szárazföldi csapatok vezérkarának.¹²³ A „Tavaszi ébredés” fedonév is ekkor került elfogadásra.¹²⁴ A terv alapján a még január végén kidolgozott „Dél” hadmuvelet tekinthető, amely egy sikeres „Konrad 3” után a Dunántúl teljes visszavételére készült. Az elfogadott cselekvési változat a Dráva–Balaton–Duna között elhelyezkedő szovjet erők feldarabolását, bekerítését és megsemmisítését irányozta elő egy meglepetésszerű támadással.¹²⁵ **(2.sz. melléklet)** A 3. UF február közepén az Esztergom–Gánt–Balaton–Barcs terepszakaszon állt. A támadást egy időben három irányból tervezték végrehajtani. Az elgondolás szerint a focsapást a 6. „Balck” seregcsoport (továbbiakban: SCS)¹²⁶ és a 6. (SS-)pc.hds. eroinek kellett mérniük a Balaton és a Velencei-tó közötti terepszakaszonról indulva délkeleti irányba támadva, azzal a céllal, hogy Ercsi–Dunapentele–Dunaföldvár–Szekszárd térségében kijussanak a Dunához és ezzel kettévágják a 3. UF eroit. A támadást ezt követően a folyammal párhuzamosan É-i és D-i irányba kellett volna folytatniuk, miközben hídfot kellett létesíteniük a Duna keleti partján Dunapentele, Dunaföldvár és Baja térségében.¹²⁷

Az így tervezett focsapással közel egy időben – kiegészítő csapásként – a 2. pc.hds.¹²⁸ eroinek a Kutas–Nagyatád terepszakaszonról kellett támadnia Kaposvár–Dombóvár irányába a dombóvári vasútvonal mentén. Ennek a kiegészítő támadásnak Szekszárd térségében kellett volna kijutnia a Dunához és a „Jégtörő” (Eisbrecher) fedonevet kapta. A harmadik csapást az „E” HDSCS¹²⁹ LXXXXI. klgs.hdt. kijelölt eroinek Donji Miholjac

támadásról.

¹²³ Oberkommando des Heeres, továbbiakban: **OKH**.

¹²⁴ HL 631. tekercs – Kriegstagebuch des Heeresgruppe Süd (továbbiakban: **KTB**), 7212559 - 7212568. felvételek – KTB/HGr. Süd Kriegstagebuch vom 28. 1. 1945; Maier 165.o.

¹²⁵ BA/MA: RH2/328 OKH GenStdH OpAbt, 122. felvétel – Chefsache – Weisung für den Abwehrkampf der HGr Süd; BA/MA: RH2/328 OKH GenStdH OpAbt, 149-153. felvétel – Vorschläge für Angriff „Frühlingserwachen“ – A „Dél” HDSCS a „B” verziót javasolta, de Hitler kisebb módosításokkal a „C2” cselekvési változatot fogadta el. A „B” cselekvési változatnál első fázisban a Székesfehérvár – Budapest között elhelyezkedő szovjet csapatokat kellett volna bekeríteni és megsemmisíteni, és csak közvetlenül utána a Dél-Dunántúlon elhelyezkedő szovjet eröket. Ezzel a lépéssel biztosítani akarták, hogy a szovjet erök szétverésének időszakában már kisebb legyen az ellenség manőverezési szabadsága eroivel. Az elfogadott „C2” verziónál a sorrend éppen fordított volt. A „Dél” HDSCS vezetése tisztában volt azon szovjet erök jelentőségével, amelyek a „B” változat első fázisának célpontját képezték volna. Ez a momentum is jelzi, hogy nem a helyzetet legjobban ismerő – helyszínen lévő - személyek akarata érvényesült, hanem a „vezéri bölcsesség”!

¹²⁶ Lexikon – „Balck”-seregcsoport (SzP 60) szócikk – A „Balck” SCS (Armeegruppe Balck) a ném. 6. hds. törzse vezette hadmuveleti csoport volt. A támadásban a III. pc.hdt.-tel vett részt, míg további eroi védelemben maradtak. A „Balck” SCS parancsnoka Herman Balck páncélos tábornok (Danzig 1893. december 07 – Asperg 1982. november 29.), a ném. 6. hds. parancsnoka volt.

¹²⁷ KTB 7214349-724354. felvételek, Befehl für den Angriff „Frühlingserwachen“ – Auszug; BA/MA: RH19 V/62 Befehl HGr Süd an OB der 6.SS-PzA für den Angriff „Frühlingserwachen“ (3.3.1945); Guderian 381.o., Balck, Hermann: Ordnung im Chaos (továbbiakban: **Balck**), Biblio Verlag, Osnabrück 1981, 618.o. – A háború utáni visszaemlékezésekben – mintegy öngazolásként – többször is említik német tábornokok, hogy csaknem minden német parancsnok tudta, hogy a támadásnak nem sok esélye van. Ennek fő okát az eróviszonyokon túl legfoképpen a terep- és időjárási viszonyokban látták. Tudták, hogy az olvadási periódus milyen veszélyt jelent egy páncélosok számára. Az öngazolást látszik bizonyítani, hogy egyikük sem lépett fel határozottan a támadás ilyen módon történő végrehajtása ellen. Ellenvetéseiket csak szük körben osztották meg egymással. Ugyanakkor meg kell azt is jegyezni, hogy ebben az időszakban Hitler akaratával való bármiféle szembeszegülés szinte biztos, hogy minimum az illető azonnali beosztásból történő felmentését eredményezte volna!

¹²⁸ Parancsnoka a budapesti születésű Maximilian de Angelis tüzérségi tábornok.

¹²⁹ Parancsnoka Alexander Löhr vezérezredes. Mivel formailag 03.25-ig Maximilian von Weichs tábornagy, az „F” HDSCS parancsnoka volt még a felelős a teljes „Délkelet” régióért, ezért a szakirodalomban gyakran lehet úgy találkozni, hogy a LXXXXI. klgs.hdt. az „F” („Weichs”) HDSCS-hoz tartozott. Gyakorlatilag már ekkor is Löhr vezette az itt harcoló csapatokat. Március 25. után ő vette át a „Délkelet” régió irányítását is.

térségéből kellett mérniük északi irányba a Szaporca és Babócsa terepszakaszon védo bolgár, szovjet és jugoszláv csapatok ellen. Átkelve a Dráván el kellett foglalniuk Pécsset, majd együttműködve a 2. pc.hds.-gel harapófogószeruen – a 6. (SS-)pc.hds.-gel találkozó irányba – folytatva a támadást Szekszárdon keresztül Mohács térségében kellett kijutniuk a Dunához. Ez a csapás az “Erdei ördög” (Waldteufel) elnevezést kapta. **(3.sz. melléklet)**

A sikeres hadmuvelet révén a Dunántúl teljes visszafoglalását és tartósabb ideig történo biztosítását várták. Legkedvezőbb esetben távolabbi célként felmerült, hogy a „Dél” HDSCS csapatainak hídfot kell foglalniuk Dunapentele–Dunaföldvár–Baja térségében. A sikeres hadmuveletet maximum 10-12 nap alatt akarták végrehajtani.¹³⁰

A SZTAVKA eredeti elképzelései szerint a márciusra tervezett bécsi támadó hadmuvelet súlypontja a Dunától É-ra támadó 2. UF sávjában lett volna és a 3. UF-nak a balszárny biztosítása jutott volna feladatul. A garami hídfóért folytatott ütközet során – az ott szerzett felderítési adatok alapján – azonban a tervet megváltoztatták. A SZTAVKA utasítás ára és az új helyzetértéke lést követően Tolbuhin marsall február 20-án olyan elhatározást hozott, amely szerint első fázisban a Dunától Ny-ra, előre kiépített állásokban – alapvetően – szívos álló védelemmel kifárasztja és felorli a német támadó eroket és megakadályozza azok kijutását a Dunához. Ennek érdekében a következő feladatokat szabta meg a front számára:

- az ellenség koncentrált harckocsi-támadásának elhárítása;
- betörés esetén megakadályozni az ellenség gyors kijutását a védelem mélységébe;
- a saját mozgásszabadság fenntartása a védelmi hadmuvelet teljes időszakában.

A védelem súlypontját az arcvonal közepén választotta ki, ahol a németek focsapásának irányát várta. A védelem készenlétét 1945. március 3-án kellett elérni. A védelmi hadmuvelettel párhuzamosan folytatni kellett a bécsi támadó hadmuvelet elokészítését. Mintegy második fázisként – az ellentámadás feltételeinek megteremtése után (1945. március 16-án) - a frontnak támadásba kellett átmennie azzal a céllal, hogy együttműködve a 2. UF-tal az ellenség csapatait a szovjet-német arcvonal déli szárnyán szétverje és a sikert Bécs irányába kifejljessze.¹³¹

2.3. Összefoglalás

Az 1945 elején, Magyarországon kialakult hadmuveleti helyzet ismeretében meglehetősen optimistának tunik egy korlátozott erokkal végrehajtott német ellentámadás sikere. A német viszonylatban jelentos eroösszpontosítás hatását nagyban csökkentette az a tény, hogy a német vezetés már a garami harcok idején elvesztette a meglepetés tényezőjét a készülő nagy ellentámadás vonatkozásában. Tovább rontotta a németek esélyeit, hogy noha a törzsek a földrajzi környezet értékeléséből adódó negatív hatásokat jól mérték fel, de a parancsnokok bízva szerencsájukben nem tették meg ellenjavaslataikat Hitlerrel szemben, amiben közrejátszott a már hadmuveleti szinten is elhatalmasodó hitleri autokratizmus és a kölcsönös bizalom hiánya. A háború ezen – utolsó – szakaszában sem hadászati, sem hadmuveleti szinten nem beszélhetünk már küldetésorientált vezetésről.

Harcászati szinten az „Auftragstaktik” érvényesülését rontotta az a tény, hogy 1943-tól a Wehrmacht éloero-vesztesége jelentoson megugrott. Különösen súlyosak voltak a tiszt- és altiszt- kart ért vérveszteségek. A

¹³⁰ KTB tekercs, 7214343-7214344. felvételek; Maier 672.o. – A magyar nyilas körök illuzórikus elképzelései szerint azonban akár a Román Alföldig is vissza lehetett volna vetni a szovjet csapatokat. Bitva 42.o.; Maier 171.o. – A német elképzelések egyik fontos sarokköve volt a meglepetés tényezője. Szerintük a szovjetek nem várták a támadásukat. Legkevésbé a Sárvíz-csatorna és a Balaton között. Ennek értelmében a támadás súlypontját itt tervezték létrehozni.

kiképzés üteme nem tudott lépést tartani a veszteségekkel, minek következtében rövidíteni kellett a parancsnoki állomány felkészítését. A gyorsított hátországi kiképzés után kikerülő új parancsnokok tudásának és ezzel együtt a csapatok harci képzésének színvonala lényegesen csökkent. Ráadásul Hitler döntése alapján nem a leharcolt hadosztályok harcértékének mihamarabbi visszaállítására koncentráltak, hanem fiatal és új állományból és az amúgy is leharcolt hadosztályoktól elvont parancsnoki és kiképző állományból új hadosztályokat szerveztek. A nagyobb számú hadosztályhoz szükséges éloerót és technikát azonban nem tudták a régi normák szerint egyidejűleg biztosítani. Ez is közrejátszott abban, hogy 1944-ben új hadrendet vezettek be, amely következtében a hadosztályok zöme kisebb lett.¹³²

Az újonnan felállított hadosztályoknak az összekovácsolására több idő kellett. Az új alparancsnokoknak kevesebb idő állt rendelkezésre ahhoz, hogy tapasztaltabb társaiktól gyorsan elsajátítsák a harctéren szükséges tudást. Ugyanakkor a gyors ütemben növekvő számú hadosztályok haditechnikai igényeit sem lehetett egyszerre kielégíteni, minek következtében a hadosztályok zöme szinte soha sem érhetette el még az új – csökkentett mértéku – feltöltöttségi szintet sem, miközben a velük szemben támasztott teljesítmény-normák nem sokat változtak. 1944 végére a harcoló csapatok csak éloeroben mintegy 700 000 fős hiánnyal küszködtek az előírt „kell” szinthez képest. Ezek a tényezők, mintegy önmagát gerjesztő spirálként további véres veszteségeket eredményeztek.¹³³ Természetes módon ez negatívan hatott a csapatok harci moráljára.¹³⁴ A kiképzési színvonalban – mint a küldetésorientált vezetés egyik legfontosabb előfeltételében – bekövetkező minőségi romlás maga után vonta az „Auftragstaktik” alkalmazhatóságának csökkenését is, ami foként a harcászati szinten fejtette ki hatását.¹³⁵

Hitler kényszer vezette hadászati döntéseit nem tudták a szabad hadműveletek elvei alapján kidolgozott hadműveletekkel megtámogatni. A kitűzött célok, valamint a rendelkezésre álló erők, a tér és az idő tényezői a német vezetés számára ekkor már nem voltak összhangba hozhatók egymással. Az erő egyre rohamosabb mértékben fogyott, miközben a harc térbeli kiterjedése folyamatosan nőtt¹³⁶, ami egyre kevesebb időt hagyott a felkészülésre és az emberi tényező regenerálódására. A német katonák egyre hajszoltabbá és fáradtabbá váltak. Az egyes kötelékek erejüket meghaladó feladatokat kaptak. 1943 után a németek elvesztették a hadászati kezdeményezést és a rájuk jellemző kezdeményező képességet hadműveleti és harcászati szinten is egyre nehezebb volt megtartani. A törekvés a hadászati kezdeményezés visszaszerzésére a németek részéről az átlagosnál sokkal nagyobb kockázatot és jóval nagyobb hibalehetőséget hordozott magában. A „Tavaszi ébredés” hadműveleti koncepciója az adott helyzetben jól példázta a túlzott kockázatvállalást és „szerencse” tényezőjének felértékelődését.

Ezzel szemben a szovjet oldalon Sztálin központosított irányítása a hadseregen belül enyhülni látszott és hadászati szinten a korábban elképzelhetetlen szintű szabadságfokot adott egyes frontparancsnokainak. Előttük azonban egyértelmű volt, hogy mi a velük szemben támasztott legfőbb elvárás és döntéseikkel kapcsolatban Sztálin gyakran élt „vétőjogával”, amely megkötötte cselekvési szabadságukat.

¹³¹ Styemenko 313.o.; Rauchensteiner 104.o.; Ivanov 8.o.

¹³² BA/MA: RH10/97 – KStN – Feldheer – PzDiv44 – Standardgliederung „Panzerdivision 44”; Jentz, L. Thomas: Die deutschen Panzertruppe Band 2. (Továbbiakban: **Panzertruppe**) Podzun – Pallas, Zweibrücken: 1999 – 158-160.o.; Maier 200.o.

¹³³ Spirálmélet: Nagy veszteségek – gyorsan és kisebb alapossággal felkészített pótlás – kisebb esély a túlélésre és kisebb harcérték – még nagyobb veszteségek – még gyorsabb kiképzés a pótlás érdekében –

¹³⁴ Maier 201-202.o.

¹³⁵ Itt foként a raj- és szakaszszintre kell gondolni.

¹³⁶ A német hadero ekkor már több arcvonalon harcolt egyidejűleg, ami térben erosen megosztotta erőit.

3. fejezet: Eroviszonyok és elokészületek

3.1. Eroviszonyok

Az eroviszonyok megállapítása igen bonyolult folyamat. Nem csak azt kell pontosan meghatározni, hogy mely eroket vesz figyelembe a számítást végző személy, de a küzdo felek eltéro alapokon nyugvó nyilvántartásai és azok esetleges hiányosságai és pontatlanságai is nehezítik a pontos számításokat.¹³⁷ Az eroarány statisztikák mindig mesterkéltek egy kicsit, hiszen a bevetheto haditechnikai eszközök esetében akár egyik napról a másikra is jelentos változások következhetnek be.¹³⁸ Az eroviszonyok számításánál a pusztá szám adatok nem fejezik ki a helyi eroösszpontosítás mértékét és a harci hatékonyságot befolyásoló egyéb tényezeket sem veszik figyelembe. Éppen ezért csak nagyon általános következtetésekre adnak lehetőséget.

A rendelkezésemre álló német harcértékjelentések,¹³⁹ a német és szovjet erokre vonatkozó másodlagos források az összesített számokat tekintve elég komoly eltéréseket mutattak számszakilag. Azt mindenképpen meg kell jegyezni, hogy német források a szovjetek vonatkozásában is elég korrektnek tekinthetők, viszont a szovjetek németekre vonatkozó adatai több esetben jelentos eltéréseket mutatnak a német forrásokhoz képest. Az általam készített eroviszony-arányokat érdemes összevetni a szovjet források alapján készült eroviszonyokkal. **(4.sz. melléklet)**

A sikeres támadás érdekében a németek a következő eroket vonultatták fel a térségben: A „Dél” HDSCS alárendeltségében a magyar 3. hds. (a „Balck” SCS közvetlen alárendeltségében) és a né. 8. hds. részzeit, a né. 6. hds.-t, valamint a 6. (SS-) és 2. pc.hds.-t. Ez utóbbi csak a nevében volt páncélos, mert alárendeltjei között egyetlen pc.ho. sem volt. **(5.sz. melléklet)** Az offenzívában részt vett az „E” HDSCS kb. négy hadosztálynyi ereje is. A dunántúli térségben felsorakozott német csoportosítás szovjet adatok szerint közel 431 000 embert, 5630 löveget és aknavetot, mintegy 877 harcokocsi és rohamlöveget, közel 900 páncélozott szállító járművet és a 4. légi flotta 850 harci repülőgépét foglalta magába.¹⁴⁰ Az én számításaim szerint a teljes német „Dél” HDSCS rendelkezhetett nagyjából ezekkel az erokkal, de ezeknek csak egy része vett részt ténylegesen a támadásban. A nagybani számvetéshez a teljes „Dél” HDSCS és az „E” HDSCS támadásban résztvevő elemeit számoltam be, a teljes 3. UF-tal szemben, amely egy ilyen volumenu hadművelet során – a harcok menetében végrehajtott sok átcsoportosítás miatt – indokolt lehet. **(4.sz. melléklet)**

¹³⁷ Még a precíznek gondolt német jelentésekben is gyakran előfordulnak komoly számolási hibák. Például a 3. pc.ho. március 01-i harcértékjelentésében a meglévő löv.pc.-k és pc.gk.-k száma a BA-MA RH10/142 80.o.-án található „állapotjelentés” szerint 328 db, míg az ugyanazon a napra vonatkozó típusonkénti részletes jelentés megfelelő oszlopait összeadva (83.o.) már csak 270 db-ot kapunk. A bevetheto ilyen eszközök vonatkozásában is előbb 232 db-t ad meg a dokumentum, majd két oldal múlva már csak 223 db-t! Sajnos ugyanarra a kötetekre és ugyanarra a napra vonatkozó különböző dokumentumok is gyakran eltérnek egymástól az adatokban. Ráadásul valamennyi német alakulatra nem áll rendelkezésre adat ugyanarra a napra vonatkozóan.

¹³⁸ Az egyes kötelek állománytáblájára ugyan léteznek adatok, de az adott időpontban minden küzdo fél több esetben is erosen leharcolt csapatokat vonultatott fel egymással szemben, tehát az „papír” szerinti adatok csak nagyon tájékoztató jellegűek lehetnek. Szovjet vonatkozásban csak másodlagos források állnak rendelkezésre, ahol leginkább a „hadrafogható” (bevetheto) kategóriára vonatkoznak az adatok. Erosen befolyásolhatta az ellenség csapásainak hatékonysága, a más arcvonalszakaszról és más alárendeltségből történő átcsoportosítás. Éppen ezért mindenféle számvetés csak nagybani adatokat adhat. A helyi jellegű összecsapásoknál egyszerűbb a helyzet, mert a napi német jelentések elég gyakran tartalmazták a saját bevetheto erok adatait és a felderítésük által a szovjetekről szolgáltatott adatokat is, amelyek pontosságát viszont megint csak változó.

¹³⁹ Foként a BA-MA RH10 és RH 53 állományai

¹⁴⁰ Mihajlov H. M.: Balatonszkaja abaranyítelnaja operácija i kontrnástúplényije 3eva Ukranszkaja Fronta (továbbiakban: **Mihajlov**), kandidátusi disszertáció, Vorosilov Katonai Akadémia, Moszkva 1953 – 81.o.;

A támadás megindulásakor a 6. (SS-)pc.hds., a 6. hds. III. pc.hdt.-e, a 2. pc.hds. és a LXXXXI. klgs.hdt. összesen ca. 820 db páncélossal és kb. 900 lövészpáncélossal, illetve páncélgépkocsival rendelkezhetett.¹⁴¹ Ezek közül kb. 550 páncélos indult meg a fűcsapás irányában a Velencei-tó és a Balaton közötti terepszakaszról. Ugyanitt kb. 170 000 katonát és 3200 löveget, aknavetot és sorozatvetet vetettek be a szovjetekkel szemben.¹⁴²

A német források a nyugati támadó csoportosítás (2. pc.hds.) esetében 1945. március 01-én összesen 50 000 főt adnak meg és mintegy 80 rohamlöveget,¹⁴³ amihez még hozzá kell számolni a D-rol támadó német erők létszámát is, amit én 25-30 000 főre teszek pontos adatok hiányában. A LXXXXI. klgs.hdt. csapatait kb. 21-22 páncélos támogatta.¹⁴⁴ Ez azt jelenti, hogy a támadásban körülbelül 245-250 000 katona vett részt a német oldalon. **(10.sz. melléklet)**

A „Dél” HDSCS alárendeltségébe összesen 40 ho. és egy dd. tartozott. Ezek közül hat ho. volt magyar és tizenegy pedig páncélos (eből egy magyar). A harcoló alegységek és a haditechnikai eszközökről a német források a következő adatokat adják meg a 6. (SS-)pc.hds.-re vonatkozóan: 57 harcoló z., 435 db hadrafogható harcokcsi és rohamlöveg (további 220 db rövid és közepes időtartamú javításon), 136 db nehéz (akkori kategóriák szerint 7,5 cm-es vagy nagyobb¹⁴⁵) páncéltörő ágyú, 272 db löveg 68 ütegbe szervezve, valamint 48 db sorozatvető 7 vetoosztályba szervezve és 172 db egyéb löveg. Ezek a számok még akkor is jelentősen alatta maradnak a szovjet adatokhoz képest, ha beleszámoljuk a hadtest- és hadsereg tüzérség még kb. 100 db lövegét és a légvédelmi lövegeket is.¹⁴⁶ **(6.sz. melléklet)**

A német számítások szerint a 6. (SS-)pc.hds. 40 km széles támadási sávjában általánosan arcvonalkilométerenként 0,7 z., 8 hk., 3,4 pct.á., és 9,8 lg. harcászati sűrűséget sikerült létrehozniuk a támadóknak. A hadseregcsoport harcát a 4. légi flotta (Luftflotte) 850 db repülőgépe támogatta.¹⁴⁷

A „Dél” HDSCS alárendeltjei közül 12 ho.-t alkalmaztak a „Frühlingserwachen” fűcsapásának irányában és négyet az „Eisbrecher” fedonevű másik csapásban. Ez összesen 16 ho.-t jelentett, ami a „Dél” HDSCS-nak (a ho.-k számát tekintve!) mindössze 39 %-át jelentette. Ha ehhez hozzávesszük a délen indított „Waldteufel” fedonevű kiegészítő támadásban részvevő „E” HDSCS-hoz tartozó 3-4 ho.-t is, az még mindig csak 19-20 ho.-t jelent mindösszesen. Ráadásul a hadosztályok harcértéke hagyott némi kívánni valót maga után. Így például a támadásra korlátozás nélküli alkalmasságot jelölő, I. fokozatot csak egyetlen hadosztály kapott. **(7.sz. melléklet)**

A „Dél” HDSCS fennmaradó 24,5 ho.-a az arcvonal 380-400 km széles arcvonalszakaszán védelemben maradt, vagy a hadseregcsoport tartalékát képezte, illetve feltöltés alatt állt. Ezek a tartalékok a napi jelentések

Minaszjan 109.o.; Felszabadítás 291.o. Ezek a számok nem tartalmazzák az „E” HDSCS kb. 4-5 hadosztályát.

¹⁴¹ Ebben a számban a bevethető és a rövid javításban lévő eszközöket értem. Nevenkin, Kamen: Fire Brigades – The Panzer Divisions 1943-1945, J.J. Fedorowicz, Winnipeg 2008; BA/MA: RH10/145; RH10/313; RH10/318

¹⁴² Zaharov, 278.o. – A páncélosok számát saját számítások alapján pontosítottam a BA/MA – RH.10 állománya alapján

¹⁴³ KTB 721434414-721434421 felvételek; Puntigam, Josef Paul: Vom Plattensee bis zum Mur (továbbiakban: **Puntigam**), Hannes Krois, Feldbach 1993, 47.o.

¹⁴⁴ Godó01 – 165.o. – A szerző 75 db páncélosról tesz említést. A páncélosok ilyen magas számát sem a terepviszonyok, sem a támadásban résztvevő német erők állománytáblája nem támasztja alá. Erich-Schmidt-Richberg: Der Endkampf auf dem Balkan (Továbbiakban: **Endkampf**), Schanhorst Buchkameradschaft, Heidelberg 1955, 101-102.o. – A HDSCS összesen öt rohamlöveggel és 16 technikailag megbízhatatlan hk.-ból álló páncélos-századdal rendelkezett (olasz hk.-k). Arra vonatkozóan nincsenek adatok, hogy ezek közül mennyit vetettek be a hídfokben. Heiber, Helmut: Hitlers Lagebesprechungen (továbbiakban: **Lagebesprechungen**), Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart 1962, 908.o. – A mi hat német rohamlövegről tesz említést.

¹⁴⁵ A korabeli német és magyar terminológiában a 20 mm és afelületi ürméreteket cm-ben adták meg.

¹⁴⁶ Maier 204.o.; Zaharov 277.o., Keleti hadszíntér 171.o.

¹⁴⁷ Maier 204.o.; Zaharov 278.o. – Zaharov adatai számszaki hibákat tartalmaznak!

szerint igen gyenge harcértékkel rendelkeztek és nem nagyon jöhettek szóba támadó harc megvívására. Ugyanakkor a harcok során többször is előfordult, hogy ütöképesebb részeit megerősítésként át-alárendelték a támadó csapatoknak.

A Vörös Hadsereg 3. UF-ja öt összefegyvernemi és egy légi hds.-t tudott ezzel szemben felsorakoztatni. A front csapatait szükség esetén támogatta a 2. UF alárendeltségében lévo Dunai Flottilla is.¹⁴⁸ Részleteiben ez 37 szov. löv.- és 6 (bolg.) gy.ho.-t, két hk.hdt.-t, egy gépesített és egy lov.hdt.-t jelentett. Ezek állományába 407 000 ember, 7380 lg., sv. és av. (ebbol 339 db M-13 és M-31 típusú sv.), 428 hk. és rlg.,¹⁴⁹ valamint 965 repülőgép¹⁵⁰ tartozott.¹⁵¹

Az egyes arcvonalszakaszokon ezekből az erokból eltéro ero-eszközsuruséget alakítottak ki. A Gánt és Velencei-tó közötti terepszakaszon átlagban minden 3,3 km-re jutott egy ho. és 24,7 lg. A Velencei-tó és a Sárvíz-csatorna közötti szakaszon azonban már csak 6,5 km-re jutott egy ho., de tüzérségi eszközökből még mindig 22,8 jutott arcvonal-kilométerenként. Itt viszont a mélységben jelentos mozgékony tartalékok álltak rendelkezésre. A Sárvíz és a Balaton közötti terepszakaszon 4,7 km-enként lehetett számolni egy öfn.-i hadosztálllyal, viszont tüzérségi eszközből csak 9,7 jutott egy arcvonalkilométerre. Ráadásul a védelem ezen szakaszának mélységében elhelyezkedo 5. gd.lov.hdt.-nek is több irányba kellett felkészülnie alkalmazásra. Igaz, a front törzse ezt a szakaszt nem tartotta alkalmasnak páncélosok tömeges alkalmazására. Ezek az adatok 3. UF védelmének teljes szélességében 17 különböző tüzérségi eszközt jelentettek km-enként, noha a front közvetlen alárendeltségében lévo tüzérség zömét és a páncéltörő tüzérség csaknem egészét a 4. gd.- és a 26. hds.-knek adták oda.¹⁵²

A szovjet adatokat alapul véve a németek számára meglehetősen elonytelen eroviszonyok alakultak ki. A kiépített védelem elleni „klasszikus” 3:1-es erofölényt a németek csak a focsapás irányában létrehozott nagyfokú eroösszpontosítással tudták idolegesen elérni a tervezett áttörési terepszakaszokon. **(4.sz. melléklet)** Ez már azért sem volt egyszeru feladat, mert a szovjetek felderítették a német támadási elokészületeket és ennek megfeleloen igyekeztek létrehozni a védelem foerokifejtésének irányát és körletét.¹⁵³

A védok rendelkezésére álló korlátozott eroknek és az ebből fakadó eltéro normáknak az volt a fo oka, hogy a szovjet legfelsobb foparancsnokság nem engedélyezte a friss erok (9. gd.hds.) bevetését a küszöbön álló bécsi támadó hadmuvelet miatt. A 3. UF-nak sok esetben

¹⁴⁸ Parancsnok: Holosztjakov ellentengernagy; Zaharov 274.o. – A Dunai Flottillát a 83.ö.tgy.dd.-ral együtt február 20-án utalták a 2. UF alárendeltségébe.

¹⁴⁹ Mihajlov 81.o. – 416 szovjet páncélos, Matev 60.o. – 22 bolgár harckocsi

¹⁵⁰ A 17.lé.hds. (pk: V.A. Szugyec vezds.) alárendeltségébe tartozott március 01-én a 10. csat.re.hdt (136., 189., és 306. csat.re.ho.), a 244. bo.re.ho., a 194., 288. és 295. vad.re.ho., a 262. é.bo.re.ho., 39. f.re.e., 96. tü.f.re.e., a 227. száll.re.e., valamint a 282. ök.re.e.. A 3. UF védelmi hadmuveletét támogatta még a 2. UF alárendeltségében mukodo 5. lé.hds. (pk.: Sz.K. Gorjunov vezds.) 3. gd.csat.rep. és 3. gd.vad.rep.hdt.-e is. Ez késobb nagyon fontosnak bizonyult, mert a 17. lé.hds. reptereit gyakran borította köd, ami nagyban megnehezítette a bevetéseket. Ezzel szemben az 5. lé.hds. reptereit viszonylag jól lehetett használni a hadmuvelet során.

¹⁵¹ Zaharov 278.o.; Styemenko 301.o. – A szovjet szakirodalom sem teljesen egységes a saját erok viszonylatában sem. Styemenko 400 000 katonáról, 400 páncélosról, csaknem 7000 lövegrol és aknavetorol és mintegy 700 repülőgéprol tesz említést.

¹⁵² Minaszjan 109.o. Bitva 51.o.; Felszabadítás 291.o.; Maier 206.o.; Hadművészet 73.o.; Zaharov 282.o. – Zaharov itt is kissé másabb adatokat ad meg, ami mutatja, hogy az eredmények nagyban függnak attól, hogy a számítást végzo személy milyen szempontokat vesz figyelembe.

¹⁵³ KTB 7214408. felvétel – Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a március 6-i harcértékjelentésben a „Dél” HDSCS napi létszáma 387 903 fo volt, amiből a harcolók száma csak 114 886 fot tett ki. Ehhez még hozzá lehet számolni a harcbiztosítók 184 624 fos létszámát.

csak a csapatok kevésbé támadott arcvonalszakaszokról történő átmanovereztetését engedélyezték.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Hadművészet 92.o

3.2. Német elokészületek

Az átcsoportosítás kezdetén a „Dél” HDSCS parancsnoksága szigorú titokvédelmi rendszabályokat léptetett életbe. A csapatok mozgását kizárólag az éjszakai órákra és a szövetséges légiero számára kedvezetlen időjárási viszonyok időszakára korlátozták. Ez annyira lelassította a német csapatok felvonulását, ami komoly időbeni csúszásokhoz vezetett.

Korlátozták a törzsek közötti mozgást, teljes rádiótilalmat léptettek érvénybe, de még a vezetékes eszközökön leadható információkra vonatkozólag is szigorításokat írtak elo. Felhívták a figyelmet az álcázási rendszabályok szigorú betartására és alkalmazására. A parancs külön foglalkozott a térképeken és iratokban feltüntetethető adatokkal is. Az álcázáshoz tartozott, hogy az SS-alakulatok jó részét muszaki alakulatnak igyekeztek mutatni. Ennek értelmében zászlóalj szintig ilyen fedoneveket kaptak.¹⁵⁵ Az álcázási rendszabályokat az egész hadművelet során aprólékosan pontosították és megtévesztő csapatmozgásokkal is kiegészítették.¹⁵⁶ A rendszabályok megsértoivel szemben halálos ítéletet helyeztek kilátásba.¹⁵⁷

A parancs értelmében minden jármurol és eszközl el kellett tüntetni a taktikai és egyéb jelzéseket, amibol következtetni lehetett volna az alakulatok hovatarozására. Ez különösen érvényes volt az SS-alakulatokra, akik a 6. (SS-)pc.hds. hadsereg zömét képezték.¹⁵⁸

Mindenképpen titokban akarták tartani az elitnek számító alakulatok magyarországi átcsoportosítását. Még a 6. (SS-)pc.hds. parancsnoka „Sepp” Dietrich Oberstgruppenführer – a WSS-vezérezredese, is csak három nappal a támadás elott érkezett meg Eszterházára, a „Dél” HDSCS fohadiszállására, mert Hitler úgy ítélte meg, hogy az igen közismert tábornokára felfigyelhet a szovjet felderítés. Addig látványosan kellett mutatkoznia Berlinben és annak környékén.¹⁵⁹

A német csapatok felvonulása lassan haladt. A nyugatról átcsoportosított német csapatokat Köln–Drezda–Prága–Brno–Pozsony menetvonalon vonták elore, hogy aztán Komárom és Gyor térségében foglalják el gyülekezési körleteiket. Ezekben a körletekben várták be egymást a hadosztályok részei, hogy közvetlenül a támadás elott innen vonuljanak elore az arcvonal közvetlen közelében kijelölt megindulási állásaikba. A lassúság részben a már említett szigorú titokvédelmi és álcázási rendszabályok betartásával magyarázható, másrészt a megenyhült időjárás miatti eros olvadással. A német csapatok felvonulási területén – a kor viszonyainak megfeleloen – a szilárd burkolatú úthálózat ritka volt. A meglévo szilárd burkolatú utak túlszűfoltak voltak és komoly sérüléseket szenvedtek a sorozatos szovjet és amerikai légitámadások, illetve az eros igénybevétel miatt. A csapatok elorevonására kénytelenek voltak a nagyobb talajutakat is igénybe venni. A napközben felengedett talaj az esti fagyok során ismét megdermedt, ami újabb godokat okozott. A szilárd burkolatú utakon a

¹⁵⁵ BA/MA: RH2/328 KTB OKH FS 22.01. – I. SS.PzK. Täuschung und Irreführung; BA/MA: RH2/328 OKH GenStdH OpAbt, 122. felvétel – Chefsache – Fernschreiben an SS-Führungs-Hauptamt; Vihar 66.o.; Balaton 163.o.; Maier 187.o. – Ennek érdekében a 6. (SS-)pc.hds-t „Magyarországi Magasabb Muszaki Parancsnokság”, az I. SS-pc.hdt-t „Dél” sávtörzs”, míg a I. SS-pc.hdt. parancsnokságát „Dél” muszaki-építő törzs” fedonévvvel látták el. Az I. SS-pc.ho. a „Totenkopf” SS-kiegészítolépcco, a II. SS-pc.ho. a „Wiking” SS-kiegészítolépcco, a II. SS-pc.hdt. parancsnokság a „Dél” SS-kiképzotörzs, a 2. SS-pc.ho. az „Észak” SS-kiképzco csoport, a 9. SS-pc.ho. pedig a „Dél” SS-kiképzco csoport fedonevet kapta. Az I. SS-pc.hdt. további kötelékeit a IV. SS-pc.hdt. pótegysegeinek, míg a 16. SS-pc.gr.ho.-t a 13. SS-ho. pótkötelékeként tüntették fel.

¹⁵⁶ BA/MA: RH2/328 KTB OKH FS 07.03. Täuschungsmaßnahmen

¹⁵⁷ BA/MA: RH19 V/60 – Im Führerbefehl: Weisung für den Abwehrkampf der HGr Süd (06.02.1945)

¹⁵⁸ A jármuveken gyakran feltüntették az alakulat (hadosztály, önálló osztály, stb.) jelvényeit. A rendszámok az SS-nél „SS”-villámmal (SS-rúnák) kezdodtek, míg a Wehrmachtnál „WH” betukkel.

¹⁵⁹ Maier 188.o.; Vihar 66.o.

vízátfolyások megfagytak, ami ugyancsak lassította a haladást és sok balesethez is vezetett.¹⁶⁰ Zavart okozott az is, hogy az beérkező csapatok gyülekezési körleteit nem kello körültekintéssel választották ki. Többször megesett, hogy a már korábban a térségben állomásozó német csapatok ellátó kötelekeinek körleteibe vezényelték be az új csapatokat. A zsúfoltság átszervezést és újabb csapatmozgásokat tett szükségessé.¹⁶¹

Különösen nagy gondot jelentett, hogy a támadás szempontjából kucsfontosságú páncélosok nem tudták időben elfoglalni megindulási állásaikat. Nem egyszer még a páncélgránátos csapatoknak is gyalog kellett végrehajtaniuk az elorevonást, mert féllánctalpas és kerekes szállító járművek elakadtak a tavaszi sártengerben. Ugyancsak gondot jelentett, hogy a támadás idopontjáig nem sikerült a nagyobb loszerfelhasználáshoz szükséges készleteket megfelelően lépcsőzni. A német csapatok felvonulását jelentősen lassították a szovjet és amerikai légiőerő által a fontosabb közlekedési csomópontok ellen indított rendszeres légi támadások.¹⁶²

A csapatok folyamatosan jelentették, hogy nem tudják teljesíteni az elorevonás idonormáit, de mindig csak ösztönző utasításokat kaptak. Amikor Dietrich SS-vezérezredes végre megérkezett Magyarországra és megismerte a kialakult helyzetet, az erőteljes első csapás sikere érdekében maga kérte a támadás idopontjának 24 órával történő eltolását, de ezt a kérelmét már a közvetlen előljárója (Wöhler tábornok) is elutasította.¹⁶³ Ez a döntés nagyfokú hangulatromlást és a felsőbb vezetésbe vetett bizalom további romlását eredményezte, mert az első csapás erőtlenségének lehetséges következményeivel még az egyszerű katonák is tisztában voltak.¹⁶⁴ Dietrich vezérkari főnöke különösen aggályosnak tartotta a Székefehérvártól dél felé vivo utak állapotát, amelyek kulcsfontosságúak voltak a támadás szempontjából. Ez a felvetés is csukott fülekre talált.¹⁶⁵

A „Dél” HDSCS bal szárnyán – a Dunától északra – a ném. 8. hds. helyezkedett el.¹⁶⁶ A támadó csoportosítás balszárnyát a IV. SS-pc.hdt. biztosította.¹⁶⁷ Ezek a kötelek a korábbi harcokban olyannyira meggyengültek, hogy a támadásban csak megerősítésként átcsoportosított részekkel tudtak részt venni.¹⁶⁸ A

¹⁶⁰ KTB 7214159-60. felvételek; Maier 185., 563.o. – A német hadvezetés minden lehetséges eszközt, így a magyar polgári lakosság munkaerőjét is igénybe vette, hogy javítson a katasztrófális úthelyzeten. Az egyes seregtestek elorevonási útvonalai többször is keresztezték egymást, ami a nem megfelelő tervezés és forgalomszabályozás miatt további fennakadásokat okozott. Ezen a helyzeten próbáltak a vasúti szállítással segíteni, de erre általában csak Veszprémig nyílt lehetőség, ami csak részleges megoldást jelentett.

¹⁶¹ BA/MA: RH 19 V/60 – Meldung HGr Süd an OKH: Erweiterung der Unterkunftsräume des I. und II. SS-PzK (06.02.1945)

¹⁶² KTB 7214112-13 felvételek; Maier 195.o. – Az utolsó napokban több esetben is felvetődött, hogy a kialakult helyzeten a hadműveleti felépítés megváltoztatásával orvosolják, azaz a kisebb harcértéku, de már a helyszínen lévő csapatokat vetik be a támadás első lépcsőjében. Végül ezt a megoldást is elvetették.

¹⁶³ Wöhler a felderítési adatokból arra következtetett, hogy a szovjeteknek tudomásuk van a készülő támadásról és tartott attól, hogy minden későbbi perccel szilárdabb védelem fogja várni a német csapatokat. Az idő tényezőjét fontosabbnak ítélte, mint a kezdeti maximális erejű csapást. Azt sem vette figyelembe, hogy a magyarok figyelmeztették a németeket a terep nehézségeire. A korábban végrehajtott törzsgyakorlások során a magyarok alaposan értékelték a terepet, azt támadásra csak erósen korlátozva tartották alkalmasnak. Olvadási időszakban páncélosokkal járhatatlannak ítélték. A német törzsek hasonló következtetésre jutottak a terep értékelése során. Az időjárás-jelentések szerint az időjárásnak javulnia kellett, ami javította volna az út- és terepviszonyokat. Ez is a támadás idopontjának elhalasztását indokolta volna.

¹⁶⁴ Maier 186.o. – Wöhler részben a hitleri parancsra hivatkozott, valamint annak az aggályának adott hangot, hogy a késlekedés indokolatlanul növelné az esélyét annak, hogy a szovjet felderítés információkat szerezzen a küszöbön álló támadásról, ami súlyos megelőző tüzéségi csapást válthat ki.

¹⁶⁵ KTB 7214159 - 60. felvétel – Ugyancsak a tavaszi olvadás és Dráva áradása miatt kellett a délen tervezett „Waldteufel” hadműveletet is Eszék környékéről nyugatabbra áttervezni.

¹⁶⁶ Parancsnok: H. Kreysing, a hegyi csapatok tábornoka.

¹⁶⁷ Parancsnok: H.O. Gille Obergruppenführer, a WSS-tábornoka

¹⁶⁸ KTB 7214351-7214352 felvételek

focsapást a ném. 6. hds. részeiből és a 6. (SS-)pc.hds.-ből álló csoportosítás mérte a Balaton és a Velencei-tó közötti terepszakaszról. A Balaton északi partján gyengébb harcértéku német és magyar csapatok védtek.¹⁶⁹

A 6. (SS-)pc.hds. jobbszárnyát a I. lov.hdt. képezte,¹⁷⁰ amelynek 4. lov.ho.-a Lepsény és Balatonvilágos körzetében vonult fel, míg a 3. lov.ho. Mezoszentgyörgy-D körzetében összpontosult. A hadmuvelet időszakában a hadtest alárendeltségébe utalták a m. 25. gy.ho. egyes részeit is.¹⁷¹ A páncéloshadereg támadó ekének közepén Tác és Mezoszentgyörgy között az I. SS-pc.hdt.-nek¹⁷² kellett támadnia, melynek első lépcsője jobbszárnyát a 12. SS- "Hitlerjugend" (továbbiakban: HJ) pc.ho., míg a balszárnyát az 1. SS- "Leibstandarte Adolf Hitler" (továbbiakban: LAH) pc.ho. képezte. A hadtest alárendeltségébe tartozott az 501. SS-n.pc.o. és a m. 25. gy.ho. fele is. A hadsereg balszárnyára a II. SS-pc.hdt.¹⁷³ hajtott végre előrevonást a Tác-Belsőbáránd terepszakaszra. Első lépcsőjében a 44. "Hoch- und Deutschmeister" (továbbiakban: HuD) bir.gr.ho., és a 9. SS- "Hohenstaufen" (továbbiakban: HS) pc.ho. támadott. A hadtest második lépcsőjében a 2. SS- "Das Reich" (továbbiakban: DR) pc.ho. vonult fel. A két páncélosadosztály az egyre rosszabb útviszonyok miatt csak félnapos késéssel tudta elfoglalni megindulási állásait.¹⁷⁴ A 6. (SS-)pc.hds. megerősítésül megkapta a 403. np.tü.hdt.-t, valamint egy utászszázalóaljat, egy hidászszázalóaljat és négy hadihíd-oszlopot rendeltek neki alá.¹⁷⁵

A támadó csoportosítás balszárnyának első lépcsőjében a "Balck" SCS gerincét képező 6. hds. III. pc.hdt.-ének¹⁷⁶ két hadosztálya helyezkedett el a Belsőbáránd-Börgönd terepszakaszon. A hadtest jobbszárnyán a 356. gy.ho., balszárnyán pedig az 1. pc.ho. csoportosult. A második lépcsőben helyezkedett el a 3. pc.ho.. A hadtest közvetlen alárendeltségébe tartozott az 509. n.pc.o.. A 23. pc.ho.-t a hadseregcsoport tartalékába helyezték. A hadseregcsoport közvetlen alárendeltségébe tartozott még a 153. táb.kik., a 13. pc.ho., a "Feldherrnhalle" (továbbiakban: FH) pc.ho. maradványai, és a felállítás alatt álló, de még be nem vethető 232. pc.ho.¹⁷⁷ **(5.sz. melléklet)**

¹⁶⁹ BA/MA: RH2/1426 OKH/GenStH, 13. felvétel - Rechtstellung und disziplinare Behandlungen der ungarischen Hilfskräfte in der deutschen Wehrmacht; 95. felvétel - Besprechung Chef des Generalstabes der Heeres mit Generaloberst Beregfy - A német vezetés a magyar csapatok morálját annyira katasztrofálisnak ítélte, hogy az átállások megelőzése céljából megtiltott számukra mindenféle vállalkozást és felderítő tevékenységet. A szomszédos német parancsnokokat tették felelőssé a magyar csapatokért is, miközben az átállások megakadályozása érdekében a német csapatokat tuzparancsal ruházták fel az átállni akaró magyarokkal szemben. Ezek a lépések nem tettek jót a „fegyverbarátság”-nak. A németek bizalmatlanok voltak a magyarokkal szemben és a támadás előkészületeiből is lehetőleg kihagyták őket. Minaszjan 108.o. - A németek igyekeztek a magyar alegységeket német alárendeltségbe utalni.

Iglói János (szerk.): A mindig szép Balaton, Balatonfüred Város Önkormányzata, Balatonfüred-Veszprém 2004, 21-22.o. - Cholnoky Jenő földrajzprofesszor javaslatára 1945 januárjától az akkor még viszonylag vékony jég törésére Tihany és Balatonfűzfő között egy gozhajó járt rendszeresen azzal a szándékkal, hogy nyílt vízszávot tartson nyitva a part előtt. Ezzel meg lehetett akadályozni, hogy a legnagyobb hidegben is a nevezett sávban a szovjet páncélosok átkeléséhez szükséges minimum 30 cm vastag összefüggő jégpáncél képződjön a tavon. A vízszáv befagyása esetén a vékony jégréteg harcokocsicsapdaként működött volna. Ez lehetővé tette, hogy az adott partszakaszt gyengébb harcértéku csapatok biztosítsák.

¹⁷⁰ Parancsnok: G. Harteneck lovassági tábornok

¹⁷¹ KTB 7214351 felvétel; Maier 60. melléklet

¹⁷² Parancsnok: H. Priess Obergruppenführer, a WSS-tábornoka

¹⁷³ Parancsnok: W. Bittrich Obergruppenführer, a WSS-tábornoka

¹⁷⁴ KTB 7214351. Felvétel; Dunántúl 214-215.o.; Maier 60. melléklet.

¹⁷⁵ Keleti hadszíntér 171.o.

¹⁷⁶ H. Breith, a páncélos csapatok tábornoka

¹⁷⁷ A HDSCS alárendeltségébe tartozott több, önálló, páncélosokkal rendelkező egység: Feldherrnhalle n.pc.o., 24/1 (Panther) pc.o., 191. rlg.o., 208. pc.o., 219. roh.pc.o., 228. rlg. dd., 239. ro.tü.dd., 286. rlg.dd., 303. ro.tü.dd., 325. rlg.dd., 351. lász.pc.szd., 560. n.pc.vad.o., 1222. pc.vad.szd., 1335. pc.vad.szd., valamint a magyar 16. és 20. ro.tü.o.; Dráma 562.o., Schneider: Tiger in combat Vol.1. (továbbiakban: **Combat**), Fedorowich Publishing Inc., London, 419.o.

A támadás másik irányában felvonuló 2. pc.hds.¹⁷⁸ a Balatonújlak–Barcs-Ny-i körzete közötti terepszakaszon foglalta el megindulási állásait a szov. 57. hds.-gel és a bolg. 1. hds.-gel szemben. A hadsereg balszárnyán a XXII. he.hdt. 118. vad.ho.-a és „Steirer” hcs.-ja¹⁷⁹ az első lépcsőben, míg második lépcsőben a 92. gk.pc.gr.dd. összpontosult. Az arcvonal további szakaszán balról a LXVIII. hdt. 1. np.he.- és a 71. gy.ho.-ja, valamint a 13. SS- „Handzsár” (továbbiakban: H) he.ho.-ja a 64-es és 79-es számú pc.von.-kkal helyezkedett el a szovjet csapatokkal közvetlen harcérintkezésben. Mögöttük a 16. SS- „Reichsführer” (továbbiakban: RF) pc.gr.ho. vonult fel a támadáshoz.¹⁸⁰ A hadtestet erősítette a 191. rlg.dd., a 261. ro.tü.dd. és a 1222. pc.vad.szd. is.¹⁸¹ A 2. pc.hds a támadás megindulásakor csak 70 bevethető páncélossal rendelkezett.

A támadás kiegészítő irányának számító drávai arcvonalszakaszon az „E” HDSCS-hoz tartozó LXXXI. klg.s.hdt. eroi vonultak fel a támadáshoz első lépcsőben a Luftwaffe 11. táb.ho.-ával és a 297. gy.ho.-lyal.¹⁸² A következő lépcsőben a 967. erod-dd., valamint az 5. és 18. SS-r.e.-bol álló „Fischer” ho. készült fel támadásra. Később a harcok során a hdt. sávjában bevetették az 1. koz.ho. részeit is, mint következő lépcsőt.¹⁸³

3.3. Szovjet elokészületek

A kurszki ütközetre készülve a szovjet csapatok egy igen mély és tagolt védelmet hoztak létre az orosz német támadás felfogása céljából. Ezt úgy érték el, hogy csökkentették a védelem szélességi mutatóit. A háború hátralévő időszakában ezt az elvet továbbfejlesztve alkalmazták, ha a támadó hadmuveleteik szünetében védelemre kényszerültek. Az ilyen jellegű védelmek egyik legjellemzőbbjének tartja az egykori szovjet szakirodalom a 3. UF balatoni védelmi hadmuveletét.¹⁸⁴

Az eredményes védelmi hadmuvelet érdekében a szovjet csapatok a Dunántúlon is lépcsőzött, mélyen tagolt, muszakilag jól kiépített védelem elokészítését kezdték meg. **(13.sz. melléklet)** A front védelmét két lépcsőben építették fel. Első lépcsőben a 4. gd.-, valamint a 26. és az 57. öfn.-i hds. építette ki állásait.¹⁸⁵ A Dráva mentén a bolg. 1. hds.¹⁸⁶ rendezkedett be védelemre, még mindig a front első lépcsőjében. Balszárnyán a jug. 3. hds. eroi helyezkedtek, akik azonban már nem tartoztak a 3. UF alárendeltségébe, de a támadás elhárításában bizonyos eroi érintettek voltak. A front második lépcsőjében a 27. hds.¹⁸⁷ készült fel a védelmi hadmuveletre.

A jobbszárnyon a 4. gd.hds. 20., 21., és 31. gd.löv.hdt.-ei, valamint az 1. gd.mege.k. 39 km szélességben és 30 km-es mélységben – Gánt és Seregélyes között – kétlépcsős hadmuveleti felépítésben ásták be magukat.¹⁸⁸

A szovjet védelem foerokifejtésének irányában – pontosan a német támadás tervezett súlypontjában a

¹⁷⁸ Parancsnok: M. de Angelis tüzérségi tábornok

¹⁷⁹ Dunántúl 240.o. – A „Steirer” harccsoport a német 6. r.e., a 668. táb.kik. és 1110. erod-z.-kat, valamint a magyar 24.f., a 211., 212., 213. erod-z.-kat és egy cs.z.-t foglalt magába.

¹⁸⁰ KTB 7214414. felvétel; Gosztonyi 419.o.

¹⁸¹ KTB 7214414. felvétel; Keleti hadszíntér 171.o.; Gosztonyi 419.o.

¹⁸² Több forrás is „gránátos” ho.-ként említi a köteléket.

¹⁸³ Lagebesprechungen 908.o.

¹⁸⁴ NHTT 5. kötet 382.o.

¹⁸⁵ Parancsnokok: 4. gd.hds – N.D. Zahvatajev altbgy., 26. hds. – N.A. Gagen altbgy., 57. hds. – M.N. Sarohin vezds..

¹⁸⁶ Parancsnok: V. Sztojcsjev altbgy.

¹⁸⁷ Parancsnok: Sz.G. Trofimenko vezds.

¹⁸⁸ Keleti hadszíntér 172.o.; 20., 21., és 31. gd.löv.hdt parancsnokai: I.M. Afonyin vörgy., P.I. Fomenko altbgy. és Sz.A. Bobruk vörgy, 1. gd.mege.k. parancsnoka Sz.I. Nyikityin vörgy.

26. hds. helyezkedett el a Velencei-tó és a Balaton közötti 44 km széles „átjáróban”. A 30. löv.hdt. Seregélyestől a Sárvíz-csatornáig¹⁸⁹, míg a 135. löv.hdt. a Sárvíz-csatorna és Enyingig között foglalta el harctevékenységi körzetét.¹⁹⁰ A 30. löv.hdt. egylépcsős, míg a 135. löv.hdt. kétlépcsős hadmuvelti felépítésben várta a német támadást. A 104. löv.hdt.¹⁹¹ három hadosztálya Enying és a Sió-csatorna között rendezkedett be védelemre ugyancsak két lépcsőben. A hadsereg védelmi hadmuvelétét egy tarackos-, egy ágyús-, egy könnyű tüzérdandár, valamint két aknaveto- és két páncéltörő tüzérdandár, három tüzér-, és aknaveto-ezred támogatta.¹⁹²

Az 57. hds. 6. gd. és 64. löv.hdt.-e,¹⁹³ a 32. gd.g.dd.-a, valamint a 3. és 53. mtkp.e.-i Zamárdi-Balatonkeresztúr-Ötvöskőnyi-Kadarkút vonalon fejlődtek fel védelemre. A védelem súlypontjában a két löv.hdt. védett, míg a Balaton déli partját a 252. klgs.(kétéltu) gk.z., valamint a két mkp.e. biztosította. A hds. mozgékony tartalékát az Osztopán térségében összpontosuló 32. gd.g.dd. képezte. A német támadás megindulása után a hds. közvetlen alárendeltségébe utalták még a korábban a 133. löv.hdt.¹⁹⁴ alárendeltségébe tartozó 104. löv.ho.-t is. Az 57. hds. páncéelhárító súlypontját a Kaposvári irány lezárására összpontosította. A város körzetében került kiépítésre a hds. pc.elh.k.-e amelybe egy pct.tü.e.-en kívül még a 864. öj.tü.e. páncélosait és a hadsereg mozgó záróosztágát (továbbiakban: MZO) is beosztották.¹⁹⁵

A 3. UF balszárnyán a bolg. 1. hds. védett első lépcsőben a III. hdt.¹⁹⁶ három gy.ho.-ával és a IV. hdt.¹⁹⁷ két gy.ho.-ával. A hadsereg tartalékát a IV. hdt. 16. gy.ho.-a és az I.ö.hk.z. képezte. A bolgár csapatok védelmi harcát két hadsereg-közvetlen pct.tü.o. és egy lé.tü.e. támogatta.¹⁹⁸ Mivel a bolgár csapatoknak az logisztikai bázisok nagy távolsága miatt ellátási gondjai voltak, ezért a 3. UF magára vállalta, hogy élelemmel, üzem- és kenoanyaggal ellátja. Emellett nagy hangsúlyt fektettek a németekkel szemben még tapasztalatlan bolgár csapatok kiképzésére is, ahol kiemelt figyelmet szenteltek a páncélosok elleni közelharcra.¹⁹⁹

A front második lépcsőjében a 27. öfn.-i hds. 37. löv.- és 35. gd.löv.hdt.²⁰⁰-ei reteszállásokat építettek ki összesen hat hadosztállyal a Duna nyugati partján. Eközben a hadsereg 33. löv.hdt.-ének²⁰¹ három ho.-a a keleti parton Kiskunlacháza térségében foglalt megindulási körletet – a dunai átkelohelyek körzetében – és készült fel ütközetbevetésre.²⁰²

A hadsereg jobbszárnya mögött – helyileg a második védoövben – Szolgaegyház²⁰³ és Nagylók térségében a front közvetlen tartalékában lévő 18. hk. hdt. készült fel bevetésre.²⁰⁴ A 208. öj.tü.dd.-ral megerősítve reteszállást kellett foglalnia Pusztaszabolcs–Sárosd terepszakaszon, hogy szükség esetén megakadályozza meg az ellenség átörését Dunapentele irányába. A front további mozgékony tartalékaként

¹⁸⁹ Parancsnok: G.Sz. Lazko vörgy.

¹⁹⁰ Parancsnok: P.V. Gnyedin vörgy.

¹⁹¹ Parancsnok : M.Sz.Filippovszkij vörgy.

¹⁹² Ivanov 6.o.; Maier 205.o.; Keleti hadszíntér 172.o., Minaszjan 111.o.

¹⁹³ Parancsnokok: Sz.I.I. Morozov altbgy. és I.K. Kravcov vörgy.,

¹⁹⁴ Parancsnok: P.A. Artyusenko vörgy.

¹⁹⁵ Keleti hadszíntér 172.o.

¹⁹⁶ Parancsnok: T. Tosev vörgy.

¹⁹⁷ Parancsnok: Sz. Trendafilov vörgy.

¹⁹⁸ Keleti hadszíntér 172.o.

¹⁹⁹ Zaharov 281.o.

²⁰⁰ Parancsnokok: Sz.G. Gorjacsev vörgy.

²⁰¹ Parancsnok: A.I. Szemjonov. vörgy.

²⁰² Maier 207.; Ivanov 6-8.o.; Rauchensteiner 105.o.

²⁰³ Mai neve: Szabadegyház

²⁰⁴ Bitva 52.o. – A hadtest megkapta megerősítésül a 208. öj.tü.dd-t 65 db SZU-100 önjáró löveggel felszerelve.
Parancsnok: Govorunenko vörgy.

Lovasberény északi térségében a 23. hk.hdt.²⁰⁵, Dunaföldvártól északnyugatra az 1. gd.g.hdt., míg az 5. gd.lov.hdt.²⁰⁶ három hadosztálya Simontornya térségében foglalta el állásait többváltozatú alkalmazásra készülve. A 23. hk. hdt.-nek az északi irányt,²⁰⁷ míg az 1. gd.g.hdt.-nek²⁰⁸ a dunaföldvári irányt kellett lezárnia, ha a németek betörnek a front védelmébe. A front gyorsan bevethető tartalékát képezte még a 1453. és a 1821. öj.tü.e., a 366. gd.n.öj.tü.e., a 382. gd.öj.tü.e., valamint a 67. mkp.e. is, de komoly tüzér és muszaki csapatokat is tartalékban tartott Tolbuhin marsall. A Duna keleti partján várakozott a 9. gd.hds., de az a SZTAVKA bécsi támadó hadmuveletre fenntartott tartalékát képezte.²⁰⁹

A hadmuveleti felépítésből és az erosurusegkból az tunik ki, hogy a 3. UF vezetése a helyzetet jól mérte fel és a német támadás súlypontját a Velencei-tó és a Sárvíz-csatorna közötti terepszakaszon várta. A védelem fő erőkifejtésének irányát ennek megfelelően alakította ki. Ugyanakkor komoly erők sorakoztatott fel a Velencei-tótól délre is és mozgékony tartalékait az arcvonal mentén viszonylag egyenletesen helyezte el a védelem mélységében, ami később lehetővé tette, hogy gyorsan tudja áthelyezni a védelem súlypontját.

Nagyfokú veszteségokozással kívánták megteremteni a bécsi támadó hadmuvelet kedvező feltételeit. Formáját tekintve a szovjet csapatok álló védelemre rendezkedtek be, amelyet az állások nagyobb ellenlökések nélküli, szilárd védelme jellemzett. Nagy hangsúlyt fektettek a páncélelhárításra. Ennek megfelelően a védelmi hadmuveletre rendelkezésre álló korlátozott számú páncélost is inkább mozgó páncéltörő tüzérségként – tuzszakaszokra rendelve – kívánták alkalmazni, mint dinamikus ellencsapást végrehajtó erőként összpontosítva.²¹⁰ Ennek egyik oka, hogy a szovjet vezetés belátta, hogy a német páncélos csapatok találkozó harcokban és ütközetek során vezetési fölényben állnak velük szemben. Nem csak Kurszknál, de a „Konrad” hadmuveletek alatt is bebizonyosodott, hogy nem csak a haditechnika minősége, de a páncélosok személyzetének önállósága és kreativitása is nagyon sokat számít a harc kimenetele szempontjából. A küldetésorientált vezetés révén a német páncélos csapatok jobban teljesítettek a találkozó jellegű összecsapások során.²¹¹

A front második lépcsőnek és a tartalékoknak a veszélyes irányokat kellett biztosítaniuk. Feladatuk nem az ellencsapás végrehajtása volt, hanem a megszállt terepszakaszok megtartása és az első lépcsőben védő csapatok megerősítése. A védők helyzetét nehezítette, hogy a front védelmi sávját É-D irányba átszelte az akkor már zajló Duna, amely korlátozta nem csak a manövereket, de az utánpótlást is. A folyamatos utánszállítások biztosítása érdekében a megnövelt számú hagyományos folyami átkelőhelyeken túl a loszerszállításhoz drótkötélpályát, az üzemanyag utánpótláshoz csövezeteket építettek ki a folyón keresztül. Az átkelőhelyeket vízen a Dunai Flottillának kellett biztosítani és körzeteiket jelentősen megerősítették légvédelmi tüzérséggel is. A Dunán folyó jégzajlás miatt széleskörűen alkalmazták a szállító repülőgépeket is. A hadseregek mögöttes területein tehergépkocsi-oszlopokra málházott mozgékony tartalékokat hoztak létre loszerből és üzemanyagokból, így a csapatok utánpótlásigényét gyorsabban ki tudták elégíteni.²¹²

²⁰⁵ Parancsnok: A.O. Ahmanov altbgy.

²⁰⁶ Parancsnok: Sz.I. Gorskov altbgy.

²⁰⁷ Bitva 52.o. – A hadtest öt nappal később megkapta megerősítésül a 207. öj.tü.dd.-t 62 db SZU-100 önjáró löveggel felszerelve.

²⁰⁸ Parancsnok: Russzizjanov altbgy.

²⁰⁹ Maier 205.o., Borus 69-70.o., A 9. gd.hds. parancsnoka: Glagoljev vezds., Zaharov 274.o. – A hds.-t február 20-án időlegesen a 2. UF alárendeltségébe utalták.

²¹⁰ Bitva 52.o.

²¹¹ Konrad 111., 432.o.

²¹² Sz.n.: Magyarországi felszabadító hadmuveletek 1944-45 (továbbiakban: **Felszabadító hadmuveletek**), Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1964, 107.o.; Shilin 588-590.o., Felszabadítás 297.o.; Dunántúl 206.o.,

A háború utolsó időszakában a Vörös Hadsereg frontjainak hadmuveleti mélysége elérte a 120-150 km-t, míg a hadseregeké 30-40 km-re nőtt. A 3. UF Balaton körzetében vívott védelmi hadmuvelete során a védelem csapatokkal megszállt mélysége a dunántúli hídfó K-Ny irányú kiterjedésétől függően 25-60 km volt. A hadmuvelet sajátossága volt, hogy az ütközetet három különböző irányban vívták, és különösen nagy jelentősége volt annak, hogy az eróket és eszközöket a német támadás súlypontjának irányában összpontosítsák.²¹³

A szovjet lövészhadtestek két védőövet (mai szaknyelven védelmi terepszakaszt) építettek ki, amelyek együttesen képezték a hadsereg védelmének harcászati övét. Ennek mélysége általában 15-20 km volt, de a „Tavaszi ébredés” idején csak 12-17 km mélységet tett ki, mert a hídfó méretei behatárolták a lehetőségeket. A hadtestek harctevékenységi körzetének szélessége a hadseregen belüli helye és szerepe alapján változott: a foerokifejtés irányában 15-20 km volt, míg a másik irányban védő hadtest esetén 28-32 km is lehetett. A két védőöv közül általában az első volt a fővédőöv, ami azt jelezte, hogy annak megtartására összpontosították a védelem foerokifejtését. Ennek mélysége normál esetben 6-8 km mélységű volt. A balatoni védelmi hadmuvelet időszakában ez ismét kevesebb volt és csak 4-8 km-t tett ki. Ez a mélység gyakorlatilag megegyezett az első lépcsőben védő lövészadosztály harctevékenységi körzetének mélységével. A hadosztályok védelmének szélessége a hadosztály hadtesten belüli helyétől és szerepétől függően a foirányban 6-8 km-t, míg a másik irányban 12-16 km-t ért el.²¹⁴ **(13.sz. melléklet)**

Az első védőöv tovább tagozódott három állásra (mai szóhasználattal ellenállási terepszakasz). A második védelmi övön belül lehetőség szerint két állás (ellenállási terepszakasz) kiépítésére törekedtek. A „Tavaszi ébredés” során általában itt is csak egy állást tudtak kiépíteni. Az egyes állásokban több zászlóalj nagyságú kötelék védett. A fő védőöv első állásban az első lépcső hadosztályok első lépcső ezredeinek első lépcső zászlóaljai rendezkedtek be védelemre, míg a második állásokat ugyanezen ezredek második lépcső zászlóaljai védtek. A védelem alapvető elemeivé a zászlóaljok védőkörletei váltak, amelyek 2-3 km szélességgel és 1-1,5 km mélységgel bírtak.²¹⁵

A harmadik állásokban az első lépcső hadosztályok második lépcső ezredei voltak egylépcsős harcászati felépítésben, mert a kijelölt terepszakaszok szélességének

Hadművészet 73-74.o.; Zaharov 286.o., Sztrahov, D.: Katonai utakon (továbbiakban: **Sztrahov**) in: Vojenno-istoriczeszkij Zsurnal, Nr. 1/1967, 68-71.o. – A meglévő öt átkelohely mellé még két újabbat is létesítettek, miközben mindegyik átkelohely légvédelmét megerősítették. Az ideiglenes átkelohelyek között volt két 17 tonnás és egy 10 tonnás úszóhíd. Két kompátkelohelyen is egyenként 16 db 40 tonnás kompot üzemeltettek. Ugyancsak kiemelt figyelmet fordítottak az utak használhatóságának fenntartására az olvadási időszakban.

²¹³ Hadművészet 92.o.

²¹⁴ NHHT 382.o., Lengyel 163.o.; Más források még ezeknél is kisebb értékeket adnak meg: A harcászati mélységre 10-15 km, a fő védőövre 5-7 km-t írnak. (pld: Hadművészet 93.o)

függvényében többnyire nem volt elég erő a két lépcsős harcendi felépítéshez. A második védőövet a hadtestek második lépcső hadosztályai szállták meg lehetőleg kétlépcsős harcendi felépítésben, de a Balatonnál előfordult, hogy csak egylépcsős harcendi felépítést sikerült megvalósítaniuk. Ilyen esetben viszont két szinttel kisebb kötelékből összefegyvernemi tartalékokat hoztak létre.²¹⁶

Az állások között oldalazó tüzet biztosító reteszállásokat és közbenso ellenállási terepszakaszokat hoztak létre, hogy megakadályozzák a védelembe beékelődött támadók térnyerését. Ezeket az előző állásból kiszorult saját erők és a második lépcső kötelékek foglalták el. Ezek a reteszállások szükség esetén az ellenlökések terepszakaszát is képezhették.²¹⁷

Fokozott figyelmet fordítottak a muszaki berendezésre, azon belül is az erodításra és a muszaki zárásra. A 3. UF csapatai ennek érdekében a támadás kezdetéig mintegy 2400 km hosszúságban építettek lövészárk-rendszert. A századok támpontjait és a zászlóalj védokörleteit körkörös védelemre alkalmasan építették ki. Széleskörűen alkalmazták a gyalogság és harckocsik elleni robbanó és nem robbanó muszaki zárat. A muszaki zárat nem csak a peremvonal előtt telepítették, hanem a szabad szárnyakon is. A német támadás súlypontjának várható irányában, a mélységben is előkészítettek aknamezoket. Ezek hatékonyságát azáltal lehetett növelni, hogy azokat nem csak a hadmuvelet előkészítésekor, hanem annak megvívása során is telepítették a megfelelő mozgékonyssággal bíró mozgó zártelepítő (mai kifejezéssel: záró) osztagok alkalmazásával, amikor már egyértelművé vált a támadás iránya.²¹⁸ **(14.sz. melléklet)**

A tüzrendszer igen fontos részét jelentette a páncéltörő tüzrendszer, amelynek alapját a század páncélelhárító támpontok egyesítésével létrehozott zászlóalj páncélelhárító csomópontok, valamint az ezredek és a hadosztályok páncélelhárító körletei képezték. Ezeket általában a védelem harcászati mélységében hozták létre a harckocsi-veszélyes irányokban. A szovjet hadosztályok például az utolsó, azaz harmadik állásuk (védelmi terepszakaszuk) előterében is berendeztek I-2 páncélelhárító körletet. Szükség esetén a harckocsik ellen – a németekhez hasonlóan – a szovjet csapatok is bevetették a légvédelmi lövegeiket. A német nehézpáncélosok leküzdésében fontos szerepet szántak a nehéztüzérségnek is. A szovjet csapatok páncélosok elleni harcát hatékonyan kellett támogatnia a légierőnek is. Ennek szellemében a rendelkezésre álló harci gépek kb. 75% -ának fő feladatuként a főirányban támadó német páncélosok elleni csapásokat határozták meg.²¹⁹

²¹⁵ NHHT 383., 389., o.

²¹⁶ NHHT 51. ábra

²¹⁷ Lengyel 164.o.

²¹⁸ Bitva 52.o. – Az akna harc közbeni telepítését „pimasz aknasításnak” nevezték maguk között a szovjet muszakiak. A gyorsaság és mozgékonyaság érdekében a MZO-k szívesen alkalmaztak zsákmányolt német félláncfalpas lövészpáncélosokat (Sd.Kfz.250/251.) Lengyel 164.o. – Az így telepített aknamezokon a szovjet becslések szerint mintegy 130 német páncélos futott aknára a „Tavaszi ébredés” során. (Ez a szám nagy valószínűség szerint túloz!) A 3. UF védősávjában a hadmuvelet alatt 406 000 db harckocsiaknát telepítettek. Az átlagos aknasuruség harckocsi-aknából elérte a 730 db-t, míg gyalogsági aknából a 670 db-t kilométerenként. Ez ugyan elmaradt a Kurszknál elért átlagos értéktől, de a mozgó záróosztagok manoverinek köszönhetően a legveszélyesebbnek ítélt irányokban még meg is haladhatta azt. Maier 226.o. – A német forrás negyedmillió szovjet aknáról beszél.

²¹⁹ Minaszjan 110.o.; Felszabadító hadmuveletek 106.o.; Shilin 590.o., NHHT 389.o.; Lengyel 143.o.; Hadmuvészeti 94-95.o.;

Tapasztalatok alapján ezeket a páncélelhárító támpontokat és csomópontokat megerősítették gyalogsággal, aknavetokkal, muszaki alegységekkel és légvédelmi erőkkel, mert a németek szívesen alkalmazták „kiemelésükre” a harckocsijaik előtt, vagy azokkal együttműködve gyalogos rohamcsoportokat, illetve hívták segítségül a légierőt. Jellemző volt, hogy a németek a szovjet páncélelhárítás elleni vállalkozásaikat gyakran az éjszaka leple alatt hajtották végre, így megnőtt az éjszakai harcra történő felkészülés jelentősége. Ugyancsak jellegzetessége volt ezeknek a harcrendi elemeknek a dunántúli védelemi hadművelet során, hogy a rugalmasságuk fokozása érdekében lehetőség szerint harckocsikkal és önjáró lövegekkel is megerősítették őket.²²⁰ A hadművelet során a szovjetek tehát tudatosan nem hajtottak végre harckocsi-kötelékekkel nagyobb ellenlökéseket. Ez alól csak az jelentett kivételt, ha az ellenlökés biztos sikert ígért. Hadosztálytól felfelé ellencsapásokat elvileg csak a frontparancsnok engedélyével lehetett végrehajtani.²²¹

A tervezett bécsi támadó hadművelet szintén megkövetelte a csapatok lehető legnagyobb mérvű megóvását, ezért sem indítottak kétes kimenetelű manövereket.²²²

A páncélelhárító rendszer részét képezték még a harckocsivadász-csoportok is, amelyeket a páncélosok elleni közelharc eszközeként főként páncéltörő puskákkal, páncélrobbantó kézigranátókkal és harckocsiaknákkal szereltek fel.²²³

A lövészhadtestek hadműveleti felépítésének igen fontos elemeit a szervezetszerű hadosztály- és a megerősítésül kapott páncéltörő, valamint muszaki kötelékekből, esetenként páncélos alegységekből szervezett páncélelhárító tartalék (továbbiakban: PET) illetve MZO képezte. Hadtest-, hadosztály- és ezredszinten általánossá vált a tüzércsoportok alkalmazása, míg a hadtest hadműveletét a hadsereg-tüzércsoport is támogathatta. **(14. és 15.sz. melléklet)**

A védelem mélységének növekedésével párhuzamosan igyekeztek a harcászati suruséget is növelni. A norma itt arcvonal-kilométerenként egy lövésszázlóalj, 31-42 tábori löveg és aknaveto, körülbelül 25-30 páncéltörő ágyú, 5-7 harckocsi, valamint 3-4000 gyalogsági- és harckocsi-akna volt. A harcászati suruséget a mélységből és a korlátozott tartalékok miatt a kevésbé támadott arcvonalszakaszokról történő átmanovereztetéssel igyekeztek növelni. A manöverek közepes üteme elérte a 25-30 km-t.²²⁴ Még ennek ellenére is megállapítható, hogy a hadművelet során a szovjet csapatoknak nem sikerült elérnie az általános suruségi értékeket, ami ismét a korábbi harcokban elszenvedett jelentős veszteségekkel és a bécsi támadó hadművelet érdekében be nem vethető friss csapatokkal magyarázható.

²²⁰ Keleti hadszíntér 173.o. – A német szóhasználatban ezeket páncélelhárító harcrendi elemeket „Pakfront”-nak hívták. A századok páncélelhárító támpontjaiba támpontonként általában 3-5 páncéltörő ágyú, egy-két harckocsi, vagy önjáró löveg, egy páncéltörő puskás szakasz, és egy aknaveto tuzszakasz került beosztásra. A fő erőkifejtés irányában védő zászlóaljok századainak páncélelhárító támpontjait (2-3) páncélelhárító csomópontokba vonták össze.

²²¹ Felszabadító hadműveletek 105.o.; Zaharov 285.o.; Páncélelhárítás 61.o.; Keleti hadszíntér 173.o.; Bitva 53.o. – A leghatásosabb elhárító tüz érdekében a harckocsik 600-800; a SZU-85, SZU-100, ISZU-122 és ISZU-152 típusú önjáró lövegek 1000-1300; míg könnyű SZU-76-os önjáró lövegek 200-500 m-rol nyithattak tüzet a támadó német páncélosokra.

²²² NHTT 389.o.

²²³ Keleti hadszíntér 173.o.

²²⁴ NHTT 389.o.; Hadművészet 93-94.o. – A harckocsik viszonylag alacsony számát az magyarázza, hogy a szovjet lövészadosztályok a háború folyamán nem rendelkeztek harckocsikkal és önjáró lövegeket is csak 1944 közepétől kaptak. Ezt a tényt több szakérto a szovjet védelem egyik gyengeségének tekinti. Az önálló harckocsi ezredeket és dandárokat általában a fő irányban tevékenykedő magasabbegységeknek rendelték alá, mint harckocsi tartalékot.

A tuzzel való pusztítás rendszerében a gyalogsági fegyverek összefüggo, többregegu tuzövét alakították ki a peremvonal előtt 400 m távolságig. A gyalogsági fegyverek egyre nagyobb hányadát tették ki a sorozatlövo fegyverek (géppuskák, golyószórók és géppisztolyok).

A német felderítés a támadás elokészületei közben szovjet csapatösszevonásokat észlelt a szemközi arcvonalszakasz mélységében – a Duna K-i oldalán. Ezek az erok azonban már a tervezett szovjet offenzívára készültek.²²⁵

3.4. Összefoglalás

Az elokészületek idoszakában már kitunt, hogy a német hadmuveleti szintu katonai vezetés is egyre kevésbé hajlandó figyelembe venni az alulról jövo kezdeményezéseket. A terep értékeléséből adódó aggályokat a döntéshozók nem akarták meghallani és felsőbb utasításra hivatkozva elutasították a támadás elhalasztását célzó kérelmeket. E mögött lehetett a Hitlerrel történo konfrontációtól való félelem csakúgy, mint a rossz következtetés. Az előljárók által magyarázat nélkül elutasított javaslatok erosen rombolták a küldetésorientált vezetés egyik legfontosabb alapját jelento kölcsönös bizalmat.

A német csapatok felvonulása körüli szervezési gondok egy jó része arra enged következtetni, hogy a parancsnokok és a törzsek állománya közel sem volt annyira rutinos, mint a háború korábbi szakaszában, azaz csökkent a képzettségi szintje. Ez a két tendencia az alárendeltek és a vezetok közötti kölcsönös bizalom megbomlását is jelzi, ami természetes módon vezet a harci morál romlásához. Ennek egyik oka, hogy az alárendeltek nem érezhették, hogy a döntés-elokészítésbe oket is bevonták volna, hiszen a döntés a többség szakmai véleményével ellentétesen született meg. A saját meggyozodéssel ellentétes döntés végrehajtásával a katona nehezebben tud azonosulni! Ezek a történések azt mutatják, hogy a németeknél már hadmuveleti szinten is erosen korlátozódott a küldetésorientált vezetés.

A szovjetek oldalán a háború kezdeti szakaszában elképzelhetetlen mértéku szabadságfokot kapott a 3. UF parancsnoka, de lehetoségeit az erok központi újraelosztásával és a drasztikusan meghatározott idokorlátokkal erosen korlátozták.²²⁶ A frontparancsnok által megválasztott védelmi forma (álló védelem) nem adott sok lehetoséget az alárendeltek manovereire és így a döntési szabadságukat is lehatárolta. Feltételezte a parancsok maradéktalan és fenntartások nélküli végrehajtását. Ugyanakkor az idoben elokészített, mély védelem korlátozza a támadók manoverlehetoségeit is, ami elvben akadályozta a német küldetésorientált vezetés harcászati szinten történo kibontakozását. Az átgondolt és mélyen tagolt védelem nem ad teret a védelembé betört ellenség manovereinek és szabad

²²⁵ KTB 7214140-7214150. felvételek

²²⁶ A bécsi támadó hadmuvelet idopontja és az offenzíva érdekében „zárolt” 9. gd.hds.!

hadmuveleteinek, ahol érvényesülhetett volna a német csapatok harcászati szintu vezetési fölénye.

A kiépített védelem esetén jobban tud érvényesülni a parancsorientált vezetés, amelyben a szovjet csapatoknak nagyobb tapasztalatuk volt és jobban érvényesülhettek az eróviszonyok is, amelyek a támadó német-magyar csapatok számára egyértelmuen kedvezotlenek voltak.

5. fejezet: A hadmuvelet lefolyása a támadás súlypontjának irányában (12.sz. melléklet)

5.1. Március 06.

Idojárás: Homérséklet 0 °C körül alakult. Vastag felhotakaró és havazás volt a jellemzo. rossz látási viszonyok mellett. A friss hó és az olvadás miatt az útviszonyok erosen megromlottak. Az utak teljesen sárossá váltak. Légi helyzet: A Velencei-tótól délre eros szovjet csatarepülőgépek támadások történtek. A német légiero – kihasználva a gyors és rövid idojárás-javulást – a délután folyamán 45 csata- és vadásrepülőgéppel bevetéssel támogatta szárazföldi csapatait.²²⁷

1945. március 06-án kora reggel – 30 perces tüzérségi tuzelokészítés után – a Balaton–Sárvíz-csatorna terepszakaszon az I. lov.hdt és az I. SS-pc.hdt. részei, míg a csatornától keletre a II. SS-pc.hdt. alárendeltjei és a 6. hds. kijelölt kötelékei indultak támadásba egyidejuleg. A támadás megindítása körül komoly viták voltak, mert a páncélosok nem mindenütt tudták elfoglalni megindulási állásaikat. A gyalogságot szállító gépjárművek jó része is elakadt a túlzású utakon és a sárban így a katonák jó része kiadós és fárasztó gyalogmenet után érkezett megindulási állásaiba. Szóba jött a támadás idopontjának egy nappal történő eltolása is, de végül mégis az eredeti idopontban hajtották végre a támadást. A döntésben a “főhadparancs” mellett az is közrejátszott, hogy a megindulási állásokban lévő csapatokat nem akarták kitenni egy napon keresztül a szovjet légiero és tüzérség csapásainak.²²⁸

A támadók várakozásuk ellenére szívós védelembe ütköztek. A szovjet felderítési adatoknak köszönhetően sikerült a támadás súlypontjának irányát jól prognosztizálni. A szovjet csapatok muszakilag elokészített védelmet tudtak kiépíteni. A viszonylag enyhe idojárás és a havas eső következtében a terep csak helyenként volt járható a páncélosok számára. Sok harcokot foglyul ejtett a sártengerré vált terep, ezért nehéz technikával a mozgás lényegében csak az utakon volt lehetséges. Mindez megkövetelte a gyalogság fokozott alkalmazását. Ez is magyarázza, hogy a hadmuvelet már az elejétől a tervezetnél sokkal nagyobb üzemanyag- és loszerfelhasználással járt.

Az I. lov.hdt. jobbszárnyán a 4. lov.ho. részei a március 06-án 04,45-kor kezdődő húszperces tüzérségi tuzelokészítés után 05,05-kor lendültek támadásba. A hadosztály veszteség teljes támadása kezdeti sikerek után elakadt a szovjet 93. löv.ho. második állása előtt, majd a délelőtt meginduló szovjet ellenlökés kiinduló állásaiba vetette vissza a németeket. Reggel öt óra után támadásba lendültek a 3. lov.ho. eroi is. Támadásuk azonnal elakadt az Enyingtól keletre fekvő Ágostonpuszta előtt létrehozott aknamezőkön. A második lépcsőben a magyar 25. gy.ho. részei készültek fel a támadásra.²²⁹

08,47-kor közel egy órási tüzérségi tuzelokészítés után Nagyláng körzetében az I. SS-pc.hdt. páncélos hadosztályai is rohamra indultak. A hadtest jobbszárnyán összpontosuló 12. SS-HJ pc.ho. Kisláng térségében indított támadásai kezdeti sikerek után nem tudtak tért nyerni. A támadás már Kisláng két oldalán megfeneklett a sárban. A magyarok figyelmeztetése az olvadási periódusban járhatatlan terepre vonatkozóan beigazolódnak látszottak.²³⁰ A német felderítés a fővédőövben öt szovjet árokrendszert azonosított egymás mögött. A szovjet tüzérség és a szovjet csatarepüloek jelentős veszteségeket okoztak azoknak a német csapatoknak, akik nyílt

²²⁷ Maier 209.o.

²²⁸ KTB 7214451-58. felvételek, Borus 77-78.o.

²²⁹ Balatoni csata 177.o.; Maier 209.o.

²³⁰ Meyer, Hubert: Kriegsgeschichte der 12. SS-Panzerdivision „Hitlerjugend” (továbbiakban: **HJ**), 4. kiadás, Nation Europa Verlag, Coburg 1999, 496.o.; HJ 496.o.; Maier 209.o.; Shilin 591.o.

terepen ragadtak. A hadosztály páncélgránátosai Ödönpusztánál (Káloztól DNy-ra) heves harcok árán szorították ki állásaikból a szovjeteket. A nagy veszteségek miatt le kellett állítani a támadást. A nagy sár miatt harckocsik alkalmazására nem volt lehetőség. Hiányukat (Enyingtól K-re) Péterszállásnál lövészpáncélosokkal próbálták pótolni.²³¹

A Polgárdi térségben kijelölt készenléti állásaiból 04,30-kor tüzérségi tuzelokészítés nélkül meginduló 1. SS-LAH pc.ho. 2. SS-pc.gr.e.-ére épülő harccsoport csak délelőtt 10 óra után tudott betörni a fovédoöv első állásába. Már az első órákban több német harckocsi is harcképtelenné vált a kiterjedt szovjet aknamezőkön. Kora délután a harccsoport ugyan elfoglalta a Kislángtól ÉK-re fekvő 149-es magaslatot, de támadása elakadt a szovjet 68. gd.löv.ho. által védett első védoöv Jánosmajor (Soponyától DNy-ra)–Vázsony (Soponyától DNy-ra)–Soponya közé eső szakaszán. Az 1. SS-LAH pc.ho. páncélos csoportjának a Kisláng ÉK-i térségéből induló és DNy-i irányú átkaroló jellegű manővere 2 km megtétele után a sáros talajon szintén elakadt. Ott a német gyalogságot sikerült leválasztania a szovjet elhárító tüznek, így a páncélosok is kénytelenek voltak visszavonulni. A német előrenyomulást nem csak a sár, de a loszerhiányra visszavezethető saját tüzérségi tüzámogatás hiánya és az őket támadó szovjet csatrepülőgépek támadása is nehezítette. Az elkövetkező éjszaka a szovjet csapatok sikeres elhárító harcuk ellenére visszavonultak a védelem szempontjából kedvezőbb második állásba.²³²

Az 1. SS-LAH pc.ho. 1.SS-pc.gr.e.-ére épülő harccsoport időben lépcsőzve, kissé később kezdte meg a támadását. Még sötétben folytatott közelharc után áttörték a szovjet fovédoöv állásait. A szovjet ellenlökések ellenére estére sikerült betörniük Soponyára. Az egész éjszaka tartó utcai harcok után is a település D-i része a szovjetek kezén maradt. A német páncélgránátosok szinte egész nap páncélos támogatás nélkül kellett, hogy harcoljanak, mert az őket támogató kétszázadnyi Panzer IV/70 vadászpáncélos zöme még délelőtt elakadt a felázott talajon.²³³

A hadtest második lépcsőjében a magyar 25. gy.ho. részei készültek fel ütközetbevetésre.²³⁴

A 6. (SS-)pc.hds. hadmuvelleti felépítésének balszárnyán – Csoz és Tác terepszakaszon – a II. SS-pc.hdt. támadott az addig ott védő 23. pc.ho. arcvonalán keresztül. A hadtest támadásának súlypontját a harcászati elveiknek megfelelően a védők leggyengébb pontjánál – jelen esetben a szovjet 26. és 27. hds.-ek csatlakozásánál védő 30. löv.hdt. 36. gd.löv.ho.-ánál választották meg. A páncélosok megindulási állásaikat csak délután 15,15-re tudták elfoglalni.²³⁵

A II. SS-pc.hdt. jobbszárnyán a 44. HuD bir.gr.ho.-nak Aba, míg a balszárnyon a 9. SS-HS pc.ho.-nak Sárosd általános irányba kellett volna támadnia az első lépcsőben. A gyaloglástól kifáradt SS-páncélgránátosok azonban csak délután 15 körül, gyenge tüzérségi tuzelokészítés után kezdték meg az előrenyomulást. A német támadás a szov. 30. löv.hdt. 155. löv.ho.-ának tüzeiben hamarosan elakadt.²³⁶

²³¹ HJ 496.o.; WSS Magyarországon 284-285.o.

²³² Tagesmeldungen 124. felvétel; Tiemann, Ralf: Die Leibstandarte (továbbiakban: **Leibstandarte**), Band IV/2 – 3. Auflage, Nation Europa Verlag GmbH, Coburg 2000, 262.o.

²³³ WSS Magyarországon 104.o.; Leibstandarte 263.o. – A pc.vad.o. második századának sárban ragadt páncélvadászait (7-ből 6!) egy erős szovjet ellenlökés miatt egy időre fel is kellett adnia a kezelőszemélyzetnek. A szovjet gyalogság ugyan több páncélost is megpróbált „Molotov”-koktélokkel felgyújtani, de sikeres német ellenlökés után egy órával, már az összes páncélost sikerült üzembe helyezni. A vadászpáncélosok ezután a Soponyára vezető úton folytatták az előrenyomulásukat.

²³⁴ Dunántúl 230.o.; Keleti hadszíntér 174.o.

²³⁵ KTB 7214159-7214177 felvételek; Hadművészet 84.o.; Balatoni csata 179.o.

²³⁶ WSS Magyarországon 264.o.

A 2. SS-DR pc.ho. képezte a hadtest követő eroit. A hadosztály csapatai az eröltetett elorevonás miatt már eleve kimerülten és fáradtan kezdték meg az elorennyomulást, amelynek kezdetét több helyen nem sikerült összhangba hozni a rövid tüzérségi tuzelokészítéssel. Emiatt a szovjetek már felkészülten várták a csak jóval a tüzérségi tuz beszüntetése után meginduló gyalogságot. A páncélosok csak másnap érkeztek meg kijelölt készenléti állásaikba. Az olvadás miatt rossz útviszonyokat tovább rontotta az a tény, hogy egyetlen elorevonási útvonalon, egy időben két hadtest menetelt az arcvonal felé. A támadáshoz másnap beérkező csapatokat súlyos légitámadás fogadta.²³⁷

A „Dél” HDSCS támadásának súlypontjában a 6. hds. III. pc.hdt.-e támadott a 6. (SS-) pc.hds. bal szomszédjaként. A súlypontot azért itt választották meg, mert a Dunától mért távolság itt volt a legkisebb. Félórás tüzérségi elokészítést kezdtek hajnali 04,00-kor, majd megindultak a Tác–Börgönd terepszakaszról a szov. 4. gd.hds. és a 26. hds. csatlakozásánál védő 30. löv.hdt. állásai ellen. A védők erős tüzérségi és légi csapásai ellenére a német csapatoknak sikerült helyenként beékelodni a szovjet védelembe. Az erős német nyomás miatt a szovjet csapatok 1-5 km-t vonultak vissza. A németek igyekeztek kiszélesíteni az áttörési szakaszt. Elő nap végére a németek Seregélyes irányában 47 km mélységben és 3,5 km széles arcvonalon ékelodtek be a védelembe. Elkeseredett harcok árán elfoglalták Seregélyest.²³⁸ Seregélyestől nyugatra sikerült áttörniük a szovjet fővédővonal első állását (ellenállási terepszakaszát). A védők visszavonultak a második állásba (ellenállási terepszakaszra). Mivel a talaj itt a korábbi esőzések ellenére is alkalmas volt a páncélosok úton kívüli alkalmazására, a szovjet 26. hds. parancsnoksága elrendelte, hogy az éjszaka folyamán a 36. gd.löv.ho. vonuljon vissza a kedvezőbb második védővonalba.²³⁹

A hadtest jobbszárnyán – a Szabadbattyán körzetéből – induló 1. pc.ho. támadott a 356. gy.ho. részeivel együttműködve. A hadosztályt egy 2 km-es terepszakaszra összevont három páncélos-tüzérezred és egy sorozatvédő ezred támogatta tüzeivel. A tüzérségi tuzelokészítés és a roham tuzkísérése hatásosnak bizonyult. A támadók súlyos harcok után délelőtt 10 órára betörték a szovjet 1. gd.mege.k. Védelmébe és áttörték annak első állását. Ennek következtében a szomszédos 155. löv.ho. is visszavonulni volt kénytelen. A hadtest támadókének csúcsát az 1. pc.ho. képezi. A 3. pc.ho. a követő lépcsőben helyezkedett el. Az 1. pc.ho. „Bradel” harccsoportja benyomult Seregélyesre. A helység harcban német harcokosok nem tudtak részt venni, mert a szovjetek felrobbantották a településtől ÉNy-ra található vasúti hidat. A páncélosok csak annak helyreállítása után, másnap tudták követni a páncélozott járműveikről szállt páncélgránátosokat. A támadók a településtől ÉÉK-re húzódó, szoloültvényekkel borított magaslatok előtt erős páncélelhárító tuzbe ütköztek. Az itt létrehozott szovjet PETP-ot a német tüzérség hiába verette tüzeivel, a támadás elakadt. A nap végére a III. pc.hdt. 25 km szélességben és 10 km mélységben tört be a szovjet védelembe. Ezzel kijutott a szovjet hadtest második védővonal mélységébe.²⁴⁰

²³⁷ Weidinger, Otto: Division des Reich (továbbiakban: Reich), Band V, 2. kiadás., Nation Europa Verlag, Coburg, 1999, 441.o.; Rebenitsch, Ernst: Zum Kaukasus und zu den Tauern (továbbiakban: **Rebenitsch**), Verband 23.pz.div., Esslingen a.N. 1963, 484.o. – a 23. pc.ho. eroit kivonták védelmi állásaiból, és mint „Balck” SCS tartalékát Aba körzetébe irányították összpontosítási körletbe. Dettmer F.- Lamprecht K.- Schimak A.: Die 44. Infanterie Division (továbbiakban: **HuD**), Verlag Austria Press, Wien 1969, 340.o.; Fürbringer, Herbert: 9.SS-Panzer-Division „Hohenstaufen” (továbbiakban: **HS**), Editions Heimdal, Bayeux 1998, 508.o.

²³⁸ Tagesmeldungen 124-125. felvételek – A délután folyamán mintegy 70 Il-2 és 20 vadászgép támadta a III. pc.hdt. eroit; Balatoni csata 179.o.; Minaszjan 111.o.

²³⁹ Dunántúl 226.o.

²⁴⁰ Stoves, Rolf: 1. Panzer-Division 1935-1945 (továbbiakban: **Stoves**), Verlag Hans-Henning Podzun, Bad Nauheim, e.n., 748-749.o.; Schmidt, Gerhard: Panzer-Artillerie-Regiments 73 (továbbiakban: **Schmidt**), Walter Boettcher Verlag, Bremen 1965, 192-193.o.; Dunántúl 217-218.o.; Richter, Günter: Geschichte der 3. Panzer-Division (továbbiakban: **3. pc.ho.**), Traditionsverband der 3. Pz.Div., Berlin 1967, 466.o.

A keletkezett rés lezárására a 3. UF parancsnoksága megkezdte tartalékainak elorevonását. A Sárvíz-csatorna és Velencei-tó közötti arcvonalszakasz védelmét az eddig eroinek zömével második lépcsoben elhelyezkedo 27. hds.-re bízta. Az addig a 26. hds. tartalékában lévo 21. löv.ho.-t alárendelték a 30. löv.hdt.-nek. A 18. hk.hdt. 110. és 170. hk.dd.-ait Seregélyes-DK térségében lesállításba rendelték és ugyancsak a körzetbe rendelték a 3. gd.ltd.ho.-t. Az 1. gd.g.hdt. részei is lesállításokat készített el Sárkeresztúr körzetében. A 33. löv.hdt. Dunaföldvár térségében gyülekeztette csapatait. A 4. gd.hds. állományából három páncéltörö tüzezredet rendeltek tuzszakaszra a Velencei-tótól délre eso térségben.²⁴¹

5.2. Március 07.

Idojárás: A legmagasabb nappali homérséklet +4 C⁰ körül alakult. Változóan felhos égbolt mellett idonként kisebb hózáporok alakultak ki. A szél estére megélnkült, a felhözet felszakadozott és a homérséklet csökkenet. A terep és az utak teljesen felázta nap közben. Légi helyzet: Egész nap folytak a szovjet csatarepülőgép-bevetések. Az idájárásjavulást kihasználva a német csatarepülőgépek foként a II. SS-pc.hdt. sávjában kerültek alkalmazásra délután.²⁴²

Március 7-én a német csapatok fokozták erofeszítéseiket a Dunához való áttörés érdekében. Az OKH elégedetlenségét fejezte ki az elso napi csekély eredmények miatt. A szovjet 26. hds. sávjában a németek közel tízezrednyi gyalogsággal és több mint 170 páncélossal, valamint eros légi támogatással próbálták elérni céljukat. A 3. UF parancsnoksága a támadás erejének és irányának tisztázódása függvényében manoverezta tartalékait, sőt a kevésbé támadott arcvonalszakaszról egyes kötelékeket is kivont. A saját 17. lé.hds. repülőcsapásai mellett a 2. UF-nak alárendeltségében harcoló 5. lé.hds. is bevetésekkel támogatta a védok harcát. A német áttörési kísérlet egyelőre nem tudott kívánt eredményt felmutatni.²⁴³

A 6. (SS)-pc.hds jobbszárnyán támadó német I. lov.hdt. 4. lov.ho.-a semmilyen komolyabb harctevékenységet nem fejtett ki. A tole balra tevékenykedo 3. lov.ho. délelött 9 órára áttörte a szovjet védelem elso állását és súlyos helység harcban elfoglalta végre Ágostonpusztát. A visszavonuló szovjet csapatok századereju, páncélosokkal támogatott ellenlökésekkel igyekeztek lassítani a német elorenymulást. A német támadás miatt a déli órákra így is az Enying–Feketepusztá terepszakaszon kiépített második védelmi terepszakaszra szorultak vissza. Ott a német támadás idolegesen elakadt és csak este nyolckor folytatódott.²⁴⁴

Az I. SS-pc.hdt. két páncéloshadosztálya elkeseredett harcok és újabb páncélos kötelékeik ütközetbe vetése után sem tudtak teljes áttörést kierszakolni a nap folyamán, de mélyebben hatoltak be a szovjet védelembe.

12. SS-HJ pc.ho. felújította elozo nap elakadt támadását. A hadosztály jobbszárnyán támadó 25. SS-pc.gr.e.-re épülő HCS azonban nem tudott eljutni még az Enyingtól K-re fekvő Feketepusztáig sem. Támadása a településtől É-ra elakadt védok eros tüzeben. A balszárnyon támadó 26. SS-pc.gr.e. HCS-ja a nap folyamán többször is felújított támadásokkal Pálmajoron (Kálóztól DNy-ra) keresztül egészen Aranyospusztá É-i (Dégtől É-ra) térségéig nyomult elore. Ott viszont a HCS páncélosok és lövészpáncélosok által támogatott támadása kifulladt és az elért terepszakaszról a jobbszárnya felöl érkezo szovjet ellenlökéseket kellett elhárítania. A

²⁴¹ Hadművészet 85.o.; Balatoni csata 180.o.; Keleti hadszíntér 174.o.

²⁴² Maier 215.o. –

²⁴³ KTB 7214178.-7214190. felvételek; Hadművészet 85.o.; Borus 80.o.

²⁴⁴ Balatoni csata 180.o.

szovjet ellenlökések elhárításából alaposan kivették részüket a támogató harckocsik és a hadosztálytüzérség három 15 cm-es „Grille” öj.lg.-e.²⁴⁵

Az 1. SS-LAH pc.ho. Káloz Ny-i térségében az Ödönpusztá–Külmajor terepszakaszig jutott előre. Keskeny sávban sikerült leküzdenie a szovjet védelem fővédővét és miután a „Peiper” pc.csop. elérte a Káloz–Simontornya országutat, ahol D-i szárnybiztosítás mellett északnak fordult és dél körül betört Kálozra. Heves harcok árán rövidesen birtokba vették a települést. Közben Soponyán is utcai harcok folytak. A bekerített szovjet erők egy részének sikerült K-i irányba kitörniük és átkelniük a Sárvíz-csatornán.²⁴⁶

A siker kifejlesztése érdekében a 12. SS-HJ pc.ho. és az 1. SS-LAH pc.ho. közötti résben ütközetbe vetették a 23. pc.ho. egyes részeit, amelyek Káloztól DNy-ra törtek előre. A szovjet 68. gd.löv.ho. kénytelen volt megkezdeni visszavonulását a Sárvíz-csatorna keleti partjára. A szovjetek válaszként Mezoszilás–Simontornya–Ozora térségbe vontak össze az 5. gd.löv.hdt. zömét, valamint a 208. öj.tü.dd. két ezredét is.²⁴⁷

A II. SS-pc.hdt. jobbszárnyán támadó 44. HuD bir.gr.ho. a március 07-re virradó éjszaka folyamán áttörte a szovjet védelem fővédővét (első védelmi terepszakaszát) a Sárvíz-csatorna és a Székesfehérvár–Sárkeresztúr vasútvonal közötti szakaszán. A hadosztály eroi Aba-ÉNy 3 km térségében emelkedő magaslatokig küzdöttek előre magukat megközelítették a második védőövet (ellenállási terepszakaszt). Toluk balra a 2. SS-DR pc.ho. egyik HCS-ja nyomult előre az Aba–Sárosd országútig.²⁴⁸

Miután március 07-én reggelre a 36. gd.löv.ho. visszavonult a hadtest második védőövébe (védelmi terepszakaszára), a II. SS-pc.hdt. balszárnyán reggel 8-9 óra között támadásra lendülő 9. SS-HS pc.ho. részei páncélos támogatás mellett áttörték a már csaknem teljesen üres fővédőövet a Seregélyestől DNy-ra fekvő Pálinkaházpusztánál. A hadosztály balszárnyán sikerült felvenni az összeköttetést a III. pc.hdt. eroivel, akik előző nap hídfőt foglaltak a Sárvíz-csatorna Ny-i partján. A 9. SS-HS pc.ho. folytatta az elorenymulást déli irányba. A jobbszárnyon gyorsabban előretörő részei szorosan együttműködtek a 2. SS-DR pc.ho. részeivel és estig harcoltak a Seregélyestől DNy 3 km-re emelkedő, erosen védett magaslatért. A harcokat foként a páncélgránátosoknak kellett megvívniuk, mert az őket támogató páncélosok csak korlátozottan fértek el az egyetlen szilárd burkolatú úton. A hadosztály pc.lé.tü.o.-jának három ütege Börgöndön települt.²⁴⁹

A 2. SS-pc.ho. sávjában a 2. SS-pc.e. élén haladó harcfelderítő kötelékének két páncélosa egyszer csak mocsaras területre futott, ahol toronyig merültek el. A páncélosoktól balra hajnali 05-tól a 3. SS-pc.gr.e. támadott tüzérségi elokészítés és elozetes felderítés nélkül. A szovjetek már várták őket. Az előző napiakhoz képest hirtelen megromlott talajviszonyok, a kiterjedt aknamezok, valamint az oldalazó tüzre berendezett szovjet reteszállások és PÉTP-ok miatt a támadás nagyon lassan haladt és csak egy 6 km mélységű beékelődést sikerült kialakítani a szovjet védelemben. A támadók csupán estére tudták megközelíteni a szovjetek második védelmi övét a Sárosdtól ÉNy-ra fekvő Szárnyasmajornál.²⁵⁰

Reggel 07 órától a III. pc.hdt sávjában az 509. n.pc.o. 26 db Tiger B nehéz-harckocsijának támogatása mellett az 1. pc.ho. 1. pc.gr.e.-e Seregélyes és zakkeleti térségében a vasútállomás és Szerecsenpuszta között támadta a szovjet fővédőv második és harmadik állásait. A védelem megszilárdítása érdekében friss lövészalakulatok mellett a szovjetek páncélosokat is bevetettek. Már éjszaka is súlyos harcok folytak a

²⁴⁵ HJ 497.o.; Szvirin 58.o.; Maier 216.o.; WSS Magyarországon 285.o.

²⁴⁶ WSS Magyarországon 105.o.

²⁴⁷ Leibstandarte 265.o.; Keleti hadszíntér 175.o.; Balatoni csata 180.o.; Borus 81.o.

²⁴⁸ Reich 443.o.; HuD 340.o.

²⁴⁹ WSS Magyarországon 264.o.

²⁵⁰ Reich 443.o.; Keleti hadszíntér 175.o.; HS 508.o.

seregélyesi temetőnél. A német tüzérség két szovjet páncélos és gyülekező gyalogság megsemmisítéséről tett jelentést. A német csapatok napközben sem nagyon jutottak túl a település K-i szélénél.²⁵¹

A szovjet vezetés megkezdte eroinek manovereztetését és tartalékainak előrevonását. Így próbált nagy erosuruséget létrehozni a legkritikusabb arcvonalszakaszokon. A 4. gd.hds. második lépcsőjében elhelyezkedő 31. gd.löv.hdt. feladatul kapta, hogy készüljön fel a német előretörés megakadályozására Velencétől K-re. Az eddig a 27. hds. második lépcsőjében elhelyezkedő 33. löv.hdt.-nek partot kellett váltania a Duna Ny-i oldalára, hogy a 26. hds. alárendeltségében harcoljon tovább.²⁵²

A 3. UF adatai szerint a német támadók a támadás első két napja alatt mintegy 4000 katonát és 100 páncélost veszítettek.²⁵³

5.3. Március 08.

Időjárás: A hőmérséklet nap közben is 0 C⁰ alatt maradt. Változóan felhős égbolt, párás levegő, kisebb helyi hózáporok és havas eső volt a jellemző. Az utak járhatósága az esti fagy következtében korareggel némileg jobb volt, de később ismét rosszabbá vált. Légi helyzet: A támadó csoportosítás felett erős szovjet légi tevékenység volt megfigyelhető, különösen Seregélyes térségében. Éjszaka a szovjet légierő Lepsénynél hajtott végre zavaró támadásokat. Nagybajom és Székesfehérvár ellen két alkalommal is légi támadást hajtottak végre. A komáromi hidat négy amerikai bombázó támadta és ennek következtében a híd részleges sérüléseket szenvedett. A „Dél” HDSCS felett 400 amerikai bombázó repült át. A német 4. légi flotta csak súlypontoszerűen tudta támogatni a 6. (SS-)pc.hds. eroit mintegy 230 bevetéssel. A németek 15 szovjet repülőgépet lelőését jelentették. A Sárvíz-csatornától K-re, É-i irányba előrevonásra kerülő szovjet oszlopokat 70 éjszakai bevetés során támadták a német légierő gépei.²⁵⁴

Március 08-án a 6. (SS-)pc.hds. már a követő eroinek egy részét is ütközetbe vetette. Különösen a Velencei-tótól délre alakult ki a szovjetek számára kedvezőtlen helyzet. A támadó német csapatok igyekeztek kimélyíteni az előző napi sikert és a nap végére 13 km-re mélyítette ki az betörést. Áttörték a fővédővonal állásait és beékelődtek a második övbe is. A németek nagy erőkkel összpontosítottak a Balaton és Sárvíz-csatorna közötti sávban. A csatornától Ny-ra 11 km-t nyomultak előre és az áttörési szakaszt 25-27 km-re szélesítették ki.²⁵⁵

A nap folyamán az I. lov.hdt. két lovashadosztálya megtorpant a szovjet védelem fővédővonalának második állásai előtt. Az áttörés nem sikerült. A hadtest eroi hiába próbálkoztak éjszakai támadással, az is eredménytelen maradt.²⁵⁶

Az I. SS-pc.hdt. egész napos elkeseredett harcok árán a Dég–Lajoskomárom közötti második védőövbe szorította vissza a szovjet 233. löv.ho.-t. A hadtest jobbszárnyán továbbra is a 12. SS-HJ pc.ho. részei támadtak Dég irányába. Súlyos harcok árán Pinkópusztán (Détől ÉNy-ra) keresztül este a páncélosokkal és lövészpáncélosokkal támogatott támadás Dég-Ny 3 km térségéig jutott. A HCS átlépte a Dég-Enying országutat. A Dég-DK 4 km-re fekvő magaslatokat elérte – a hadosztály balszárnyán támadó – 26. SS-pc.gr.e.-nek szovjet

²⁵¹ Tagesmeldungen 133. felvétel; Morgenmeldung 40. felvétel; Stoves 749.o.; Dunántúl 220.o.

²⁵² Minaszjan 111.o.

²⁵³ Tagesmeldungen 133. felvétel; Keleti hadszíntér 175.o.

²⁵⁴ Maier 218.o.; Morgenmeldung 42.o.

²⁵⁵ Minaszjan 111.o.

²⁵⁶ Keleti hadszíntér 175.o.

ellenlökéseket kellett elhárítaniuk. A szovjet csatarepülők egyik támadása során az ezred parancsnoka is halálosan megsebesült.²⁵⁷

A Pinkóczpusztától (Dégtől ÉNy-ra) K 2 km-re fekvő egyik útkeresztezodés védelmére erős szovjet PETP-ot alakítottak ki. Mivel ez akadályozta a másnapra Dég ellen tervezett támadást, a német vezetés úgy döntött, hogy az éjszaka sötétjét kihasználva felszámolja a szovjet támpontot. Ennek érdekében a 12. SS-HJ pc.ho. egy ideiglenes HCS-ot hozott létre, amelynek gerincét az 560. n.pc.vad.o., a 12/II. SS-pc.o. és a 12. SS-pc.f.o. összesen kb. 40 db páncélosa jelentette. A támadás éjjélkor indult Antalmajor irányába. 05 órára már csak 9 páncélos és néhány lövészpáncélos ért el a célig.²⁵⁸

A németek főként a hadtest balszárnyán támadó 1. SS-LAH pc.ho. irányában erősítették meg a támadó kötelékeket. Sávjába irányították a német 23. pc.ho. több alárendeltjét. A támadó csoportosításnak a Dég–Nagyhörscökpuszta (Káloz D) terepszakasról kellett Simontornya irányába támadnia, majd a támadás irányát megváltoztatva Dunaföldvárnál kellett volna elérnie a Dunát. A támadást csak délután tudták felújítani. A hadosztály jobbszárnyán támadó 2. SS-pc.gr.e. HCS-ja Káloztól D-i irányba nyomult előre és estére elfoglalta Nagyhörscökpusztát. A hadosztály páncéloscsoportja az este folyamán csatlakozott a támadó ékhez. A balszárnyon az 1. SS-pc.gr.e. zászlóaljainak a nap végére sikerült befejezniük a Soponyán bekerítésben maradt szovjet erők felszámolását, míg Kálozt a 2. SS-pc.gr.e. zászlóaljai tisztították meg.²⁵⁹

A 30. löv.hdt. 68. gd.löv.ho.-a kénytelen volt kitérni a támadás elöl és visszavonulni a Sárvíz-csatorna keleti partjára, ahol a Jenofalva (Káloz-DK) térségében kiépített második védoövben rendezkedett be további védelemre.²⁶⁰ A 23. pc.ho. részei lassan folytatták a délnyugati irányú elorenyomulásukat.²⁶¹

A II. SS-pc.hdt. hadmuvelleti felépítésének balszárnyán reggel 07-tól a 9. SS-HS pc.ho. támadott Belsobáránd (Seregélyestől Ny-ra)–Sárosd irányba. A szovjet második védoöv Seregélyes–D–Öreg-hegy (Seregélyestől Dre)–Szárnyasmajor (Sárosdtól ÉNy-ra) közti szakasza ellen indított rohama elakadt az erős elhárító tüzben Sárosdtól Ny-ra. Együttműködve a jobbszárnyon támadó 44. HuD bir.gr.ho. részeivel sikerült visszaszorítaniuk a szovjet 30. löv.hdt. 36. gd.löv.ho.-ának első lépcsőjében védo eróket egy közel másfél kilométeres szélességben, de a második védoöv áttörését nem sikerült kieroszakolniuk. Este 19-kor a két hadosztály ismét támadással próbálkozott, de csak egy magaslatot tudtak elfoglalni Sárosdtól ÉNy-ra. A 44. HuD bir.gr.- és a 9. SS-HS pc.ho. támadása az erős szovjet elhárító tüzben elakadt. Az elszenvedett veszteségek miatt a hadosztályok ideiglenesen védelembe kényszerültek.²⁶²

A hadtest balszárnyán a Seregélyes–Sárosd általános irányban 07 órakor bevetették a 2. SS-DR pc.ho. egyik harckocsikkal támogatott harccsoportját. A HCS a sárban és a szovjetek lesállításban lévő páncélosainak aknamezokkal összehangolt, szervezett tüzeiben elakadt.²⁶³ A délután 13-kor indított második támadásuk sem járt eredménnyel. Később a Sárkeresztúr

²⁵⁷ Tagesmeldungen 138. felvétel; HJ 497.o. – Sturmabführer Kostenbader; WSS Magyarországon 286.o.

²⁵⁸ HJ 497.o.; WSS Magyarországon 286.o.,

²⁵⁹ Tagesmeldungen 138. felvétel; Leibstandarte 268.o.; Keleti hadszíntér 175.o. – Az 1. SS-pc.e. alárendeltségében harcoló 501. SS-n.pc.o. 31 db hadrafogható Tiger B harckocsival és Flakpanzer IV légvédelmi páncélossal, valamint kilenc lövészpáncélossal rendelkezett.

²⁶⁰ Balatoni csata, 185.o.

²⁶¹ Dunántúl 230.o.

²⁶² HuD 340.o.; HS 509.o.

²⁶³ Reich 442.o.; Keleti hadszíntér 175.o.

vasútállomás körzetében indított támadásuk során sikerült egy 7-800 m széles harcászati jelentőségu beékelodést elérniük, amit minden erovel igyekeztek kiszélesíteni.²⁶⁴

A III. pc.hdt. sávjában a szovjet csapatok szívós ellenállása és a nagy sár ellenére a német támadóék lassan közeledett a Dunához. A 356. gy.ho. egyik rohamcsoportjának a hajnali szürkületben sikerült sértetlenül birtokba vennie a fontos Éi vasúti hidat. A hadtest jelentése szerint az éjszakai harcok során négy szovjet harckocsit és egy önjáró löveget semmisítettek meg. A támadás Seregélyestől K-re, mintegy 1,5 km mélységig tért nyert, de áttörést nem tudtak kierszakolni. Ebben nagy szerepet játszottak a szovjet tüzérség és csatarepülok koncentrált csapásai. A tömeges német páncélos támadás elhárításába be kellett vonni a szovjet légvédelmi tüzérséget is. A nap folyamán a szovjet 306. csat.rep.ho. kötelékei folyamatosan támadták a német csapatokat.²⁶⁵

5.4. Március 09.

Idojárás: Éjszakai fagyok után nappal 0 C⁰ felé emelkedett a homérséklet. Változóan felhos égbolt, szeles ido volt a jellemzo. Helyi hózáporok alakultak ki. A szilárd burkolattal nem rendelkezo utak járhatósága valamit javult. Légi helyzet: Az éjszakai rossz idojárás miatt csak igen kevés német éjszakai bevetést hajtottak végre. A szovjet légiero foként a Balaton és a Velencei-tó közötti térségben csata- és vadászrepülőgépekkel támadta a német csapatokat. A ném. 4. légi flotta az idojárásjavulást megvárva, csak déltől hajtott végre bevetéseket. Foként a saját támadó ékei elotti szovjet védelmet Dég–Sárkeresztúr térségében, míg az ellenség elorevonás alatt álló csapatait Simontornya–Cece térségében támadta kb. 330 bevetéssel. A németek 19 szovjet repülőgép lelövését és 13 másik repülőgép megrongálását jelentették.²⁶⁶

Március 09-én csak az I. lov.hdt. sávjában csak a balszámyon támadó 3. lov.ho. tudott némi sikert elérni. Délelőtt 9,15-kor átlépték a Dég–Enying muutat. Elorenyomulásuk során több hadifoglyot és nehézfegyvereket zsákmányoltak. Délután a Mezőkormáromtól ÉNy-ra húzódo magaslatokig nyomult elore azzal a céllal, hogy a Sió-csatornánál felvegyék az összeköttetést az I. SS-pc.hdt. eroivel. A nap végére Pusztaszentmihályfa körzetében megközelítették a Sió-csatornát. A 4. lov.ho. a Balatonvilágos–Balatonbozsok közé eso támadási sávjában délelőtt nem került sor jelentosebb harctevékenységre. Délután a 4. lov.ho. felújította támadását Enying irányába és 15,30-kor betört a településre.²⁶⁷

Az I. SS-pc.hdt. a nap kezdetekor Enying–Dég térségében harcolt. A nap során teljes egészében a hadtest alárendeltségébe került a 23. pc.ho.. A hadtest jobbszámyán támadó 12. SS-HJ pc.ho. nem tudott áttörést kierszakolni a szovjet 74. és 66. löv.ho.-okkal szemben. A reggeli köd leple alatt két páncélgránátos ezredének részei és a páncélos csoportja támadásra lendült Dég irányába. A települést mintegy 12 SZU-100 önjáró löveggel megerosített gyalogság védte. A szovjet páncélosok közül többet is kilottek és megtisztították a helységet. A támadást folytatták Mezőszilas irányába. Nehezen leküzdhető, kiterjedt aknamezokrol és nagyon rossz terepviszonyokról tettek jelentést. Több harckocsit is ki kellett vontatni a sárból. A harcok a nap végén még mindig csak az Enying–Dég országúttól Dre, Paulamajor-D (Enyingtől DK-re)–Középbogárdpuszta (Dégtől

²⁶⁴ KTB 7214191.– 7214208. felvételek; Hadművészet 86.o.

²⁶⁵ Tagesmeldung 138. felvétel; Morgenmeldung 46.o.; Leibstandarte 270.o.; Dunántúl 220.o.; Stoves 749.o.; 3. pc.ho. – 476.o.

²⁶⁶ Maier 221.o.

²⁶⁷ Tagesmeldung 147. felvétel; Maier 222.o.

DNy-ra) körzetében folytak, miközben a hadosztálynak Ozoráig kellett volna eloretörnne. A hadosztály páncélosai délután Dégtől DK-re tévedésből kilotték a 23. pc.ho. három Jagdpanzer IV vadászpáncélosát.²⁶⁸

Az 1. SS-LAH pc.ho. kora reggel Dég térségében áttörte a hadtest második védoövében védo szovjet 233. löv.ho. első védelmi állását (terepszakaszát) és benyomult a településre. A nap folyamán igyekezett minél jobban kifejleszteni a sikert DK-i irányba, amiben az idoközben javuló terepviszonyok segítették. Itt ismét alkalmazhatta a páncélos hadviselés korábban már jól bevált formáit. A hadosztály jobb szárnyán támadó „Peiper” HCS-ot csak a Jánosházpuszta (Simontornyától É-ra) körüli magaslatokon kiépített szovjet páncélelhárító állásrendszer tudta megállítani, amelyet a Sió-csatorna déli oldaláról lott tüzérségi zárótűzzel is támogattak.²⁶⁹

A Káloztól délre fekvő Nagyhörccsőkpuszta körzetében ütközetbe vetették a balszárnyon támadó 1. SS. pc.gr.e. HCS-jának megerősítésére a követő lépcsőben lévő 23. pc.ho. újabb kötelékeit. A német páncélosok a Sárvíz-csatorna Ny-i partján támadtak Simontornya irányába. A velük szemben a szov. 135. löv.hdt. 233. és 236. löv.ho.-ainak részei védtek, amelyek fokozatosan kiszorultak állásaikból. A német páncélosok többszöri nekifutásra a Dégtől ÉK-re fekvő Antalmajornál keskeny szakaszon áttörték a szovjet második védelmi övet, amely mögött azonban már felvonulóban volt Simontornya-D térségében az 5. gd.löv.hdt., valamint a 208. és 209. öj.tü.dd. A támadók a Mezoszilastól ÉK-re fekvő Huszárpuszta és a Sáregrestől ÉNy-ra fekvő Fánccpuszta közötti terepszakaszon ismét szilárd ellenállásba ütköztek. Az ellenállást letörve, sietve folytatták elorenyomulásukat DK-i irányba. Huszárpuszta és Fánccpuszta térségében még a sötétedés beállta után is folytak a harcok a visszamaradt szovjet erőkkel. Sáregrestől észak 2 km-re a 33. löv.hdt. eroi, együtt a hátsó védelmi terepszakaszon tuzszakaszt foglaló 208. és 209. öj.tü.dd.-ok SZU-100 típusú páncélosaival végül elreteszték a német támadást.²⁷⁰

Csak további másfél órás heves küzdelem és a 23. pc.ho. második lépcsőjének (126. pc.gr.e.) harcbavetése után sikerült folytatni az elorenyomulást és a szovjet csapatokat visszavetni a Sáregres–Simontornya közti vasútvonal mögé. Az adott szakaszon a német támadás elakadt. A Sáregrest körkörösén védo szovjet 202. és 337. löv.ho.-k csapatai sorra verték vissza a 23. pc.ho. támadásait. A 23. pc.e. harckocsijai a nap végére mégis 1,5 km-re tudták megközelíteni Simontornyát. Az I. SS-pc.hdt. hirtelen felgyorsuló elorenyomulás miatt 20 km hosszúságúra megnyúlt bal szárnyának fedezésére a 6. (SS-)pc.hds. parancsnoka Dég térségébe vonta előre a 403. np.tü.hdt.-t, amely ezáltal a hadtest balszárnyán támadó II. SS-pc.hdt. tevékenységét is tudta támogatni.

Noha az I. SS-pc.hdt. hadtest négy nap alatt végrehajtott 12 km-es elorenyomulás után – valamennyi tartalékának felhasználásával – áttörte a szov. 135. löv.hdt. védelmét és 9-én estére kijutott a hadmuveleti mélységbe, de a bevetett szovjet tartalékoknak köszönhetően a harcászati sikert itt sem sikerült hadmuveleti szintű sikerré kifejleszteni. A harcászati áttörés annak ellenére is sikerült, hogy kezdetben a páncélosok nyújtotta támogatás elégtelen volt és ennek következtében a harc terhe a gyalogságra és a muszáki csapatokra maradt. Az eredmény fényét viszont tompítja a tény, hogy ez egyben idoveszteséget is jelentett, ami megakadályozta a hadmuveleti sikert.²⁷¹

A II. SS-pc.hdt. csapatai a nap során komoly saját veszteségek ellenére sem tudtak jelentős sikereket elérni. Tovább folytatták a küzdelmet a szovjet védelem második védoövének áttörését célozva. A siker érdekében

²⁶⁸ HJ 498-499.o.; Maier 222-223.o.; Rebentisch 487.o.

²⁶⁹ Leibstandarte 270-271.o.; Maier 222.o.

²⁷⁰ Maier 222.o.; Keleti hadszíntér 176.o.; Minaszjan 112.o.; Rebentisch 486.o.

²⁷¹ Maier 223-224.o.

kezdeményezték a támadás súlypontjának áthelyezését, amelytol az elorenyomulás felgyorsulását várták.²⁷² Ennek érdekében reggel 05-kor rövid tüzérségi tuzelokészítés után a megtorpant 44. HuD bir.gr.ho és 9. SS-HS pc.ho. között ütközetbe vették a 2. SS-DR pc.ho. foeroit. Különösen a Sárosdtól Ny-ra fekvő Csillagmajor körzetében folytak súlyos harcok az ott elhelyezkedő magaslatok birtoklásáért. Mivel az elorenyomuló csapatok jobb szárnya nyitva állt, ezért az elfoglalt szovjet állásokban a 3. SS-pc.gr.e. eroi rendezkedtek be szárnybiztosítási feladattal.²⁷³

A balszárnyon támadó német erők elorenyomulását megakadályozta az észak felől kapott erős páncélelhárító tüz, amelynek következtében több páncélost is vesztek. Csillagmajor többször is gazdát cserélt, és a nap végén a szovjetek kezén maradt. Dél körül az egyik szovjet ellenökés „megkontrázásakor” a hadosztály mintegy 40 páncélosból álló „Der Führer” páncélozott harccsoportja Sárosdtól ÉNy-ra egy keskeny, 1,5 km-es szakaszon áttörte a szovjet második védőövet és 5 km-es elorenyomulás után kijutott a hadmuvelleti mélységbe. A támadó csoportosítás 17 órára elérte Heinrichmajor–Feketemajor (Sárosdtól DNy-ra) körzetét, ami ideális kiinduló állásait képezte a további elorenyomulásnak. A páncéloscsoporttal szemben védő szovjet 104. löv.e. a Sárosd és Jakabszállás közti reteszállásba vonult vissza. A délelőtt folyamán az első vonalban harcoló 3. SS-pc.gr.e. harcálláspontján látogatást tévo hadosztályparancsnok – Ostendorff SS-Gruppenführer – tüzérségi találat következtében súlyosan megsebesült.²⁷⁴

A hadtest bal szárnyán – Sárosdtól Ny-ra és Seregélyestől D-re – harcoló 9. SS-HS pc.ho.-nak a nap során több, páncélosokkal támogatott szovjet ellenökést kellett elhárítania. Egy ilyen ellenökés során a szovjetek ideiglenesen visszafoglalták a Sárosd-Ny 3 km-re elhelyezkedő magaslatot, amelyet a németek előző este foglaltak el. A felújított német támadás viszont 16 óra körül némi teret nyert Sárosd DNy-i térségében, ott viszont kifulladt.²⁷⁵

A III. pc.hdt. tovább erőltette a szovjet fővédőv áttörését a Dinnyés és Seregélyes közötti arcvonalszakaszon. Az 509. n.pc.o.-lyal megerősített 1. pc.ho. részei Seregélyestől északra betörték a szovjet fővédőv második ellenállási terepszakaszának mélységébe. A szovjetek a légierőt hívták segítségül. A 187. csat.rep.e. súlyos csapást mért a támadókra és megsemmisítette az 1. pc.ho. harcálláspontját is. A sötétség beálltával végre sikerült helyreállítani a Seregélyestől Ny-ra lévő vasúti hidat, így a javult az utánpótlás és a 3. pc.ho. is megkezdhetette átkelését, miközben harcálláspontja Szabadbattyánra települt.²⁷⁶

A 3. UF parancsnoka a Velencei-tótól délre kialakult helyzetet különösen nehéznek ítélte meg. A szovjet csapatok visszavonulása miatt a Sárvíz-csatorna és Sárkeresztúr közötti terepszakaszon egy lyuk keletkezett, amelyet a németek igyekeztek minél gyorsabban kiszélesíteni.²⁷⁷ Tolbuhin marsall csapatainak átcsoportosításával párhuzamosan módosította a térségben védő 27. és 26. hds.-k védelmi sávját és feladataikat. A sávhatár az együttműködés és vezetés egyszerűsítése érdekében a Sárvíz-csatorna vonala lett. A csatorna és a Balaton közötti arcvonal védelmét a 26. hds. kapta feladatul. Ennek érdekében több köteléket át-alárendeltek a 26. hds.-nek. Így például a korábban a 27. hds.-hez tartozó 35. gd.löv.hdt. eroi szállták meg a 26. hds. második

²⁷² BA/MA: RH2/1998 OKH/GenStH – Fernschreiben – HGr Süd im Febr-März 1945 – Tagesmeldung – Feindlage, 30-31. felvételek

²⁷³ Morgenmeldung 43. felvétel; Tagesmeldungen 147. felvétel; Keleti hadszíntér 175.o.; Dunántúl 228.o.; Reich 444.o.; WSS Magyarországon 127.o.; HS 510.o

²⁷⁴ Dunántúl 228.o.; WSS Magyarországon 127.o.; Reich 444.o. – Ostendorff tábornok 1945. május 1-én a Bad Ausseeban települt tábori kórházban belehalt sebesülésébe.

²⁷⁵ Keleti hadszíntér 175.o.; WSS Magyarországon 265.o.

²⁷⁶ Maier 223.o.; Stoves 749.o.; 3. pc.ho. 476.o.

²⁷⁷ Maier 219.o.

védoövét. A 33. löv.hdt. már elozo nap parancsot kapott az át-alárendelésre. A legveszélyeztetettebb arcvonalszakaszra irányították a 208. és 209. öj.tü.dd.-t, egy harcokocsiezredet és két páncéltörő tüzérezredet.²⁷⁸

A Velencei-tó és a Sárvíz-csatorna közötti védelemért a 27. hds. parancsnoka lett a felelos. A 4. gd.hds.-tol át-alárendelésre került neki az 1. mege.k. védosávjával együtt, a 26. hds.-tol a 30. löv.hdt., valamint visszakarta a 33. löv.hdt. 206. löv.ho.-át is. A hadsereg védoövében vonult fel a 18. hk.hdt. 75 db páncélossal, a 23. hk.hdt. 28 db páncélossal, és az 1. gd.g.hdt. 66 db páncélossal, valamint a 207. öj.tü.dd. 63 SZU-100 páncélosával. Seregélyestol Kre a szovjetek egy 160 lövegbol és aknavetobol álló tüzércsoportot (TÜCS) hoztak létre. Ezekkel a lépésekkel sikerült fokozni a védelem szilárdságát, az erok szükséglet szerinti elosztásával és foként a vezetés egyszerűsítésével.²⁷⁹ Sárszentágotánál a szovjetek két – zsákmányolt „Hummel” (8 db) önjáró lövegekkel és „Nashorn” (6 db) típusú páncélvadászal felsze relt üteget is harc ba vetettek. Mindkét üteg már másnap megsemmisült a harcokban.²⁸⁰

A 3. UF parancsnoka csaknem minden tartalékát felhasználta már. Új tartalékok képzését megnehezítette, hogy a német támadás arcvonala egyre inkább kiszélesedett és ezáltal egyre kevésbé nyílt lehetőség szovjet csapatok más arcvonalszakaszokról történő átcsoportosítására. A helyzet kezdett kritikussá válni. Tolbuhin marsall azzal a kéréssel fordult a foparancsnoksághoz, hogy engedélyezze az éppen elozo nap alárendeltségébe rendelt, kipihent és feltöltött 9. gd.hds. – amely idoközben már átkelt a Duna nyugati partjára – ütközetbe vetését a védelem megerosítésére. A 3. UF parancsnoka a vezetés folyamatoságára hivatkozva azt is felvetette, hogy érdemes lenne csapataival, de legalábbis a törzsével a Duna K-i oldalára átkelni. A foparancsnokság úgy ítélte meg a helyzetet, hogy erre nincs szükség. Nem engedélyezte a szóban forgó seregest beavatkozását, mert az említett hadsereg ido elotti bevetése veszélyeztette volna a bécsi támadó hadmuvelet sikerét. Ehelyett ismét utasították a 3. UF-ot, hogy végleg állítsa meg a német támadást és március 16-án menjen át támadásba.²⁸¹

Megoldásként a szovjet csapatok további átcsoportosítása maradt, amit kiegészített a 2. UF alárendeltségébe tartozó 5. lé.hds. levegobol nyújtott támogatása. Ugyanakkor a jelentos enyhülésnek köszönhetően a “Sárrét” valóban sártengerré vált. A német páncélosok mozgása egyre inkább csak a muutakra korlátozódott.²⁸²

5.5. Március 10.

²⁷⁸ Keleti hadszíntér 176.o.; Minaszjan 111.o. – Sajnos a szovjet szerzonél nem egyértelműek az át-alárendelések!

²⁷⁹ KTB 7214209-7214224 felvételek, Hadmuvészeti, 87.o.; Balatoni csata, 183.o.; Vihar 72.o.; Minaszjan 111.o. – Minaszjan tévesen a 26. hds. vonatkozásában beszél valamennyi gyorscsapat bevetéséről.

²⁸⁰ Bitva 59-60.o.

²⁸¹ Minaszjan 112.o.; Tyimosenko 303.o. – A Tolbuhin és Sztálin között lezajlott telefonbeszélgetés során már felvetődött, hogy a 9. gd.hds. mellett az akkor még a 2. UF alárendeltségébe tartozó 6. gd.hk.hds.-t is a 3. UF-nak fogják át-alárendelni, ha „szükség lesz rá”. Sztálin ezalatt a bécsi támadó hadmuvelet megindítását értette.

²⁸² Vihar 72.o. – Gosztonyi riportja szerint Dietrich tábornok elrendelte a térségben harcoló Tiger B-k kivonását és arcvonal mögötti gyülekeztetését, mert a csaknem 70 tonnás monstrumokat sorra ejtette foglyul a fellazult talaj. Ezzel szemben a Wolfgang Schneider Tiger im Kampf című munkájában részletesen beszámol a típusal felszerelt 509., 503. (Wehrmacht), és 501. SS- n.p.c.o.-ok további harcáiról is, ami cáfolja a Tiger B-k kivonásának állítását!

Időjárás: A hőmérséklet 0 °C fölé emelkedett napközben. Az általában zárt felhőzet mellett, hóesés és eső is kialakult. Az utak állapota ismét romlott. Légi helyzet: A rossz időjárási viszonyok miatt mindkét oldalról csupán minimális légi felderítést jelentettek.²⁸³

Március 10-én a "Frühlingserwachen" továbbra is csak vontatottan haladt. Ezt részben az egyre rosszabbra forduló időjárással magyarázták, mivel a fagypont körüli hőmérséklet melletti erős havazásban a csapatok mozgása és az utánpótlás is jelentősen lelassult. Ugyanakkor az erósen felázott talaj szinte lehetetlenné tette a páncélosok terepen történő mozgását. A manóverek kizárólag a változó minőségű utakra korlátozódtak. Ilyen körülmények között a II. SS-pc.hdt. és a III. pc.hdt. támadása teljesen elakadt a szovjet védelmi vonalak előtt.²⁸⁴

A ném. I. lov.hdt. azt a parancsot kapta, hogy tekintet nélkül a hátában maradó szovjet csapatok által megszállt helységekre, a lehető leggyorsabban széles terepszakaszon jusson ki a Sió-csatornához és Mezőkomáromtól ÉNy-ra az ellenség által nem várt helyen keljen át a csatornán. A hadtestnek alárendelt m. 25. gy.ho. részei azt a parancsot kapták, hogy Enying elfoglalása után folytassák a támadást Siófok és Balatonszabadi irányába.²⁸⁵

3. lov.ho-a több ponton is kijutott a Sió-csatornához és Enyinget délről átkarolva elfoglalta a településtől Ny-ra húzódnó magaslatokat, ezzel elvágta a legfontosabb szovjet utánpótlási útvonalakat. Ez a manóver hozzájárult ahhoz, hogy a 4. lov.ho és a magyar 25. gy.ho. részei (köztük a 20. ro.tü.o.) hajnalig elhúzódnó utcai harcokban be tudták venni Enyinget. A védő szov. 93. löv.ho. visszaszorult a 104. löv.hdt. védelmi terepszakasz mögé. A 3. és 4. lov.ho. egyik közös harccsoportja Déi irányba indított támadása Mezőkomáromtól Ny-ra elérte a Sió-csatornát. A német-magyar csapatok támadása beleütközött az Dég-Balatonszabadi terepszakaszon mélyen kiépített szovjet védelembe és ott elakadt az este folyamán. A szovjet csapatokat nem sikerült széles sávban a Sió-csatorna D-i oldalára szorítani.²⁸⁶

A Sió-csatornánál kialakult veszélyes helyzet miatt a 3. UF törzse külön felhívta a figyelmet a német hídfoglalás veszélyeire, és elrendelte az átkelésre alkalmas szakaszok tüzéségi lefogását, valamint ellenlökések végrehajtására alkalmas tartalékok létrehozását.²⁸⁷

A Sárvíz-csatornától nyugatra támadó I. SS-pc.hdt. csak kis eredményeket tudott produkálni. A szovjeteknek sikerült Ozoránál, Simontornyánál és Sáregresnél is hídfokot megtartania. Emellett több helyen is a német csapatok hátában maradt szovjet csoportokat kellett felszámolni.

A hadtest jobbszárnyán támadó 12. SS-HJ pc.ho. 1,5 km-re közelítette meg Ozorát. Ugyanakkor nem tudta áttörni a vele szemben védő szovjet 74. löv.ho. védelmét. Viszont 21 óráig sikerült elfoglalnia a szovjet csapatok által elkeseredetten védett Mezőszilast és tovább nyomult Igar-É térségéig. A 25. SS-pc.gr.e. támadását erósen hátráltatta az a tény, hogy a hadosztály jobbszárnya a levegőben lógott.²⁸⁸

Az 1. SS-LAH pc.ho. folytatta támadását a Simontornya és Sáregres körüli szovjet állások ellen. A támadás Igar körzetében elakadt az ott védő szov. 233. és 236. löv.ho. védelmét erősíteni hivatott 209. öj.tü.dd. kb. 60 db SZU-100 öj.lg.-ének és a 22. hk.e. harckocsijainak²⁸⁹ tüzésében. A szovjetek keményen és aktívan

²⁸³ Maier 225.o.

²⁸⁴ Tagesmeldungen 48. felvétel; Maier 224.o., Ivanov 26.o.

²⁸⁵ Tagesmeldungen 48. felvétel; Maier 224.o.

²⁸⁶ Maier 224.o.

²⁸⁷ Maier 224.o.

²⁸⁸ HJ 499.o.; Maier 224.o.; Balatoni csata 192.o.

²⁸⁹ A front tartalékát képező harckocsiezred páncélos-állománya igen vegyes képet mutatott. Többek között T-60-as és T-70-es könnyű harckocsikat, valamint KV-85 típusú harckocsikat is használtak.

védtek mindkét hídfőjüket. Egymás után indították páncélosokkal támogatott ellenlökéseiket a hídfok megtartása érdekében, amelyek létfontosságúak voltak a Cece–Simontornya utánpótlási útvonal fenntartása szempontjából. A védőket jelentős mértékben támogatták a 189. csat.rep.- és a 288. vad.re.e. kötelékei, amelyek komoly csapást mértek a Mezoszilas térségében összpontosuló 1. SS-LAH pc.ho. kötelékeire.²⁹⁰

A 23. pc.ho. részei Sáregres térségében folytatottak helyi jelentőségű harcokat azzal a céllal, hogy tehermentesítsék az 1. SS-LAH pc.o.-t és másnap hídfot foglaljon a Sárvíz-csatorna Ki partján és ezzel felgyorsítsa a balszárnyán harcoló II. SS-pc.hdt. támadását Dunaföldvár és Dunapentele irányába. A 23. pc.ho. csapatainak elorevonása a Sárvíz-csatorna Ny-i oldalán futó úton azonban csak lassan haladt az erős ellenséges tüzési behatás miatt és csak estére érkezett ki Sáregres térségébe. Az eroszakos átkelés megkezdése előtt eloszór még aknákat kellett eltávolítani a csatorna partjáról.²⁹¹

A II. SS-pc.hdt. sávjának jobb szárnyán a 44. HuD bir.gr.ho. részei együttműködve a 2. SS-DR pc.ho. részeivel – mindkét oldal számára veszteség teljes harcok árán – elorenyomultak a Sárkeresztúrtól ÉK-re húzódó szolovidekig. A sikert kihasználva a 2. SS-DR pc.ho. részei a Sárosd–Sárkeresztúr talajútig nyomultak előre, ahonnan több szovjet ellenlökést is visszavertek.²⁹²

A hadtest sávjában a szovjeteknek lehetőségük nyílt újabb átcsoportosításokra és állásaik tökéletesítésére. Több helyen is próbálták magukhoz ragadni a harcászati kezdeményezést. Súlyos harcok folytak az előző napi német áttörés nyugati szélén. A Jakabszállás–Sárosd közötti szovjet reteszállásból indított harcokocsival támogatott ezrederejű ellenlökés bekerítéssel fenyegette a 2. SS-DR pc.ho. előző nap Heinrichmajorig elretört páncéloscsoportját. A németek szintén ellenlökést indítottak, visszafoglalták eredeti állásaikat, majd benyomultak a szovjetek várakozási körletébe. A harcok sötétedésig folytak. A német csapatok helyzetét rontotta a folyamatosan fennálló tüzési loszerhiány és szinte leküzdhetetlennek tűnő aknamezők.²⁹³

A hadtest balszárnyán harcoló 9. SS-HS pc.ho. egész nap páncélosokkal támogatott szovjet támadások elhárítására kényszerült a Sárosd és Seregélyes között.²⁹⁴

A reggeli órákban a német III. pc.hdt. sávjában Balck tábornok Seregélyes-É körzetében a 356. gy.ho. részeivel együtt ütközetbe vetette a 3. pc.ho.-t. Noha a szovjetek várták a támadást, a német csapatok elérték Agárdot és Gárdonyt. A szovjet fővédőövet sikerült áttörni, de a szovjet tüzés és légiero koncentrált csapásai megakadályozták a német harcokocsik további elorenyomulását a szovjet 3. ldt.ho.-lyal szemben. A légi csapások súlyos következményeit mutatja, hogy a 3. pc.ho. 3/I. pc.gr.z. 3. szd.-a valamennyi lövészpáncélosát elvesztette a légi támadások során. Napközben az utakon történő mozgás szinte teljesen ellehetetlenült a folyamatos szovjet légitámadások közepette.²⁹⁵

A III. pc.hdt. balszárnyán az 509. n.pc.o.-lyal és a 24/I. "Panther" pc.o.-lyal megerősített 1. pc.ho. a reggeli órákban szintén áttörte a szovjet fővédőövet Dinnyés és Seregélyes között. A szovjet 1. gd.mege.k. és a 78. löv.ho. eroi visszavonultak az Agárd–Csiripmajor (Gárdonytól Dre) között kiépített második védőövezetbe (védelmi terepszakasza), ahol a nap hátralévő részében többször is sikeresen verték vissza a német támadásokat.

²⁹⁰ Leibstandarte 272-273.o.; Maier 225.o.; WSS Magyarországon 107.o.

²⁹¹ Maier 225.o.; Keleti hadszíntér 176.o.; Rebentisch 486.o.; WSS Magyarországon 107.o.

²⁹² Keleti hadszíntér 176.o.

²⁹³ Tagesmeldungen 151. felvétel; Reich 445.o.; Maier 225.o. – A 6. (SS-)pc.hds. támadási sávjában március 06-tól csak a német muszaki csapatok 15 000 aknákat szedtek fel, közöttük korábban német csapatok által telepített német, román és bolgár aknákat is.

²⁹⁴ WSS Magyarországon 265.o.

²⁹⁵ Tagesmeldungen 152. felvétel; Maier 226.o.; Keleti hadszíntér 176.o.; Bitva 65.o.; 3. pc.ho. 476.o.

A németeknek ekkorra már csak a 67 bevethető páncélossal Mór térségében állomásozó 6. pc.ho. maradt tartalékként.²⁹⁶

5.6. Március 11.

Idojárás: Az éjszakát viharok jellemezték. Az égbolt borult volt, miközben a nappali hőmérséklet +4 C⁰-ig emelkedett és idojárás javulni kezdett. Általában kevés volt a felhő. Noha az erős szél miatt az utak száradni kezdtek, de továbbra is rossz út- és talajviszonyok voltak a jellemzők. Légi helyzet: Szovjet légiero támadásának súlypontja Igar–Simontornya térségében a 6.(SS-)pc.hds. erói ellen irányult, ami főként erős csatárg. támadásokban nyilvánult meg. A 8. hds. felett erős felderítő tevékenység volt megfigyelhető. A német légi erők délelőtt hatásos támadásokat intéztek a szovjet tűzérési-, páncélhárító- és légvédelmi körletek ellen, valamint eredményesen vette fel a légi harcokat a szovjet csata- és vadászpilóták ellen Simontornya térségében. A csatrepülőgépek a szovjetek mélységében a vasúthálózatot támadták Baja, Kaposvár, Kecskemét, Szolnok és Kiskunhalas térségében. A nap során a németek 14 szovjet repülőgépet lelővést jelentettek.²⁹⁷

Március 11-re a szovjetek átcsoportosítások útján a „Frühlingserwachen” teljes arcvonalszakaszán megerősítették védelmüket. A németeknek elég pontos adatokat sikerült szerezniük az átcsoportosításokról és a fokozódó erők védelemről a támadó csapatok is beszámoltak. A 2. és 3. UF-ok teljes légiereje a szárazföldi csapatok közvetlen légi támogatása érdekében hajtott végre bevetéseket. A német légi felderítés további szovjet páncélosok átkelését jelentette a Dunán Ercsinél.²⁹⁸

A németek a 6. pc.ho. kivételével már minden páncélos erejüket bevetették. A Velencei-tótól délre támadó német csapatok jelentős veszteségeket szenvedtek a szívós szovjet ellenállás miatt. Feltöltésük már csak a Velencei-tótól északra tevékenykedő német hadosztályok illetve a 6. (SS-)pc.hds. közvetlen csapatainak erőiből és eszközeiből volt lehetséges.

Az ném. I. lov.hdt. a harcolva visszavonuló szovjet csapatokat követve fokozatosan felzárkózott a Sió-csatornára. Azt a feladatot kapta, hogy a csatorna É-i partjának megtisztítása után derítsen fel átkelőhelyeket és lehetőség szerint foglaljanak hídfot a D-i parton. A magyar csapatokkal megerősített ném. 4. lov.ho. Balatonvilágos–Enying közötti terepszakaszon folytatta déli irányú előretörését. A támadást a ném. 70. pc.vad. és a m. 20. ro.tü.o. páncélosai támogatták. A nap végére a német csapatok csak a Gamászapusztá (Balatonszabadtól ÉK-re) térségig jutottak ki. Balatonszabadit nem sikerült bevenniük. Siófok-ÉK 3 km-re kiértek a Balatonhoz. A magyar csapatok elérték a Fenék-patak vonalát és ott védelembe mentek át. A szovjet 93. löv.ho. visszavonult a Balatonszabadi-fürdőtelep–Balatonszabadi–Siómaros²⁹⁹ terepszakaszon védő 151. löv.ho. védelmi vonalai mögé.³⁰⁰

A 3. lov.ho. előretett osztagai 9 óra körül erőszakos átkelést hajtottak végre a Sió-csatornán a Kabóka-patak torkolata–Szentmihályfa-pusztá (Enyingtól D-re) térségében és harcászati jelentőségű hídfot

²⁹⁶ Maier 226.o.; Keleti hadszíntér 176.o.; Stoves 750.o.

²⁹⁷ Maier 230.o.

²⁹⁸ BA/MA: RH2/1998 OKH/GenStH – Fernschreiben – HG Süd im Febr-März 1945 – Tagesmeldung – Feindlage, 34-35. felvételek; Shilin 595.o.; Maier 231.o. – Tolbuhinnak nagy nehezen sikerült kb. 50 T-34-est szereznie a 6. gd.hk.hds.-tol, amely erőt Erdnél gyülekeztette.

²⁹⁹ Siómaros ma már Balatonszabadi része.

³⁰⁰ Balatoni csata 195.o.; Dunántúl 238.o.; Keleti hadszíntér 176.o.

hoztak létre a DNy-i parton. A várható szovjet ellenlökések elhárítása céljából elorevonták a 69. és 70. pc.vad.o-okat.³⁰¹

Az I. SS-pc.hdt. a Sió-csatorna É-i partján harcolt. A németek a nap során több átkelohelyet is felderítettek. A hadosztály jobbszárnyán támadó 26. SS-pc.gr.e. ugyan virradatra elfoglalta Igart, de a 12. SS-HJ pc.ho. sikertelenül támadta a Lajoskomárom-Irtásmajor (Lajoskomáromtól DK-re)–Tüskésmajor (Lajoskomáromtól D-re) körzetében lévő szovjet hídfóállást. A megerősített szovjet tüzérség és a szinte folyamatosan támadó szovjet csatarepülőgépek nagyban hozzájárultak, hogy a szovjet hídfot nem sikerült felszámolni. A 26. SS-pc.gr.e.-t (a III. zászlóalja nélkül) az 1. SS-LAH pc.ho.-nak rendelték alá.³⁰²

A 20 páncélossal és kétszázadnyi lövészpáncélossal megerősített 25. SS-pc.gr.e.-nek Ozorától északra kellett volna hídfot létesítenie a Sió-csatornán. A feltöltés miatt nyílt terepen veszteglo lövészpáncélosokat II-2-esek támadták meg és súlyos veszteségeket okoztak nekik. A délelőtt, késve meginduló támadás a hídnál elakadt az eros szovjet páncélelhárító tuzben. Az ezred eroi csak a csatorna É-i partján (Kulapuszta térségében) tudtak állásokat foglalni.³⁰³

A hadtest középső szakaszán támadó 1. SS-LAH pc.ho. a neki alárendelt 26. SS-pc.gr.e.-del együttműködve több hullámban támadta a szovjet 135. löv. hdt. állásait. A hadosztály eroi Ozora–Simontornya térségében kijutottak a Sió-csatorna É-i partjára. Elfoglalták az Igartól 1,5 km-re D-re lévő útkereszteződést és egy magaslatot Simontornyától 2 km-re É-ra. Délután sikerült rövid időre elfoglalniuk a simontornyai vasútállomást, de egy szovjet ellenlökés hamarosan kiszorította onnan őket. A Sió-csatorna mentén a szovjet légiero éjszaka is aktív zavarórepüléseket folytatott.³⁰⁴

A 23. pc.ho. „Fischer” páncéloscsoportja a Simontornya–Sáregres vasútvonal mentén védő szovjet csapatokat támadta egész nap, de többszöri kísérlet után sem ért el lényeges sikert. Csapatái ugyan betörték Sáregresre, de bevenni estig sem tudták.³⁰⁵

A II. SS-pc.hdt. sávjában a balszárnyon támadó 44. HuD bir.gr.ho. továbbra is sikertelenül próbálta bevenni Sárkeresztúrt. A könnyebb harcvezetés érdekében a 44. HuD bir.gr.ho. 132. gr.e.-e a 2. SS-pc.ho. alárendeltségébe került. A szov. 36. gd.löv.ho. csapatai nagy elszántsággal védelmezték a települést, amely útját állta a további német támadásoknak. A 2. SS-DR pc.ho. felderítőosztályára épülő „Krag” HCS Soponya és Káloz térségében átcsoportosításra került a Sárvíz-csatorna Ny-i partjára azzal a céllal, hogy az I. SS-pc.hdt. sávjából a csatornán Káloz-ÉK 2 km térségében végrehajtott átkelés után próbálja hátra támadni a Sárkeresztúrt makacsul védő szovjet csapatokat. A német vállalkozást az időben meginduló szovjet ellenlökés visszavetette a csatorna nyugati partjára. Az 9. SS-pc.f.o. 3. százada azonban birtokba vette a csatorna egyik hídját és újabb kis hídfot hozott létre a K-i parton.³⁰⁶

A FW-190 típusú csat.rg.-k és a tüzérség támogatásával a 2. SS-DR pc.ho. „Der Führer” páncélozott harccsoportjának sikerült újra lendületbe hoznia támadását, amelynek során délelőtt elfoglalták Csillagmajort (Sárosdtól Ny-ra), majd Heinrichmajorig (Sárkeresztúrtól K-re) nyomultak előre a sorozatosan végrehajtott szovjet ellenlökések ellenére. A támadás jobb szárnyát a 3. SS-pc.gr.e. biztosította. Csillagmajornál a német

³⁰¹ Tagesmeldungen 157. felvétel; Maier 231.o.

³⁰² KTB 7214243-7214259. felvételek; HJ 500.o.; WSS Magyarországon 288.o.; Maier 234.o.

³⁰³ WSS Magyarországon 288.o. – A híd előtt három, majd a hídon egy negyedi Panzer IV harckocsit is kilottek a szovjetek.

³⁰⁴ KTB 7214243-7214259. felvételek; Morgenmeldung 53.o.; Keleti hadszíntér 177.o.; Leibstandarte 275-276.o.; Maier 234.o.

³⁰⁵ KTB 7214243-7214259. felvételek; Hadművészet 89.o.; Szabó 153.o.; Balatoni csata 195.o.; Keleti hadszíntér 177.o.; Rebentisch 487.o.

tüzérség páncélosokkal megerősített zászlóaljereju szovjet csapatösszevonásra hajtott végre eredményes megelőző tüzrajtaütést az esti órákban. A napi harcok során a hadosztály hat szovjet páncélos kilövését jelentette.³⁰⁷

A balszárnyon harcoló 9. SS-HS pc.ho. egész nap a szovjetek erős, szárnyból indított ellenlökéseinek elhárításával volt elfoglalva, minek következtében nem tudta felújítani támadását. A harcok mindkét oldalon jelentős veszteségekkel jártak.³⁰⁸

A III. pc.hdt. sávjában, a Gárdony–Agárd körzetében felújított német támadás a 35. gd.löv.hdt. szemben a nap végéig legtöbb helyen csak 5-600 méter területnyereséget tudott elérni. A hadtest várta a IV. SS-pc.hdt.-től kivont 6. pc.ho. beérkezését, hogy azt követően a három páncélos hadosztályának összehangolt támadásával végrehajtsa az áttörést a Duna irányába. Ugyanakkor a szovjet csapatok jelentősen meggyengültek és szükségessé vált az újabb megerősítés. Jobb híján a szintén leharcolt szovjet 23. hk.hdt.-t csoportosították a térségbe.³⁰⁹

A jobbszárnyon támadó 3. pc.ho. támadása nehézkesen haladt Csiripmajor DNy-i térségében. Reggel az 1. pc.ho. 30 perces tüzérségi tüzelokészítés után³¹⁰ megrohmozta a szovjet védelem Csiripmajor és Gárdony közötti szakaszát és 11 órára át is törte azt. A támadó ék elérte Gárdony DNy-i szélét, de ott elakadt a szovjet muszaki záron. A nap végére sikerült elfoglalni Csiripmajort és beékelodni a hadsereg második védoövébe. A kiszorított szovjet csapatok (1. gd.mege.k., 78. és 163. löv.ho.) a Kisvelence–Pusztacsongrád (Pusztaszabolcstól ÉNy-ra) terepszakaszon kiépített hadsereg második védoövébe vonultak vissza. Az üldözésbe átment német csapatok megközelítették ezeket az állásokat.³¹¹

5.7. Március 12.

Idójárás: Homérséklet 0 C⁰ felett alakult nap közben. Általában az égbolt felhós volt, helyenként gyenge csapadék alakult ki különböző formákban. Az utak állapota továbbra is rossz volt. Az utak és a terep még a lánctalpas járművek számára is csak alig voltak járhatók. Légi helyzet: A 8. hds. felett erős szovjet légi tevékenység volt megfigyelhető. A német erőt II-2 csat.rg.-k támadták a hegyvidéki területen. A rossz időjárási viszonyok miatt a német légiero csak kevés bevetést tudott végrehajtani. Ezek során főként légi felderítést

³⁰⁶ Tagesmeldungen 158. felvétel; Reich 446.o.; WSS Magyarországon 129.o.

³⁰⁷ Morgenmeldung 53.o., Reich 446.o.; Keleti hadszíntér 176.o.; WSS Magyarországon 128-129.o.

³⁰⁸ Maier 231.o.; WSS Magyarországon 267.o.

³⁰⁹ Tagesmeldungen 156. felvétel; Paul Wolfgang: Brennpunkte (továbbiakban: **Paul**), Höntges Verlag, Krefeld 1977, 447.o.

³¹⁰ Stoves 750.o.; Keleti hadszíntér 176.o. – A tüzérségi tüzelokészítésben 40 tüzéruteg, 16 aknavetoüteg és 16 hatsövu „Nebelwerfer” sorozatveto vett részt.

³¹¹ Maier 231.o.; Dunántúl 222.o.; Kleine-Kühn: Tiger (továbbiakban: **Klein**), Motorbuch Verlag, Stuttgart 1976, 276-277.o.; A harcok hevességét mutatja, hogy a támadókat alkotó 509. n.pc.o. 25 db Tiger B-je és a kíséro 113. pc.gr.e. övészpáncélosai Velencefürdo körzetében a szovjet 23. hk.hdt. 28 db harckocsijának és a 207. öj.tü.dd 65 db SZU-100-as páncélvadászának összefogott tüzebe került. 3 db Tiger B nehéz harckocsi rögtön a kibontakozó tuzharc kezdetén találatot kapott, de a többi német harckocsi elkeseredett harcban megsemmisítette a beasott szovjet önjáró lövegek zömét és elfoglalta az általuk védett magaslatot. Igaz, a gyozelemért drágán kellett fizetni: mindössze két német nehézharckocsi maradt harc képes a nap végére.

hajtottak végre, illetve a szovjetek elorevonási útvonalait és a vasúti infrastruktúrát támadták.³¹²

Március 12-én a németek tovább eroltették a támadást az I. lov. hdt. sávjában is. A magyar 25. gy.e. a délután folyamán támadással próbálkozott Enying körzetébol Balatonszabadi irányába, de a másnap hajnalig tartó harcok nem hoztak jelentosebb sikert. A 4. lov.ho. ugyan elérte a Sió-csatorna vonalát, de ott elakadtak a szovjet 93. és 151. löv.ho. vonalai előtt és több ellenlökést is el kellett hárítania. A 3. lov.ho. részeivel megerosített 4. lov.ho.-nak az éjszaka folyamán Ádándnál sikerült átkelnie a Sió-csatornán. A németek egy 3 km széles és 2 km mély hídfot alakítottak ki a DNY-i parton. A 4. lov.ho. további eroket irányított a hídfobe, azzal a céllal, hogy a 3. lov.ho. részeivel együtt egy ideiglenes csapásmérol³¹³ csoportosítást alkossanak és részt vegyenek a Kaposvár irányába tervezett támadásban, amely azonban már nem valósult meg. Arcvonalszakaszukat a magyar 25.gy.ho. részei vették át. A német-magyar támadás kezdett kifulladásra.³¹⁴

Az I. SS-pc.hdt. támadási sávjában a 12. SS-HJ pc.ho. sikertelenül próbálkozott a nap folyamán a Mezőkomárom-Lajoskomárom-Középbogárd-Harasztbogárd-pusztá-Irtásmajor-Tüs-késmajor térségében lévő 12 km széles és 6 km mélységű szovjet hídfó felszámolásával. Az ott védő 74. és 66. löv.ho.-k eroi szilárdan tartották állásaikat. A balszárnyon, Ozorától É-ra (Kulapusztánál) a német 25. SS-pc.gr.e. rohamcsoportjai hajnali 04,30-kor megpróbálták átkelni a csatornán, de eredménytelenül. A nap során végrehajtott további kísérleteik sem hoztak sikert.³¹⁵

A 26. SS-pc.gr.e.-del megerosított 1. SS-LAH pc.ho. másodszeri próbálkozásra, 18,30-kor roham- és gumicsónakokon partot váltott Simontornyától Ny-ra és egy 300 x 100 méteres hídfot alakított ki a Sió-csatorna D-i partján. A kis hídfot a szovjetek több ellenlökéssel próbálták felszámolni, de eredménytelenül. A németek hamarosan rohammal elfoglalták a csatornától délre húzódó magaslatokat és a hídfot sikerült kiszélesíteniük 2 x 1,5 km nagyságúvá.³¹⁶

A „Peiper” páncéloscsoport négy órás kemény próbálkozás után reggel 08-kor Simontornyától nyugatra áttörte a szovjet 135. löv.hdt. védelmét és benyomult a településre, ahol véres utcai harcok alakultak ki. A szovjet csapatok még tartották a község K-i részeit és több ellenlökést is indítottak. A település szélén álló borgyár területén a szovjet csapatok a 208. öj.tü.dd. páncélosai által támogatott, rendkívül eros ellenállást fejtettek ki. A páncéloscsoport öt harcocsit is elveszített a harcokban. A német csapatok a településtől É-ra és ÉK-re a heves szovjet ellenállás ellenére is elérték a vasútvonalat.³¹⁷

Késo délután a balszárnyon támadó 23. pc.ho. eros tüzéségi tuzelokészítés után, a 128. pc.vad.o. két századának támogatása mellett két irányba hajtott végre támadást. Támadásukat a Sáregrest védő szovjet 202. löv.ho. csapatai visszaverték. A német harcocsik a Simontornya-Cece országútig törtek előre, de az eros

³¹² Maier 233.o.

³¹³ A német „Stoßtuppe” célszerű fordítása.

³¹⁴ Maier 234.o.; Balatoni csata 197.o.

³¹⁵ HJ 501.o.; Maier 234.o.; WSS Magyarországon 288.o.

³¹⁶ HJ 501.o.; Maier 234.o.

³¹⁷ Tagesmeldung 162. felvétel; Leibstandarte 277-278.o.; Maier 234.o.; WSS Magyarországon 108.o.

szovjet elhárító tüz miatt megállásra kényszerültek, majd megindulási állásaikba vonultak vissza. A nap során elfoglalt Jánosházpusztát (Sárosdtól É-ra) kénytelenek voltak feladni.³¹⁸

A II. SS-pc.hdt. jobbszárnyán a „Krag” HCS némi átcsoportosítás után felújította a támadását a Sárvíz-csatornán keresztül Sárkeresztúr irányába, de súlyos harcok árán is csak Szentimremajorig (Sárkeresztúrtól D-re) jutott el. A 2. SS-DR pc.ho. „Der Führer” páncélozott harccsoportjának sikerült elfoglalnia Heinrichmajort, de közvetlenül utána olyannyira megerosödött a szovjet ellenállás, hogy német támadás elakadt és a támadók az elért terepszakaszon megkezdték beásni magukat. A három irányból is érkező sorozatos szovjet ellenlökések és a tüzérségi tüz mellett Heinrichmajorba csak az éjszakai sötétség mellett lehetett egy keskeny mozgási folyosón eljuttatni az utánpótlást. A németek a nap során itt hat szovjet páncélos kilövését jelentették. A 2. SS-DR pc.ho. más alegységei és a 44. HuD bir.ho. részei É-ról és K-rol betörték Abára. Estig a települést sikerült elfoglalniuk és folytatták a támadásukat D-i irányba. A nap során a 132. gr.e. visszakerült eredeti alárendeltségébe.³¹⁹

A 9. SS-HS pc.ho. Sárosd irányába nem tudott tért nyerni és védelembe kényszerült. Az arcvonalszakaszán kisebb roham- és felderítő vállalkozások folytak. A harcok az éjszakába nyúlóan tartottak.³²⁰

A III. pc.hdt. támadási sávjában a szovjet 35. gd.löv.- és a 23. hk.hdt. eroi szilárdan tartották a hadsereg védoövet a Kisvelence–Pusztacsongrád közötti terepszakaszon. A szovjet légiero többször is támadta Seregélyest, amely a hadtest utánpótlásának fontos bázisát jelentette. A balszárnyon támadó 1. pc.ho. eredménytelenül támadta a szovjet állásokat. A hadosztály 173. pc.tü.e.-e Seregélyestől Ny-ra, egykori szovjet állásokban foglalt tüzelőállás-körletet.³²¹ Az áttörés érdekében Csiripmajor és Tükrösmajor (Pusztaszabolcs-ÉNy) térségében ütközetbe vetették a 6. pc.ho.-t. Így a hadtest sávjában 150 páncélos támogatta a német támadást, amely azonban a nagy sár miatt nem tudott igazán lendületet nyerni. A 6. pc.ho. részeinek a délelőtt folyamán sikerült elfoglalniuk Pusztaszabolcsot és a 184-es magaslatot Gárdonytól DK-re. Ezzel beékelodtek a hadsereg védoövébe a 35. és 30. gd.löv.hdt.-ek csatlakozásánál. A 6. pc.ho. sikere ösztönzőleg hatott az egész hadtest tevékenységére. A “Weymann” pc.csop. elfoglalta Zichyújfalut (Seregélyestől K-re), sőt néhány alegysége Hippolytpusztáig (Seregélyestől K-re) tört előre, de ott a támadás elakadt.³²²

5.8. Március 13.

Idojárás: A nappali hőmérséklet +6 C⁰ körül alakult. Felszakadozott felhőzet, jó látási viszonyok voltak jellemzőek. Az út- és terepviszonyok továbbra is rosszak voltak, de megkezdődött a felszáradás. Légi helyzet: A szovjet légiero tevékenységének súlypontja a Balaton és a Velencei-tó közötti térségben helyezkedett el. A német légiero az idojárás javulásával, déltől került bevetésre. Tevékenységét Simontornya térségében a szovjet földi erők támadására koncentrált, ugyanakkor Sárkeresztúr és a Velencei-tó térségében vadászfedezetet biztosított a német földi csapatok számára. A nap során 280 bevetést hajtottak végre és 12 szovjet repülőgépet lelövését jelentették.³²³

Miközben a szovjet hadmuveleti mélység áttörése nem sikerült, annak már az esélye is egyre kisebb sikerrel kecsegtetett. Közben a német felderítés egyre világosabbá tette, hogy nagyszabású szovjet támadó

³¹⁸ Tagesmeldungen 162. felvétel; Maier 234.o.; Rebentisch 487-488.o.

³¹⁹ Reich 447.o.; Keleti hadszíntér 177.o.; HuD 340.o.; Maier 234.o., WSS Magyarországon 130.o.

³²⁰ Maier 234.o.; Ivanov 26.o.; HS 510.o., WSS Magyarországon 266.o.

³²¹ Stoves 751.o., Schmidt 193.o.

³²² KTB 7214260-7214273. felvételek; Keleti hadszíntér 177.o.; Hadművészet, 89.o.; Balatoni csata 198.o.; Paul 448.o.; 3. pc.ho. 476.o.

³²³ Maier 236.o.

hadmuvelet elokészületei folynak, amely esetleges bekerítéssel fenyegetheti a még támadásban lévo német erok jelentos részét. Errol azonban még csak nagyon szuk körben – szigorúan maguk között – beszéltek a német parancsnokok. Biztosak voltak benne, hogy ha aggályaikat Hitler elé vinnék, akkor o dühösen söpörn le felvetéseiket az asztról. Hitler még mindig töretlenül bízott a „Frühlingserwachen” sikerében.³²⁴

Március 13-án az idojárási viszonyok sokat javultak, ami mindkét fél légierejének aktivitását eredményezte. A Sárvíz-csatornától nyugatra is a németek tovább eroltették támadást, de számottevo eredmény nélkül. Az I. lov.hdt. sávjában csak helyi jelentoségu harcok bontakoztak ki. A siófoki hídfoben védo szov. 93. és 151. löv.ho.-ok reggeltol kezdve több – páncélosokkal támogatott – ellenlökést vezettek a m. 25. gy.ho. védelmi vonalai ellen. A szovjet támadásokat sikerült visszaverni. Ezzel egyidejuleg a jobbszárnyon a m. 20. ro.tü.o. vadászpáncélosainak tuzfedezete mellett meginduló magyar támadás Siófok északkeleti széléig jutott ki, de egy szovjet ellenlökés a megindulási állásaiba vetette vissza a magyar csapatokat. Itt meglehetősen kellemetlen helyzet alakult ki, mert a magyarok azt jelentették, hogy a „Hetzer”-ek betörték Siófokra, miközben a németek szerint ez nem történt meg. Wöhler tábornok utasította a magyar hadosztály parancsnokát – Kalko ezredest – hogy estig a hadosztálya teljes szélességben zárkózzon fel a Sió-csatornára és képezzen hídfoket annak Ny-i partján.³²⁵

Március 13-án az I. lov.hdt. a Sió-csatorna nyugati partján hídfójét 3 km szélességben és 2 km mélységben csak nagy erofeszítések árán tudta tartani. Ádánd község körzetében. A 69. és 70. pc.vad.o.-ok harcbavetésével sikerült 5 km-re megközelíteniük Nagyberényt. Elvágással fenyegették a fontos szovjet utánpótlási útvonalnak számító Siófok–Kaposvár vasútvonalat, amely támadásuk egyik célja lett volna. A német hídfó felszámolás céljából a szovjet 66. löv.ho. páncélosokkal támogatott ellenlökéseket hajtott végre, de a támadások céljukat nem tudták elérni. A hadtest balszárnyán támadó m. 14. Dobó István gyalogezred harc nélkül tudott bevonulni Lajoskomáromba, mert az a szovjetek kiürítették.³²⁶

Az I. SS-pc.hdt. jobbszárnyán a 12. SS-HJ pc.ho. továbbra sem tudta felszámolni a szov. 74. löv.ho. által megszállva tartott mezokomáromi hídfot. Az idoközben a hadosztály alárendeltségébe visszakerülő 26. SS-pc.gr.e.-nek a Simontornya-D 2 km-re elhelyezkedo 220-as magaslatot kellett volna elfoglalnia. Noha a támadás már 06,25-kor megindult, mégis csak délre sikerült elérni a támadás célját. A nap hátralévo részében a magaslat térségében több szovjet ellenlökést kellett elhárítani. Ennek érdekében a hadosztály kíséroszázadát is az ezred alárendeltségébe utalták.³²⁷

Még a hajnali órákban a 25. SS-pc.gr.e. harccsoportjai több sikertelen kísérlet után végül átkeltek a Sió-csatornán és egy 2 km széles és 1,5 km mély harcászati hídfot létesítettek a nyugati parton.³²⁸

A nap folyamán az 1. SS-LAH pc.ho. elkeseredett harcokat vívott Simontornya D-i részén a település teljes birtoklásáért. Miután sikerült megtörni a borgyár területén védo szovjet csapatok ellenállását, a harcok áterjedtek a település belso részeire, ahol súlyos helyséharc alakult ki. Ezzel egy idoben a jobbszárnyon támadó német csapatok a községtol nyugatra átkeltek a Sió-csatornán és a partváltás gyorsítása érdekében a 12. SS-HJ pc.ho. utászaival megerosított 1. SS-pc.ut.z. azonnal megkezdte egy hadihíd építését a korábban felrobbantott közúti és vasúti hidak közelében. A hídvérés azonban az eros szovjet tuz miatt csak lassan haladt. Ráadásul az elkészült híd egy német páncélos alatt beszakadt és a javítás ismét órákat vett igénybe. Végül

³²⁴ Tagesmeldungen 167-168., 170-171. felvételek; Maier 239.o.

³²⁵ Maier 237.o.

³²⁶ Tagesmeldungen 173. felvétel; Dunántúl 237.o.; Keleti hadszíntér 177.o.

³²⁷ HJ 502.o.; WSS Magyarországon 289.o.

³²⁸ HJ 502.o.; Balatoni csata 200.o.

összesen hat Panzer IV/L70 típusú vadászpáncélos kelt át a hídfobe, amelyek hatásost tuztámogatást tudtak nyújtani az ott harcoló német csapatoknak a sorozatos szovjet ellenlökések elhárításában. A német szándék szerint egy Ozorától Simontornyáig húzódó, összefüggo hídfot kellett volna létesíteni. Ugyanakkor azt kellett tapasztalniuk, hogy a szovjet ellenállás és különösen a tüzérségi tuzero egyre erosodik. A nap során fel kellett adniuk a településtől DNy-ra emelkedo és már korábban elfoglalt 220-as magaslatot.³²⁹

Az I. SS-pc.hdt. balszárnyán támadó 23. pc.ho. reggel 08-kor, majd délután 15 óraker indított támadásai összeomlottak a Sáregres körzetében védo szovjet 202. és 337. löv.ho.-ok elhárító tüzében. A 16 óraker végrehajtott német csatarepülő-támadás után megindított harmadik roham egy óras véres küzdelem és páncélos-utász kötelékek, valamint páncélosok harcbeveteése eredményeként lassan tért nyert és elkeseredett helység-harcba ment át. A községet védo szovjet 202. löv.ho. 19 óraker megkezde a település kiürítését. A szovjet csapatokkal közvetlen harcérinkezésben lévo német 128. pc.gr.e. a községen kívül arra kényszerült, hogy beássá magát, mert a szovjet csapatok egy friss lövészedet kaptak megerosítésül, amely ellenlökést hajtott végre. A német csapatoknak nem sikerült menetbol birtokba venniük a Malom- és Sárvíz-csatorna két hídját, amelyek lehetővé tették volna hídfó létesítését és a Cece irányába történo gyors elorenymulást.³³⁰

A II. SS-pc.hdt. sávjában foként Heinrichmajor körzetében alakultak ki heves harcok. A települést védo 2. SS-DR pc.ho. páncélozott harccsoportjának továbbra is egyszerre három irányból kellett szovjet ellenlökéseket elhárítania. A nap során négy, páncélosokkal támogatott támadást vertek vissza a német csapatok. A kilott szovjet páncélosokat északánként a támadók mindig elvontatták a harcmezorol. Az egyre nagyobb mértéku veszteségek miatt az állás feladására vonatkozó kérelmet a hadtest parancsnoksága elutasította. A 44. HuD bir.gr.ho. támadásai Sárkeresztúr irányába eredménytelennek bizonyultak. A német csapatok egyre súlyosabb vérveszteségeket szenvedtek és a kimerító összecsapásokban kezdeek „kivérezní”. A 9. SS-HS pc.ho. sávjában folytódottak a heves, de csak helyi jellegu összecsapások, amelyek nem eredményeztek változást az arcvonalban.³³¹

A III. pc.hdt. sávjában foként Gárdony körzetében bontakoztak ki heves harcok. A település eros szovjet tuz alatt állt szinte egész nap. A nap során a hadtest sávjában mintegy 120 német páncélost vetettek be. A hadsereg-védoöv peremvonala elott a német támadás ismét elakadt. A német támadás a 35. gd.löv. hdt. 78. és 163. löv.ho.-ait érte. A Dunához való áttörést most sem sikerült kierszakolniuk. A hadtest balszárnyán támadó 1. pc.ho. délrol akarta megkerülni a kisvelencei szovjet támpontot. A szovjet 23. hk.hdt. páncélosai³³² ellenlökést hajtottak végre, ami az 1. pc.ho. támadó csoportosítását Agárdig vetette vissza.³³³ A szovjet ellenlökést csak ott sikerült feltartóztatni, majd a német 1. pc.ho. visszaszorította a szovjet csapatokat megindulási állásaikba. A 3. pc.ho. elozo napi sikereit kifejlesztve birtokba vette Ferencmajort (Kápolnásnyéktol DK-re), de ott támadása kifulladt. Az 509. n.pc.o. 15 db Tiger B-je és a 24/I pc.o. 27 db harckocsija a hajnali órákban megközelítette az ellenség hadsereg-védoövet, de a páncélosok elakadtak a Tükrösmajor–Tutyimajor (Pusztaszabolcstól ÉNy-ra) terepszakazon elozo este, a szovjet MZO-k által telepített aknamezokön és a 78. gd.löv.ho. szervezett tüzében.³³⁴

³²⁹ Leibstandarte 280-283.o.; Balatoni csata 200.o.; Maier 237.o.; Keleti hadszíntér 177.o.; WSS Magyarországon 108.o.

³³⁰ Maier 239.o.; Dunántúl 234.o.; Shilin 594.o.; Rebentisch 488.o.

³³¹ Reich 453.o.; Keleti hadszíntér 177.o.; Maier 237.o.; HS 510.o., WSS Magyarországon 130., 266.o.

³³² 207. öj.tü.dd. SZU-100 típusú önjáró lövegeivel együttműködve.

³³³ Stoves 752.o.

³³⁴ Maier 238.o., Dunántúl 223.o.; Hadikrónika 1010.o.

A középső arcvonalszakaszon támadó 6. pc.ho. igyekezett kifejleszteni az előző napi sikereit. Támadásuk azonban elakadt a szovjet tüzéség zárótüzében, amelyet ismét 170 csobol egy 3 km-es terepszakaszra összpontosítottak.³³⁵

5.9. Március 14.

Idojárás: Az idojárás tovább javult. A hőmérséklet elérte a 13 C⁰-t. Napos, meleg idojárás volt jellemző, amelyet csak helyenként zavart meg némi felhősödés. Az utak tovább száradtak, a járhatóság javult. Légi helyzet: A Sárvíz-csatorna és a Velencei-tó közötti térségben a szovjet csatarepülőgépek hevesen támadták a német csapatokat. A komárom környéki koolajfinomítókat amerikai bombázók támadták. A támadás során a termelői kapacitás 70% -a esett ki. Az eset során felmutatott német-magyar elhárító tevékenység bizonyította, hogy immár a térségben is teljes légiuralmalmal rendelkeznek a szövetségesek.³³⁶

A Balatontól a Velencei-tóig húzódó arcvonalon fokozatosan a szovjet 26. és 27. hds.-k vették át a harcászati kezdeményezést. Az ném. I. lov.hdt. alapvetően védelembe kényszerült. A „Dél” HDSCS parancsnoksága előtt egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a szovjetek hadművelési jelentőségű támadásra készülnek. Az előkészületek jeleit főként Székesfehérvár és Zámoly közötti térségben tapasztalták, ami aggodalommal töltötte el német vezetést, mert erósen veszélyeztette a támadó csapatok szárnyát és hátát.

A m. 25. gy.ho.-nak nem sikerült az eredeti szándék szerint széles terepszakaszon kijutnia a Sió-csatornához. A szov. 93. és 151. löv.ho.-ok részei Balatonszabadi körzetéből ellenőrkést hajtottak végre északi irányba, amivel visszavonulásra kényszerítették az ott védő m. 25. gy.ho. részeit. A magyar csapatok az Fenéki borzót-patak keleti partjának terepszakaszáig hátráltak, ahol változó hevedességu harcót vívtak másnap délelőtt 09 óra körül.³³⁷

Ugyancsak a hajnali órákban a szov. 66. löv.ho. tüzéségi és harcokosi támogatás mellett több támadást indított a 3. és 4. lov.ho.-ok által védett ádándi hídfó ellen. A nap során nyolcszor próbálkoztak a hídfó felszámolásával, de eredménytelenül. Tolbuhin marsall elrendelte a Sió balatoni zsilipjeinek megnyitását, amivel sikerült elérnie, hogy a vízszint 60 cm-rel megemelkedett. Ez jelentósen megnehezítette a német csapatok átkelését illetve nyugati hídfók utánpótlását.³³⁸

Az I. SS-pc.hdt. jobbszárnyán a 12. SS-HJ pc.ho. folytatta a mezokomáromi szovjet hídfó elleni támadásait. Megfelelo hadihíd hiányában a hadosztály nehézfegyverzete még mindig a Sió-csatorna É-i partján vesztegelt. Ugyanakkor a szovjetek – kihasználva a gyengébb német biztosítást – az Ozora és Mezőkomárom között fekvő Belso-Sáripusztá térségében kis erókkal átszivárgott a Sió csatorna É-i partjára azzal a céllal, hogy hídfót készítsen elő.³³⁹

Az 1. SS-LAH pc.ho. sávjában a Simontornyától D-re kialakított német hídfókért folytak hevedes harcok. A délelőtt folyamán a szovjet 233. és 236. löv.ho.-ok 208. öj.tü.dd. által támogatott sorozatos ellenőrkéseit a 26. SS-pc.gr.e. részeivel megerősített 1. SS-pc.gr.e. sorra elhárította. Délután a németek mentek át támadásba és elfoglalták a Simontornyától DK-re emelkedő 115-ös magaslatot, amivel sikerült tovább szélesíteniük a hídfót. Mivel közben az előző nap a Sió-csatornán épült német hidat tüzéségi találat érte, az már nem bírta el nehezedb

³³⁵ Tagesmeldungen 167. felvétel; Keleti hadszíntér 177.o.; Maier 238.o.; Hadikrónika 1010.o.

³³⁶ Maier 242.o.

³³⁷ Tagesmeldungen 173. felvétel; Dunántúl 239.o.; Maier 242.o.

³³⁸ KTB 7214287-7214301. felvételek; Hadművészet 90-91.o.; Szabó 153.o.; Keleti hadszíntér 178.o.

³³⁹ HJ 502.o.; Maier 243.o.

jármuveket. Ezért tole Ny-ra újabb híd építését kezdték meg a német utászok. Az 1. SS-pc.e. megmaradt részeit kivonták Simontornyáról és Dég körzetében gyülekeztették. Az 1. SS-pc.f.z. a 2. SS-DR pc.ho. alárendeltségében Káloz D-i térségében.³⁴⁰

A balszárnyon harcoló 23. pc.ho. sávjában a hadosztály eroi megerősítve a 1. SS-pc.vad.o. eroivel Sáregrestol támadást intéztek a szovjetek Sárvíz-csatornán létesített hídfoje ellen. A szovjeteket sikerült visszaszorítani a D-i partra Cece irányába. A Dunaföldvár térségében összpontosuló szovjet nehéztüzérség lotté a hadosztály állásait.³⁴¹

A II. SS-pc.hdt. sávjában a jobbszárnyon támadó 44. HuD bir.gr.ho. együttműködve a "Wislezey" SS-harccsoporttal koncentrált támadást indított Sárkeresztúr ellen, amelyet a légiero közvetlen támogatása mellett a 30. löv.hdt. és a 18. hk.hdt. eroi védtek. Északkelet felől sikerült betörni a községbe. Ezzel egy időben a 2. SS-DR pc.ho. felderítőosztályának „Krag” HCS-ja nyugatról hatolt be a faluba. Kezdeti sikerek után a 36. gd.löv.ho. és a 110. hk.dd. 10-20 páncélossal támogatott ellenlökése kiszorította a német csapatokat Sárkeresztúrról. A 9. SS-HS pc.ho. részei Sárosdtól Ny-ra két szovjet állást törtek át, miközben két szovjet páncélos kilövését jelentették.³⁴²

A III. pc.hdt. egy utolsó kísérletet tett, hogy a szovjet 27. hds. jobbszárnyán védo 35. gd.löv.hdt. védosávjában – áttörést eroszakoljon ki a Dunához. Mivel nappal a támadás nem sikerült, ezért a németek éjszaka is folytatták, de továbbra is eredménytelenül. A támadás a hadsereg hátsó védoöve előtt elakadt. A 3. pc.ho. Zichyújfalutól DNY-ra (Pusztaszabolcstól Ny-ra) még egy utolsó támadást indított a szovjet védelem áttörése érdekében. Hamarosan súlyos harcok bontakoztak ki Ferencmajornál (Seregélyestol K-re), ahol a szovjet csapatok harckocsik támogatása mellett ellenlökést indítottak. Az ellenlökést a németek elhárították, de további sikereket már nem tudtak elérni és maguk is több páncélost vesztek. A III. pc.hdt. támadása ezzel végleg kifulladt. A hadtest másnap a Pusztaszabolcs–Kisvelence arcvonalszakaszon védelembe ment át.³⁴³

5.10. Március 15.

Idojárás: A napi homérséklet elérte a +9 C⁰-t. A levego párás volt és a délelotti órákban köd is képzodött. Az égboltot felho borította. Az utak és a talaj felszáradóban volt, noha helyenként elofordult eso is. Légi helyzet: A talajmenti ködök miatt mindkét oldal csak gyenge légi tevékenységet folytatott a nap során. Az elozo éjszakára tervezett német éjszakai bevetéseket szintén a köd miatt kellett megszakítani.³⁴⁴

³⁴⁰ Leibstandarte 284-287.o.; Maier 243.o.; WSS Magyarországon 109.o.

³⁴¹ Tagesmeldungen 59. felvétel; Keleti hadszíntér 177.o.; Rebenisch 487.o.

³⁴² Reich 453.o.; Keleti hadszíntér 178.o.; HS 508-510.o.; WSS Magyarországon 131., 266.o.

³⁴³ Dunántúl 226.o. – A szovjet ellenlökések páncélos támogatásának megjelenése már elorevetítette, hogy a szovjet csapatok megkezdték az ellencsapás feltételeinek megteremtését.

³⁴⁴ Maier 251.o.

Március 15-én általában helyi jelentőségű harcok folytak. A német támadás a teljes arcvonalon gyakorlatilag leállt és a német-magyar csapatok védelembe mentek át. A támadók elérték kulminációs pontjukat.³⁴⁵

A ném. I. lov.hdt. jobbszárnyán harcoló magyar 25. gy.ho. Részai többször is sikertelenül próbálkozott az előző napi szovjet ellenlökés eredményeinek felszámolásával Balatonszabadi térségében. Az ádándi német hídfó elleni szovjet támadások is kudarcba fulladtak, sőt Pélpusztai (Szabadhidvégtől ÉNy-ra) körzetében a szovjetek területfeladásra is kényszerültek. Az I. lov.hdt. balszárnyán bevetett m. 14. „Dobó István” gy.e. I. és III. zászlóaljai érték el a nap legjelentősebb sikerét, amikor elfoglalták Mezőkomárom községet.³⁴⁶

Az I. SS-pc.hdt. sávjában a németek a simontornyai hídfó kiszélesítéséért harcoltak. A 12. SS-HJ pc.ho. sávjában a 26. SS-pc.gr.e. Sió-csatarnától D-re húzódó állásaiba délelőtt betörték a szovjet rohamcsapatok, de hamarosan kiszorították őket onnan. A nap további részében a német tüzérség zavarótűzrel lőtt a felderített célokra.³⁴⁷

Az I. SS-pc.gr.e.-nek sikerült délig 500 m-t előrehaladnia D-i irányba és ott az egyik rohamosztaga felvette a kapcsolatot a 2. SS-pc.gr.e. Sáregrestől D-re harcoló részeivel. A hadtest keleti szárnya nyitottá vált. A szovjet 189. csat.rep.ho. közel 40 db Il-2-es csatrepülőgépe koncentrált támadást hajtott végre a német állások ellen, melynek során jelentős veszteségeket okoztak a németeknek.³⁴⁸

A II. SS-pc.hdt. jobb szárnyán a „Krag” HCS Káloztól ÉK-re lévő hídfójából újabb éjszakai támadást intézett Sárkeresztúr felé, de a települést nem érte el. Nap közben három szovjet lövészzászlóalj támadását kellett elhárítani. A sikeres védelmi harcokhoz nagyban hozzájárult négy 21 cm-es tarack tüzérségi támogatása. A 3. SS-pc.gr.e. K felől próbált a sárkeresztúri vasútvonalhoz előretörni, de eredménytelenül. A 44. HuD bir.gr.ho. a 2. SS-DR pc.ho. kilenc páncélosával megerősítve még egy utolsó támadást indított Sárkeresztúr birtokbavételéért. Az estig elhúzó harcok nem hozták meg a német sikert. A 18. hk.hdt. páncélosaival megerősített 30. löv.hdt. erőt tartották állásaikat. Sikeres védelmi harcokat egyre erősebb tüzérségi tüzérségi támogatás jellemezte, amelynek során rakéta-sorozatvetőket is egyre többször alkalmaztak. A 2. SS-DR pc.ho. sávjában a legsúlyosabb harcok ismét Heinrichmájornál alakultak ki, ahol továbbra is három irányból támadták a német előretolt állást. Az ott harcoló ezred parancsnokának visszavonulásra vonatkozó kérelmét a hadtestparancsnok továbbra is elutasította. A 9. SS-HS pc.ho. továbbra is csupán állásharcokat vívott.³⁴⁹

A III. pc.hdt. erőt a Seregélyestől ÉK-re húzódó dombokat támadták. A szovjet védők erős, páncéltörő

³⁴⁵ Ivanov 27.o.; A kulminációs pont olyan pont a hadművelet folyamatában, ameddig a kezdeményezésre és a művelet sikeres folytatására való képesség még megvan. A kulminációs pont után a katonai erő ezekkel a képességekkel már nem rendelkezik. Ez könnyen vereséghez vezethet, illetve ahhoz, hogy az eredeti tevékenységet be kell szüntetni. A kulminációs pont mind védelem, mind támadás vonatkozásában értelmezhető akár hadászati, akár hadműveleti szinten. Támadásban arról az idopontról, vagy helyről van szó, amelyen túl a támadó harci ereje már nem képes kelő mértékben felülmúlni a védőket. Itt a támadó kockáztatja, hogy a védő sikeres ellentámadást hajt végre vele szemben. A támadó ezután csak aránytalanul nagy kockázattal folytathatja a támadást. A támadás akkor lehet sikeres, ha hamarabb képes elérni a célját, mint a kulminációs pontját.

³⁴⁶ Keleti hadszíntér 178.o.

³⁴⁷ HJ 503.o., WSS Magyarországon 290.o.

³⁴⁸ Leibstandarte 288.o.; Balatoni csata 207.o.; Keleti hadszíntér 178.o.

³⁴⁹ Tagesmeldungen 178. felvétel; Maier 251.o.; Minaszjan 112.o.; Dunántúl 229.o.; Keleti hadszíntér 178.o.; Reich 454.o.; HS 510.o.; WSS Magyarországon 133.o.

ágyúkkal és beásott páncélosokkal tuzdelt állásaikból minden támadást visszavertek.³⁵⁰

A nap folyamán a támadás súlypontjának irányában a németek elérték a legmesszebbi Balaton–Mezokomárom–Simontornya–Hatvanpuszta–Sárkeresztúr–É–Heinrichmajor–Sárosd-Ny – Sáregres–K–Pusztaszabolcs-Ny–Gárdony terepszakaszt. Az adott vonalban támadásuk elakadt. Wöhler tábornok azt tervezte, hogy egy „valódi” súlypontot képez, aminek érdekében az I. és II. SS-, valamint a III. pc.hdt. eroit összpontosítva alkalmazza Sárkeresztúr–Gárdony terepszakaszról K-i irányba indított támadáshoz. Ehhez a csapatok átcsoportosítására lett volna szükség, amelynek álcázása céljából az ádándi és simontornyai hídfot egyelőre még tartani kellett. Dietrich tábornok már napokkal korábban hiába javasolta, hogy a német csapatokat csoportosítsák át a Velencei-tó D-i térségébe egy Paks–Adony térségbe irányuló támadáshoz, mert az eredeti tervek szerint a „Frühlingserwachen” nem érheti el célját. Meglátása szerint a kezdeti csapás erejének elégtelensége idot hagyott a szovjeteknek a megfelelő ellenlépésekre és ezért szükség lenne a súlypont áthelyezésére. Az új támadástól azt is várta, hogy sikere esetén, a Duna mentén északi irányba forduló német csapatok meg tudják elozni a IV. SS-pc.hdt. ellen egyre nyilvánvalóbban készülő szovjet támadást. Az átcsoportosítás végrehajtására 4 éjszakát tartott szükségesnek. Erre már nem kerü lehetett sor.³⁵¹

A német légi felderítés megerősítette az elozo napi jelentéseket, amelyek szerint kb. 3000 gépjármű – közöttük több száz páncélos – halad Budaors–Bicske–Csákvár menetvonalon Zámoly irányába. A szovjet focsapás Székesfehérvár és a Vértes-hegység között volt várható. Az adott térségben csak a IV. SS-pc.hdt. és a m. 1. husz.ho. leharcolt eroi védtek. Wöhler tábornok ugyan március 15-én parancsot adott a 16. SS-RF pc.gr.ho, a 325. rlg.dd. és a 92. gk.pc.gr.dd. Mór térségébe történő átcsoportosítására, de a csapatok beérkezéséhez idore volt még szükség.³⁵² Másnap a terveknek megfelelően megindult a Vörös Hadsereg bécsi támadó hadmuvelete, amely hamarosan nehéz helyzetbe hozta a Dunántúlon harcoló német csapatokat.³⁵³

5.11. Összefoglalás

A tíz napig tartó harcok során a németeknek ugyan sikerült áttörniük a támadás súlypontjának irányába eső szov. 26. hds. fo- és második védelmi övét. A Sárvíz-csatornától nyugatra közel 30 km-t, míg a Velencei-tótól délre mintegy 12 km-t sikerült eloretörniük, de nem tudtak kijutni a Dunához és nem sikerült szétszakítaniuk a 3. UF eroit. Az 1945. március 16-án megkezdodo szovjet offenzíva kezdetén a német csapatok még nagyon messze álltak a kituzött hadmuveleti céljaik elérésétol. A rendelkezésükre álló erok és eszközök kevésnek bizonyultak a kiépített szovjet védelemmel szemben. Elvesztették támadóképességüket és 15-én estére védelembe kényszerültek.³⁵⁴

Noha a német csapatok a „Dél” HDSCS sávjában még napokon keresztül próbálkoztak kisebb támadásokkal, azok súlya azonban nem lépte túl a helyi jelentoséget és inkább csak az idonyerést szolgálta. A meginduló szovjet támadás hamarosan hadmuveleti szintu bekerítéssel fenyegette a Velencei-tó–Balaton vonaltól délre elhelyezkedo német eroket, ami német vezetést arra készítette, hogy mihamarabb kivonja csapatait az így kialakulóban lévo zsákból.

³⁵⁰ Tagesmeldungen 178. felvétel; Maier 251.o.

³⁵¹ Keleti hadszíntér 178.o., Maier 246-247., 251.o

³⁵² A 16. SS-pc.gr.ho. –t végül még sem vezényelték át, mert Hitler szerint ezzel a 2. pc.hds. nagyon meggyengült volna.

³⁵³ KTB 7214302-7214312. felvételek; Hadművészet 91.o.; Maier 251.o.

³⁵⁴ Hadművészet 91.o.

A „Frühlingserwachen” során a mélyen tagolt szovjet védelem elejét vette minden német kezdeményezésnek, amely a manoverekre épülő szabad muveleteket célozta volna. Ugyanakkor a 3. UF is elérte ereje végét. Március 15-e jelentette azt a kulminációs pontot, amely a német erők támadó képességének elvesztését jelentette, miközben a szovjet vezetés az addig tartalékban tartott 9. gd.hds. ütközetbevetésével ismét magához tudta ragadni a hadmuveleti kezdeményezést.

A „Tavaszi ébredés” fedonevu ellentámadás veszteségei mindkét fél részére súlyosak voltak. Német források szerint a német I. lov., I. SS- és II. SS-pc.hdt.-ek sávjában március 6. és 15. között összesen 63 db szovjet harcokcsi és 47 db rohamlöveg semmisült meg, valamint 12 db harcokcsit üzemképesen ejtettek zsákmányul a német csapatok. Lelottek 13 db szovjet repülőgépet, foglyul ejtettek 510 szovjet katonát és a német csapatok temettek el kb. 2100 szovjet halottat. A német III. pc.hdt. sávjában a németek megsemmisítettek 57 db szovjet harcokcsit, 29 db rohamlöveget, 18 db repülőgépet, és foglyul ejtettek 276 szovjet katonát. Ezek az adatok nem tartalmazzák a szovjetek által eltemetett halottakat, az eltűntnek nyilvánítottakat, a sebesülteket és az elvontatott sérült harcjárműveket. A német 6. (SS-)pc.hds. ezzel szemben saját nyilvántartásai szerint elvesztett kb. 14 818 embert (halott, eltűnt, sebesült), amelyből 2451 volt a halott.³⁵⁵

A szovjetek szerint a ném. 6. (SS-)pc.- és 6. hds.-k összvesztesége a következőképpen alakult: 23 000 fő halott, eltűnt és sebesült, kb. 400 db páncélos és 50 db repülőgép.³⁵⁶ Ugyanakkor német adatok szerint a német csapatok élőero-vesztesége a Dunántúl térségében március 06. és 13. között valamivel több, mint 13 000 fő.³⁵⁷

(18.sz. melléklet)

A „Tavaszi ébredés” súlypontjában lezajló harcselekmények során is többször előfordult hadmuveleti szinten, hogy az alárendelt német parancsnokok javaslatait a felsőbb vezetés a helyzetre való tekintet nélkül elutasította, amivel igen nehéz – nem egyszer súlyos – helyzetbe sodorta alárendeltjeit. Ez a tény ugyanakkor negatívan hatott a kölcsönös bizalom tényezőjére is, ami a hadmuveleti vezetés szintjén egyre erősödő személyi feszültségekhez is vezetett. A hadmuveleti szintu átcsoportosítások engedélyezésének nehézkes volta – Hitleri engedély – itt is rontotta a német csapatok operativitását. Annak ellenére, hogy a harcászati szinten a katonák kiképzettsége elmaradt a háború első időszakában jellemző szinttől, mégis megfigyelhető, hogy minden lehetőséget megragadtak a manoverezésre. A helyzetnek megfelelő egyéni kezdeményezések sokat kompenzáltak a hadmuveleti szinten megnyilvánuló nehézségeken.

A német támadás súlypontjában még fokozottabban érvényesült, hogy az olvadási időszakban fellazult talaj erosen lekorlátozta a páncélos és páncélozott kötelékek alkalmazhatóságát. Mivel a páncélosok leginkább csak az utakon kerülhettek alkalmazásra, ez nagyban csökkentette manoverszabadságukat, aminek következtében a németek nem tudták kibontakoztatni azokat a harceljárásokat, amelyben jobban érvényesíthették technikai eszközeikből és vezetési szemléletükből adódó elonyeiket. A gyors lefolyású szabad muveletekhez szükséges tér a sár és a sűrű csatornahálózat miatt eleve csak korlátozva állt rendelkezésre. A kiválóan megszervezett szovjet védelem pedig a meglévő tér kihasználását sem tette lehetővé hatásos átkaroló és megkerülő manoverek végrehajtására.

³⁵⁵ BA/MA: RH10 – Zustandberichte – Ezek az adatok nem tartalmazzák sem az alárendelt magyar alakulatok veszteségeit, sem az „E” HDSCS veszteségeit.

³⁵⁶ Balatoni csata 207.o. – a mű végig a 6.(SS-)pc.hds. alárendeltjének tekinti a III. pc.hdt-et, noha a korabeli nyilvántartások szerint az a 6. hds.-hez tartozott. Maier 56.o.; Szabó 155.o. – Szovjet adatokra hivatkozva 40 000 katonát, 300 löveget és aknavetot, mintegy 500 harcokcsit és rohamlöveget, 1300 különféle gépjárművet, valamint 200-nál több repülőgépet említ. Az adatokban megfigyelhető jelentős eltérések a két fél eltérő érdekeiből is fakadhatnak!

³⁵⁷ Maier 240.o. – Ebbe beleértendők az „E” HDSCS veszteségei is.

A támadás megindulásának kezdetén az a tény, hogy a II. SS-pc.hdt. erói nem tudták időben elfoglalni megindulási állásaikat, megakadályozta, hogy erős, koncentrált csapást mérjenek a szovjet védelemre a siker szempontjából döntően fontos kezdeti időszakban. A németek több alkalommal is a támadás súlypontjának áthelyezésére kényszerültek, mert az általános erőfölény hiányában létrehozott helyi erőfölény gyorsan elolvadt mélyen tagolt szovjet védelem ellenállásán és nem bizonyult elégségesnek a sikerhez.

A hadművelet előrehaladtával egyre jellemzőbb volt a német csapatok éjszakai harctevékenysége. A sötétségtől a szovjet páncéelhárító tüz alacsonyabb hatásfokát és a szovjet légiero támadásainak elmaradását várták. A német páncélos csapatok általánosságban jobban felkészültek az éjszakai harcra, mint a szovjetek. Nappal végrehajtották a szovjet páncéelhárító rendszerének és az esetleges megkerülő útvonalak felderítését. A páncélosokkal együtt automata fegyverekkel felszerelt gyalogság tört előre, akik a szovjet védelembe igyekeztek beszivárogni, hogy megteremtsék a páncéltörő tüzérség megsemmisítésének feltételeit.

A szovjetek sem felejtették el a nem sokkal korábban folyó „Konrad 3” alatt, ugyanezen a terepen szerzett éjszakai tapasztalataikat. A pct.ü.-k előtt 3-600 m-re fülelo orsöket állítottak fel, valamint világító tájékozdási pontokat és a terep megvilágítására alkalmas máglyákat készítettek elő. A terep megvilágítására megfelelő eszközökkel felszerelt világító orsöket is felállítottak. Ügyeletes tuzfegyvereket és alegységeket jelöltek ki, amelyek folyamatosan készen álltak a tuz kiváltására. A tuzrendszert úgy szervezték meg, hogy az éjszaka is összefüggő tuzfüggönyt képezzen és a tájékozdási pontok megfelelő kiválasztásával lehetőség nyíljon a sötétben végrehajtott tuzmanoverekre is. A német gyalogság leküzdésére a páncéltörő tüzérség tuzelo-álláskörleteit aknavetökkel is megerosítotték, amelyek nem csak repeszgránátokkal tudták pusztítani a támadókat, de világítógránátokkal a terepet is jól meg tudták világítani.

A német támadás súlypontjában kibontakozó események és összefüggések azon túl, hogy jó példáját adják a szovjet védelmi hadműveletek korabeli jellemzőinek, jól szemléltetik a küldetésorientált vezetésszemlélet kibontakozását akadályozó tényezőket is.

Befejezés

Értékelés

A "Tavaszi ébredés" a német hadsereg utolsó nagyobb támadó hadművelete volt a második világháború során. Lefolyása tükrözte mindazokat a jellemzőket, amelyek a háború során a német fél részéről a támadás, a szovjet fél részéről a védelem tekintetében kifejlődtek. Ugyanakkor magán viselt több olyan sajátosságot, amelyek a harcot befolyásoló általános és speciális tényezőkkel fakadtak. Ezek közül az utolsóként említeni szokott harctéri körülmények (terep-, időjárás-, év- és napszak, stb.) nagymértékben befolyásolták mindkét fél tevékenységét.

A támadás kezdetére a szovjet hadvezetésnek viszonylag pontos adatok álltak rendelkezésére a készülő támadásról, így a németek által számítottnál felkészültebben várták a támadást muszakilag jól előkészített állásaikban. A szovjetek hídfőben voltak kénytelenek kiépíteni védelmüket, amelyből adódott, hogy a védelmi sáv mélységi lépcsőzettségét erósen befolyásolta a Dunától való távolság. Ez a tény párosulva más tényezőkkel (pld.: eróviszonyok) nagymértékben befolyásolta a hadművelati felépítést és a védelmi hadművelet formáját (álló védelem). Az adott helyzetben helyesen döntött úgy a szovjet hadvezetés, hogy a fő erőkifejtést a védelem harcászati zónájának megtartására összpontosítva, álló védelemmel hárítja el a német támadást. Belátták, hogy noha a német páncélos-erőfölény csak kismértékű volt, de párosulva a németek nagyobb találkozóharc-hatékonyaságával, valamint a kora tavaszi időjárási viszonyokkal, nem tesznek lehetővé számukra jelentős páncélos-manóvereket a terepen. A döntéshez nagyban hozzájárultak azok a negatív tapasztalatok, amelyeket a találkozó jellegű összecsapások során szereztek a németekkel szemben a megelőző hónapokban. Az „Auftragstaktik” alkalmazásának köszönhetően jobban és hatékonyabban manóverező és harcoló német páncélos csapatok az ilyen összecsapásokban általában aránytalanul nagy veszteségeket okoztak szovjet ellenfeleiknek. Mindezek magyarázzák, hogy a szovjetek páncélosaikat leginkább tuzszakaszokra rendelve és lesállásból alkalmazták, mintegy gyorsan mozgó páncéltörő tüzérségként.

A korlátozott mélység miatt a szovjeteknek a főerőkifejtést a védelem harcászati zónájának megtartására kellett összpontosítaniuk. Ez egy sajátos harcrendet illetve hadművelati felépítést követelt meg a különböző kötélekektől, melynek méretei kisebbek voltak, mint általános körülmények között. Ennek ellenére a védelem lépcsőzettségében törekedtek a bevált elvek alkalmazására. Általánosságban sikerült jól összehangolniuk a védő csapatok tüzét, a támogató tüzérség és légiero csapásaival, valamint MZO-k tevékenységével.

A szovjet hadvezetés jól ismerte fel az adott viszonyok közötti lehetséges harcéljárásokat. Ezek harcéljárások tudatosan, vagy akaratlanul, de negatívan hatottak az igazán a manóverező hadviselés során kibontakozni tudó küldetésorientált vezetés érvényesülésére is. A németek manóverező harcban mutatott képességeinek tudatában a szovjetek nem kockáztatták saját páncélos erők ellenlökések és ellencsapások során történő felmorzsolódását. A páncélosokat általában az általánostól eltérően nem koncentráltan használták, hanem a védelem megszilárdítása érdekében széttagoltan – főként páncélelhárító körletekben, lesállásból, vagy tuzszakaszra rendelt alegységek formájában.

A terep- és időjárási viszonyoknak megfelelően jól előkészített manóverutak berendezése mellett álló védelemmel hárították el és merítették ki a német támadást. Sikerült elérniük, hogy a támadóknak többször is változtatniuk kelljen a támadás súlypontján. Az átcsoportosításokhoz szükséges idő minden alkalommal

csökkentette a németek hadmuvelleti sikerének esélyét. Ezt a németek is érezték és többször is előfordult, hogy a sikert kockáztatva a támadások felújítását nem a lehetséges maximális erő összpontosításával hajtották végre, csakhogy minél kevesebb időt veszítsenek és megtartsák a hadmuvelleti kezdeményezést.

A védők helyzetét bonyolította, hogy a védelmi hadmuvelletet úgy kellett végrehajtaniuk, hogy közben megőrizze támadóképességét a bécsi támadó hadmuvellet céljából. A három irányból meginduló német támadással szemben jóval kisebb eszközszűrséget tudtak produkálni, mint korábban Kurszknál. A tervezett támadó hadmuvelletre meghatározott tartalékaik következtében erőforrásaik erősen korlátozottak voltak a folyó hadmuvellet során, amit az erők kevésbé veszélyeztetett arcvonalszakaszokról történő átcsoportosítással igyekeztek ellensúlyozni.

A kötelező tartalékképzés különösen a páncélosok területén volt megszorító, ami eleve korlátozta a mozgékony védelem lehetőségét. A mozgékony tartalékok hiányát előre elokészített reteszállások, tuzszakaszok és tartalék támpontok kiépítésével, valamint a manoverutak berendezésével ellensúlyozták. Ezeket szakszerűen kombináltak a muszaki záruk különböző fajtáival. Kihasználták a tüzérség terén fennálló fölényüket és széleskörűen manovereztek nem csak az erőkkel, de a tuzzal is. Kiemelt figyelmet fordítottak a németek nagy mozgékonyaságú erőinek pusztítására és akadályozására, aminek érdekében összehangolták valamennyi fegyvernem, valamint a légiero tevékenységét és lehetséges csapásait.

A „Frühlingserwachen” sokrétu és nem egyszer ellentétes példáját mutatta a német páncélosok alkalmazási elveinek, illetve annak, hogyan szólt bele a felső német politikai vezetés nem csak a hadászati, de hadmuvelleti, és idonként a harcászati szintű döntésekbe is.³⁵⁸ A németek igyekeztek kihasználni a korszerű haditechnikai eszközökben rejlo lehetőségeket és kamatoztatni a manoverező hadviselésben szerzett gazdag tapasztalataikat. Erre és a szovjet vezetési felfogástól meroben eltéro – küldtésorientált - parancsnoki szemléletükre alapozva olyan irreális erőviszonyokkal kezdték meg a támadó hadmuvelletüket, amely eleve bizonytalanná tette a kiépített szovjet védelem áttörését. Azokban az esetekben, amikor az idojárási és terepviszonyok lehetővé tették, még mindig sikeresen tudtak harcolni, de ez már nem volt elegendő a hadmuvelleti sikerhez.

A németek helyzetét nagyban rontotta, hogy az idojárási és a terepviszonyok a manoverező jellegű támadó harchoz nem voltak ideálisak és lelassították a csapatok támadási ütemét. Az idojárási viszonyok következtében megromlott terepviszonyok már önmagukban is erősen behatárolták a nagy mozgékonyaságú páncélos- és gépesített csapatok manovereit. Az ellentámadás megtervezésénél, noha nem hanyagolták el a terep és idojárási értékelését, de szakmai érveket nem tudták érvényesíteni a felsőbb parancsnoki akarattal szemben. A környezeti tényezők, a meglepetés tényezőjének eljátszása (garami harcok), valamint a korlátozott cselekvési szabadságuk miatt nem tudták kihasználni a páncélosok tekintetében meglévő bizonyos fölényüket.

Ehhez még hozzájárult, hogy a támadás megkezdésének idopontjáig a német páncélosok jó része nem érkezett be a megindulási állásokba. A csak helyi erőfölénnyel indított támadások esetén különösen nagy jelentősége van a támadás kezdeti szakaszában mért maximális erejű csapásnak, ami egyik előfeltétele a hadmuvellet gyors lefolyásnak. Az idoben gyors lefolyást az akkor már erősen érezhető német üzemanyaghiány is indokolta volna. A felvonulás nehézségei azonban nem tették lehetővé a maximális erőösszpontosítást. A szovjet védők ugyanakkor az előre berendezett manoverutaknak köszönhetően viszonylag jól tudták tartalékaikat a veszélyeztetett irányokba átcsoportosítani.

³⁵⁸ Goebbels, Joseph: *Tagebücher 1945*, Hoffmann und Campe, Dortmund 1992, 84.o.

A hadmuvelet kimenetelében jelentos szerepet kapott a légi helyzet is, amely területen egyértelmu volt a védok fölénye. A hadmuvelet teljes ideje alatt a szovjetek kezében maradt a légi fölény, ami légi uralommá notte ki magát. Ezt segítette az a tény is, hogy a szovjet csapatok már a német hadmuveleti mélységben támogatást kaptak a térségben muködo amerikai 15. lé.hds. eroitól is, akik sikeresen rombolták a német felvonulás és utánpótlás közlekedési infrastruktúráját. A német légiero a térségben található légi bázisainak felázott talaja erosen korlátozta a német–magyar légiero alkalmazhatóságát, amely így nem tudta kello képen támogatni saját csapatait. A német–magyar légierovel szemben a szovjet légieronek lehetősége volt „száraz” és ködmentes repterek használatára is. A szovjet légiuralom egy újabb olyan tényező, amely jelentosen korlátozta a német csapatok mozgásszabadságát. Ezt is úgy kell értelmezni, mint a küldetésorientált vezetésszemlélet egyik „béklyóját”.

A fentebb említett tényezok hadmuveleti szinten egyértelmuen a szovjeteknek kedveztek. A szórványosan eloforduló német harcászati sikereket minden erofeszítés ellenére sem sikerült hadmuveleti szintűvé kifejleszteni.

Ezt már csak tetézte, hogy a német küldetésorientált vezetésszemlélet hadászati szinten már nem muködött. A hatalom koncentrációjával együtt járó döntési centralizáció a korábban virágzó küldetésorientált vezetési szemlélettel ellentétes tendenciaként a háború végén már általánossá vált és hadmuveleti szinten is éreztette hatását. A küldetésorientált vezetésszemlélet dvesztette az hadero egész rendszerét átható filozófiai hatását is. Noha az alkalmazási elvekben, a csapatok felszerelésének és fegyverzetének kialakításában még érezhető volt a hatása, de a csapatok szervezeti struktúrájának és az erok felkészítésének (kiképzése) terén már nem érvényesültek alapelvei.

A német csapatok részben ennek köszönhetően elvesztették azt a vezetési fölényt, amely a II. világháború első időszakában jellemezte őket a katonai vezetést minden vezetési szintjén és képes volt bizonyos fokú mennyiségi hátrány kiegyenlítésre is.

A hadmuvelet arra is rámutat, hogy miközben a német vezetési felfogásban a központosítás elemei felerosödtek, addig a szovjet vezetésszemléletben a decentralizált elemek fejlődtek a háború korábbi időszakához képest. Ez nem csak a korábbihoz képest nagyobb döntési szabadságban nyilvánult meg, de vezetési rendszer operativitásában is. Ennek egyik példája, hogy a seregest parancsnok Nem elhanyagolható tényező, hogy a háború utolsó időszakára a szovjet parancsnoki gárda tapasztalata és önállósága is jelentos mértékben megnőtt, ami segített abban, hogy a helyzetnek megfelelően gyors és hatásos manövereket tudjanak végrehajtani. A Sztálin által vezetett SZTAVKA ugyan továbbra is messze volt a küldetésorientált vezetés szellemiségétől, de korábban elképzelhetetlen nagy döntési szabadságot adott a front- és hadseregparancsnokoknak még akkor is, ha idorol időre beleszóltak az alárendelt hatáskörébe eső döntésekbe.

A fenti körülmények között a hadmuvelet csaknem leegyszerűsödött egy olyan „anyagcsatává”, ahol egyértelmuen a mennyiségi tényezok döntik el az ütközet kimenetelét. A „Tavaszi ébredés” kedvezetlen körülményei miatt adódó fokozott üzem- és harcanyagfelhasználást a német csapatok csak nagyon rövid ideig voltak képesek biztosítani, ami már önmagában is oka lehetett volna a kudarcnak, hiszen az általános eróviszonyok összességében a védoknak kedveztek.

A fennálló körülmények között a németek nem tudták a hadmuveleti sikerhez szükséges tér-erő-ido egyensúlyt megteremteni. Ugyanakkor a szovjettől való ideológiai alapú féklem, valamint a tradicionálisan beléjük nevelt maximális lojalitás az állam vezetőjének irányába azt eredményezte, hogy igyekeztek elszántan a

végig harcolni. Ebben változás csak a „Tavaszi ébredés” befejezését követő időszakban kezdett erősebben érezni.

Tudományos eredmények és felhasználhatóság

5. **Bemutattam** a küldetésorientált és parancsorientált katonai vezetésszemlélet közötti különbségeket. A hadtörténelem módszereivel, kialakulásának elemzésével **rámutattam** a küldetésorientált vezetésszemléletben rejlő lehetőségekre és **bizonyítottam a manoverező hadviselés terjedéséből adódó szükségszerűségét.** A küldetésorientált katonai vezetésszemlélettel foglalkozó legjelentősebb **külföldi forrásanyagok** feldolgozásán és rendszerezésén keresztül **bovítottam a téma hazai ismeretanyagát.**
6. A „Tavaszi ébredés” eseményeinek hadtörténelmi módszerekkel történő feldolgozásán keresztül **feltártam** a küldetésorientált vezetésszemlélet működésének legáltalánosabb alapelveit, valamint **rámutattam** azokra a hibalehetőségekre és korlátokra, amelyek akadályozhatják alkalmazását. Az események és adatok objektív elemzésével és összevetésével – a jelenkor követelményeinek megfelelően – **újra fogalmaztam** a „Tavaszi ébredés” hadművelési és főbb harcászati összefüggéseit.
7. Az elsődleges (levéltári) források, a rendelkezésre álló korábbi, valamint új hazai és külföldi szakirodalom feldolgozásával, rendszerezésével és kritikai összevetésével, valamint a saját kutatásaim eredményeinek ötvözésével **bovítottam** a témában rendelkezésre álló **hazai szakmai ismeretanyagot.** A NATO szabványoknak megfelelő térképvázlatokkal és gyakorlatban alkalmazott szabályok alkalmazásán keresztül a parancsnokok és csapatok felkészítéséhez **könnyebben alkalmazhatóvá tettem** a kidolgozott hadtörténelmi példát. A kutatásaim során fellelt vonatkozó, de eddig jórészt félremagyarázott, vagy ismeretlen adat újrafeldolgozásával és rendszerezésével **megállapítottam és elemeztem** a harcoló felek **erőviszonyait**, valamint **bovítottam** a német támadó hadművelet kudarcának okaira vonatkozó **szakmai ismereteket.**
8. Az összefüggések feltárásán keresztül **bizonyítottam**, hogy az önállóan dönteni képes alegységparancsnokok szükséglete mellett a küldetésorientált vezetésszemlélet meghonosítása elengedhetetlen része a Magyar Honvédségben folyó szolgálati kultúraváltásnak.

Nem tartottam céloknak a harcászati események és összefüggések teljes mélységű

kibontását és a harcászat-technikai adatok részletes elemzését, csak a hadmuveleti szintu események megértéséhez szükséges mértékben. Meggyozodésem, hogy disszertációm jól felhasználható a parancsnoki nevelés (!) és képzés minden szintjén nem csak a hagyományos, de az újszeru kihívásoknak megfelelo katonai felkészítés során is. Része lehet egy hadtörténelmi példatárnak, amelyen keresztül harcászati - hadmuveleti, valamint vezetéselméleti ismereteit is bővítheti a hallgatóság.

Budapest, 2009. augusztus 31-én

Lippai Péter

IRODALOMJEGYZÉK

Publikálatlan források:

Bundesarchiv-Militärarchiv in Freiburg különböző anyagai:

1. **BA/MA: RH10/103 – Pausen – Gliederungen PzGren und PzGroßverbänden**
2. **BA/MA: RH10/133 SS-Verbände**
3. BA/MA: RH10/140 – 1.PzDiv- Zustandberichte
4. BA/MA: RH10/142 – 3. PzDiv – Zustandberichte
5. BA/MA: RH10/151 – 13. PzDiv – Zustandberichte
6. BA/MA: RH10/159 – 23. PzDiv - Zustandberichte
7. BA/MA: RH10/160 – 24. PzDiv - Zustandberichte
8. BA/MA: RH10/309 – I.SS-PzKorps - Zustandberichte
9. BA/MA: RH10/312 – 1. SS PzDiv LSSAH- Zustandberichte
10. BA/MA: RH10/316 – 5. SS-PzDiv Wiking – Zustandberichte
11. BA/MA: RH10/318 – 9. SS-PzDiv HS – Zustandberichte
12. **BA/MA: RH10/32 – PzGrenDivisionen**
13. BA/MA: RH10/321 – 12. SS-PzDiv HJ – Zustandberichte
14. BA/MA: RH10/325 – 18. SS-PzGrenDiv - Zustandberichte
15. BA/MA: RH10/342 – Ersatz und Ausbildung Verbände - Zustandberichte
16. **BA/MA: RH10/354 Panzerlage**
17. **BA/MA: RH10/97 – KStN – Feldheer – PzDiv44**
18. **BA/MA: RH19 V/60 – HGr Süd**
19. **BA/MA: RH19 V/62 Befehl HGr Süd an OB der 6. SS-PzA für den Angriff „Frühlingserwachen“ (3.3.1945)**
20. **BA/MA: RH2/1134 OKH/GenStH – Aufbau der 3-4 KavBrig**
21. **BA/MA: RH2/1367 – PzGrenBtl45 (mot) 45**
22. **BA/MA: RH2/1371 OKH/GenStH – PzGrenDiv 44**
23. **BA/MA: RH2/1426 OKH/GenStH**
24. **BA/MA: RH2/1949 – OKHGenStH - PzDiv 45 Gliederung**
25. **BA/MA: RH2/1995 OKH/GenStH – Tagesmeldungen - HG Süd im Febr- März 1945**
26. **BA/MA: RH2/1996 OKH/GenStH – HG Süd im Febr- März 1945 – Meldungen**
27. **BA/MA: RH2/1998 – OKHGenStH – HG Süd Tagesmeldungen im Form FS**
28. **BA/MA: RH2/328 OKH GenStH OpAbt, Chefsache – Fernschreiben – Weisung für den Abwehrkampf der H.Gr. Süd**
29. **BA/MA: RH53-17/84 Ungarn – Betreuungsstab**
30. BA/MA: RH27-1 – 1. PzDiv - Katalog
31. BA/MA: RH27-13 – 13. PzDiv - Katalog
32. BA/MA: RH27-23 – 23. Pz.Div - Katalog
33. BA/MA: RH27-3 – 3. PzDiv - Katalog
34. BA/MA: RH27-6 – 6. PzDiv – Katalog
35. **BA/MA: RW4/v132 Wehrmachtberichte 02.-04.45.**

Hadtörténelmi Levéltár mikrofilmtára,

36. <u>Film Nr. 631- Kriegstagebuch der Heeresgruppe Süd</u>

Könyvészeti források:

37. **A Nagy Honvédo Háború Története 1941-1945, Band 5, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1967**
38. **Adonvi-Naredy, Franz: Ungarns Armee im Zweiten Weltkrieg, Kurt Vowinkel Verlag, Neckargemünd 1971**

39. Agte, Patrick: Jochen Peiper – Commander Panzerregiment Leibstandarte, J.J. Fedorowicz Publishing, Inc., Winnipeg (CAN) 2000
40. Aksenov – Kinnear – Koshcavtsev - Zaloga: Soviet tanks in combat 1941-1945, Concord Publications Company, Hong-Kong 1997
41. Aksenov – Kinnear – Koshcavtsev - Zaloga: Stalin's heavy tanks 1941-1945, Concord Publications Company, Hong-Kong 1997
42. Balck, Hermann: Ordnung im Chaos, Biblio Verlag, Osnabrück 1981
43. Bárány Zoltán: Az angol vezetéselmélet alapjai, In: Szárazföldi hadero, I. évfolyam 2. szám – Székesfehérvár: MH SZFP, 2003.
44. Benyó György: A repülésbiztonságról II., in: Honvédségi Szemle 2009/4., HM HVK, Budapest 2009
45. Bernd, Walter: Führen durch Auftrag, in Fortbildung Aktuell II/1997
46. Borus József Fejér Megye felszabadítása címu tanulmányában, in: Fehér Megyei Történeti Évkönyv 4, MSZMP Fehér Megyei Bizottsága és a Fehér Megyei Tanács VB-a, Székesfehérvár 1970
47. Brand, Dieter: Freie Operationen, in Truppenpraxis 10-12/1997, 1-2./1998
48. Brand, Dieter: Plädoyer für freie Operationen, Österreichische Militärische Zeitschrift 2/98
49. Carver, Michael: Dilemmas of the desert war, K.n., London 1996
50. Creveld, Martin v.: Kampfkraft. Militärische Organisation und militärische Leistung 1939-1945, MGFA; Bd. 31, 2. kiadás., Freiburg i.Br. 1992
51. Creveld, Martin: On learning from the Wehrmacht and other things – in: Military Review LXVIII Nr.1. (1985)
52. Dettmer F.- Lamprecht K.- Schimak A.: Die 44. Infanterie Division, Verlag Austria Press, Wien 1969
53. Doeperner, F.: Bundeswehr und Armee reform, Dorheim 1969
54. Dupuy T.N.: A Genius for war. The German Army and General Staff 1807-1945, 2. Aufl., Fairfax/Virginia 1977
55. Elser, Gerhard: Führen durch Auftrag und das Unvorhergesehene, Truppendienst 2/1998
56. Frieser, Karl-Heinz: Blitzkrieg - Legende, R. Oldenbourg Verlag München, 1995
57. Friesner, Hans: Árulások és vesztett csaták, CO-NEXUS Print-teR, Budapest 1992
58. Fürbringer, Herbert: 9.SS-Panzer-Division „Hohenstaufen”, Editions Heimdal, Bayeux 1998
59. Füzi Péter: Az egyetemes és magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig, Budapest 1986
60. Gjurov, Alexander: Puska poros tavasz, Balkani, Szófia 2005
61. Goebbels, Joseph: Tagebücher 1945, Hoffmann und Campe, Dortmund 1992
62. Godó Ágnes: A Drávától a Muráig, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1965
63. Godó Ágnes: A magyarok a jugoszláv népfelszabadító háborúban, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1972
64. Gosztonyi Péter: A Magyar Honvédség a második világháborúban, Európa Könyvkiadó, Budapest 1995
65. Gosztonyi Péter: A Vörös Hadsereg, K.n., Budapest 1993
66. Gosztonyi Péter: Endkampf an der Donau, Verlag Fritz Molden, Wien – Zürich 1969
67. Gosztonyi Péter: Vihar Kelet-Európa felett, Népszava Kiadó, Budapest 1990
68. Görlitz, Walter: Der deutsche Generalstab, Verlag der Frankfurter Hefte, 2. Auflage, Frankfurt a. M., 1953
69. Grandsen – Zaloga: The eastern front, Arms & Armour Press, London 1989
70. Guderian, Heinz: Erinnerungen eines Soldaten, Motorbuch Verlag, Stuttgart 1986

71. Guderian, Heinz: Panzer Marsch, Oskar Munzel. München 1956
72. Halassy, L.: Wegweiser durch die Bundeswehr, MH NATO- békepartnerség Katonai Nyelvképzési Központ, Budapest 1996, 50.o.
73. Halder, Franz: Hitler als Feldherr, Münchener Dom – Verlag, München 1949
74. Heiber, Helmut: Hitlers Lagebesprechungen, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart 1962
75. Isemann, Carl - Gero: Das operative Denken des Älteren Moltke, in Operatives Denken und Handeln in deutschen Streitkräften im 19. und 20. Jahrhundert (Vorträge zur Militärgeschichte, hrsg. vom MGFA, Bd.9) Herford/Bonn 1988
76. Iglói János (szerk.): A mindig szép Balaton, Balatonfüred Város Önkormányzata, Balatonfüred – Veszprém 2004.
77. Ivanov, S: Die gescheiterte Gegenoffensive der deutsch - faschistischen Truppen am Plattensee, Übersetzung E 0238, Bundessprachenamt, Euskirchen 1969
78. Jentz, Thomas L.: Die deutsche Panzertruppe 1943-1945, Band 2, Podzun Pallas, Wölfersheim – Berstadt 1999
79. Kondratyev, S. I.: Straßen des Krieges, Militärverlag der DDR, Berlin 1981
80. Kleine – Kühn: Tiger, Motorbuch Verlag, Stuttgart 1976
81. Kolganov K.Sz. (szerk.): A szovjet hadsereg harcászatának fejlődése a Nagy Honvédo Haboruban, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1960
82. Kornakov (szerk.): A Szovjet Hadsereg harcászatának fejlődése a Nagy Honvédo Haboruban, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1967
83. Kovács – Lugosi – Nagy – Sárhidai: Tábortüzérség, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1988
84. Kovács Z. András – Számvéber Norbert: A Waffen-SS Magyarországon, Paktum Nyomdaipari Társaság, Budapest 2001
85. Kuti György: Páncélosok korunk háborúiban, Zrínyi Katonai Kiadó, Bp. 1987
86. Lengyel Ferenc: A fegyveres erők és a hadművészet fejlődése a II. világháborúban, hadtörténelmi jegyzet, MH ZMKA Hadtörténelem tanszék, Budapest 1995
87. Leistenschneider, Stephan: Normalangriff oder Freiheit der Form? Die Entstehung der Auftragstaktik im preußisch – deutschen Heer 1871-1914, Diplomamunka, Universität der Bundeswehr München, Neubiberg 1992
88. Löser, Hans-Joachim: Möglichkeiten und Grenzen der Auftragstaktik in unserer Zeit, Wehrwissenschaftliche Rundschau 5/76,
89. Lossow, Walter v.: Auftragstaktik am Beispiel der Operationsführung einer Division des Heeres, in: Möglichkeiten und Grenzen der Auftragstaktik in unserer Zeit, in: Wehrwissenschaftliche Rundschau 5/76
90. M. Szabó Miklós: A magyarországi felszabadító hadműveletek, Kossuth Kiadó, Budapest 1985
91. Száva Péter (szerk.): Magyarország felszabadítása, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1975
92. Maier, Georg: Drama zwischen Budapest und Wien, Munin Verlag, Osnabrück 1985
93. Maier, Georg: Generaloberst Guderian, zur Erinnerung an sein 100. Geburtstag, Militärgesichtliche Beiträge, Mittler und Sohn, Herford 1988,
94. Matev, Koloyan: Armored Vehicles 1935-1945, Angela Publishers, Sofia 2000
95. Meyer, Hubert: Kriegsgeschichte der 12. SS-Panzerdivision „Hitlerjugend“, 4. kiadás, Nation Europa Verlag, Coburg 1999
96. Mihajlov H. M.: Balatonszkaja abaranyítvelnaja operácija i kontrnáasztuplénijje 3-eva Ukranszkaja Fronta, (kandidátusi disszertáció), Vorosilov Katonai Akadémia, Moszkva 1953

97. Millotat, Christian: Auftragstaktik im Deutschen Heer im Spiegel neuer Vorschriften und Grundlagen, Europäische Sicherheit 8/2000
98. Millotat, Christian: Auftragstaktik, das oberste Führungsprinzip im Heer der Bundeswehr: Ihre Entwicklung und Darstellung in deutschen militärischen Führungsgrundlagen, In: Österreichische Militärische Zeitschrift 2001/5.
99. Minaszjan, M. M.: Hazánk felszabadulása 1944-1945, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1970
100. Mirouze, Laurent: Infanteristen des zweiten Weltkrieges, Europa Militaria, Düsseldorf 1988
101. Muntzel, Oskar: Die deutschen gepanzerten Truppen bis 1945, Herford – Maximilian Verlag, Bonn 1976
102. Murinkó Attila: A katonai leadership, mint a személyes példával való közvetlen vezetés vizsgálata a nyugati és keleti katonai gondolkodásban. – A 2003.november 21-i magyar-amerikai Leadership szeminárium előadás háttéranyaga. – Bp.: HM HVK Hdm-i és Kik-i CSF, 2003.
103. Murinkó Attila: A katonák különleges helyzetekre történő hazai felkészítésének tudományos alapozása – doktori (PhD) értekezés, ZMNE, Budapest 2004
104. Nagy Éva – Pintér István: Leadership – vezetési stílus – katonai vezetési stílus, In: Új Honvédségi szemle 1997/2 – HM, Budapest 1997
105. Nagy Gábor: A szovjet gépesített- és páncélos csapatok alkalmazása a balatoni védelmi és bécsi támadó hadműveletekben, doktori értekezés, Zrínyi Katonai Akadémia, Budapest 1968
106. Nehring, Walther K. : Die Gesichte der deutschen Panzerwaffe 1916 -1945, Augsburg 1995
107. Német szerzői közösség: Große Geschichte des Dritten Reichs und des Zweiten Weltkrieges, VII. kötet, Naturalis Verlag, München-Köln 1989
108. Nevenkin, Kamen: Fire Brigades – The Panzer Divisions 1943-1945, J.J. Fedorowicz Publishing, Winnipeg 2008
109. Nietschke, Heinz G.: Die Preußischen Militärreformen 1807-1813, k.n. Berlin, 1983
110. Novák Gábor – Farkas Imre: Gondolatok a parancsnoki és törzsmunka jövőjéről, Hallgatói közlemények 2. évfolyam 3. szám, ZMNE Budapest, 1998.
111. Oetting, Dirk W.: Auftragstaktik, Report Verlag, Frankfurt a.M. – Bonn 1993
112. Oswald, Werner: Kraftfahrzeuge und Panzer der Reichswehr, Wehrmacht und Bundeswehr, Motorbuch Verlag, Stuttgart 1970
113. Paul Wolfgang: Brennpunkte, Höntges Verlag, Krefeld 1977
114. Perrett, Bryan: The Panzerkampfwagen IV, Osprey Publishing, London 1980
115. Post, Walter: Unternehmen Barbarossa, Mittler & Sohn Hamburg/Berlin/Bonn, 2001
116. Puntigam, Josef Paul: Vom Plattensee bis zum Mur, Hannes Krois, Feldbach 1993
117. Raesfeld, Werner v.: Führung durch Auftrag oder durch bindenden Befehl, Wehrkunde, 1960
118. Rauchensteiner, Manfred: Der Krieg in Österreich 1945, Österreichischer Bundesverlag, Wien 1995
119. Rauh, Manfred: Geschichte des Zweiten Weltkrieges, Duncker & Humblot, Berlin 1998, Teil 3
120. Ravasz István: Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914-1945, Püedlo Kiadó, Budapest, e.n.
121. Rebentisch, Ernst: Zum Kaukasus und zu den Tauern, Verband 23.pz.div., Esslingen a.N. 1963

122. Reichardt, Jürgen: Ein Beispiel geben, Grundzüge der Auftragstaktik und der Dienstaufsicht in der Bundeswehr, Frankfurter Allgemeine Zeitung Nr.72 Donnerstag, 26.03.1998
123. Reynolds, Michael: Acélemberek, Hajja és Fia Könyvkiadó, Debrecen 2001
124. Richter, Günter: Geschichte der 3. Panzer-Division, Traditionsverband der 3. Pz.Div., Berlin 1967
125. Rohkamm, Jobst: Einfluss der Führungsmittel auf die Auftragstaktik, in Möglichkeiten und Grenzen der Auftragstaktik in unserer Zeit, Wehrwissenschaftliche Rundschau 5/76
126. Sandart, Hans-Henning v.: Einfluss der Militärpolitik und der Nuklearstrategie sowie der Integration auf die Auftragstaktik (in: Möglichkeiten und Grenzen der Auftragstaktik in unserer Zeit), Wehrwissenschaftliche Rundschau 5/76
127. Schmidt, Gerhard: Panzer-Artillerie-Regiments 73, Walter Boettcher Verlag, Bremen 1965
128. Schmidt-Richberg, Erich: Der Endkampf auf dem Balkan, Schanhorst Buchkameradschaft, Heidelberg 1955
129. Schneider, Wolfgang: Tiger im Kapf I – II., J.J. Fedorowicz Publishing Inc.,
130. Schwieb, Cord: Gemeinsame historische Wurzeln von Auftragstaktik und Innerer Führung, in: Beiträge zu Lehre und Forschung, Bonn, K.n. 1/99
131. Senger – Etterlin: Die Panzergrenadiere, Gesichte und Gestalt der mechanisierten Infanterie 1930-1960, Bonn 1976
132. Sharp, Charles C.: Soviet Order of Battle WWII, 2., 3., 5., 12. rész, Published by G.F. Nafziger, H.n. 1995
133. Sharp, Charles C.: Soviet Armor Tactics in WWII, Published by G.F. Nafziger, West Chester/OH 1999
134. Shilin, P.A.: Die wichtigsten Operationen des Grossen Vaterländischen Krieges 1941-45, Verlag des Ministeriums für Nationale Verteidigung, Berlin 1958
135. Silva, Rebelo da: Auftragstaktik – Nur Übung macht den Meister, K.n., Republik Südafrika 1991
136. Simon Sándor (szerk.): Fejezetek hazánk felszabadításának történetéből, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1960
137. Stein, Georg H.: Geschichte der Waffen-SS, Droste Verlag, Düsseldorf 1967
138. Stein, Hans-Peter: Führen durch Auftrag, Truppenpraxis 1/1985
139. Steiner, Felix: Die Armee der Geächteten, Plesse Verlag, Göttingen 1963
140. Stern, Robert C.: SS-armor, Squadron Signal Publications, Inc., Carrollton – Texas 1978
141. Stoves, Rolf: 1. Panzer-Division 1935-1945, Verlag Hans-Henning Podzun, Bad Nauheim 1962
142. Styemenko, Sz.M.: A vezérkar a háború éveiben, Zrínyi Katonai Kiadó – Kossuth Kiadó, Budapest 1975
143. Sz.n.: Magyarországi felszabadító hadmuveletek 1944-45, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1964
144. Sztrahov, D: Katonai utakon, in: Vojenno-iztoricseskij Zsurnal, Nr. 1/1967
145. Szabó Balázs: A hadművészet története, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest 1980
146. Szabó Mária: A civil kontroll német megoldása, a Bundeswehr vezetésfilozófiája: az Innere Führung (1955-1997), SVKI, Budapest 1997
147. Szabó Péter – Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945 Püedlo Kiadó, Budapest 2003
148. Szántó Mihály: A manöver, mint a győzelem fő eszköze, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2. évfolyam 1. szám, ZMNE Budapest 1998

149. Száva Péter: A szovjet hadművészet fejlődése a második világháború éveiben, ZMKA, Budapest 1961
150. Számvéber Norbert: „Tavaszi ébredés”, in: Regiment, Regiment Militária Kft., Budapest 2005/I. szám
151. Számvéber Norbert: Konrad 3, Paktum Nyomdaipari Társaság, Budapest 2001
152. Sz.n.: Kriegstagebuch der Heeresgruppe Süd, Fordítás, MH ZMNE Hadtörténelem Tanszék, Budapest 1999
153. Sz.n.: A balatoni védelmi és a bécsi támadó hadmuvelet (1945. március – április) - Jegyzet, MH ZMKA Hadtörténelem Tanszék, Budapest 1994
154. Szovjet szerzoi közösség: A Nagy Honvédo Háború Története 1941-1945, 5. kötet, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1967
155. Szvirin, M. – Baranov, O. – Kolomic, M. – Nedogonov, D.: Boi u ozera Balaton, Moszkva, k.n. 1999
156. Telpuchowski, B.S.: Die sowjetische Geschichte des Großen Vaterländischen Krieges 1941-1945, Bernard & Graefe Verlag für Wehrwesen, Frankfurt am Main 1961
157. Tiemann, Ralf: Opfergang für Deutschland – Die Leibstandarte Band V/2., 3. kiadás, Nation Europa Verlag, Coburg 2000
158. Tóth Sándor: A szovjet hadsereg felszabadító harcai Magyarországon, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1965
159. Uhle -Wetter, Franz: Auftragstaktik. Was ist das? Können wir sie wiederbeleben?, in: Truppenpraxis 36 (1992)
160. Ungvári Krisztián: A magyar honvédség a második világháborúban, Osiris Kiadó, Budapest 2005
161. Váradi György: A páncélelhárítás kialakulása és fejlődése a második világháborúban, ZMKA, Budapest 1965
162. Veress D. Csaba: A balatoni csata, Veszprém megyei Tanács, Veszprém 1977
163. Veress D. Csaba: A Dunántúl hadikrónikája, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1984
164. Veress D. Csaba: Magyarország Hadikrónikája 1944-1945 (Militaria Kiadó, Budapest 2003
165. Vermillion, John: Tactical implications of the adaption of Auftragstaktik for command and control of the airland battlefield - Fort Leavenworth/Kansas/USA: School of Advanced Military Studies, 1985.
166. Wagener, Carl: Heeresgruppe Süd, Podzun Verlag 1967
167. Weidinger, Otto: Division das Reich Band V, 2. kiadás., Nation Europa Verlag, Coburg, 1999
168. Wetter: Höhepunkte und Wendepunkte deutscher Militärgesichte, K.n., Mainz 1984,
169. Westphal, Siegfried: Der Deutsche Generalstab auf dem Anklagebank, v. Hase und Koehler Verlag, Frankfurt a. M. 1992
170. Widder, Werner: Auftragstaktik and Innere Führung, In: Military Review, 2002 September-October
171. Wilmann, Helmut: Gedanken zur Operationsführung im deutschen Heer – Der neue Ansatz, Herausgeben anlässlich der Generalstagung des Heeres 1998
172. Zaharov M.V.: A 2. és 3. Ukrán Front felszabadító hadmuveletei Délkelet- és Közép-Európában 1944-1945, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1973
173. Zaloga, Steven and Ness, Leland: Red Army Handbook 1939-45, Sutton Publishing, Phoenix Mill 1998